

Brødremenigheden på Færøylene sommeren 2022

Observasjoner av forhold medlemmer var opptatt av

RELV350, Høsten 2023

Vilhelm Edvard i Lida

Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap

Innholdsfortegnelse

Innledning	4
Bakgrunn	6
Brødremenigheten	6
Tidligere forskning	9
Metode.....	11
Forskningsetikk	15
Sosiale spørsmål eller forhold.....	15
Teoretiske perspektiver	16
Graham Harveys perspektiver	17
Nancy T. Ammermans perspektiver.....	18
Min inndeling av empirien	18
Møter i hjem	19
Bruk av alkohol.....	21
Kjønnsroller i hjemmet	26
Ólavsóka	30
Evangeliske møter.....	33
Identitet	35
Møter i offentlige rom	36
Evangeliske møter.....	37
Kjønnsroller.....	44
Møte med Ólavur og snakk om kjønnsroller og hodeplagg.....	45
Identitet	50
Språk	52
Bruk av alkohol.....	55
Ólavsóka.....	58
Møter i salen	63
Minnismáltið Harrans	63
Summarmøti	74
Bønar- og oppbyggingarmøti	78
Begravelse.....	84
Avslutning	87
Litteraturliste	97

Innledning

Denne oppgaven handler om hvordan medlemmer i brøðrasamkoman eller Brødreminigheden, som er en kristen lekmannsbevegelse og et eget trossamfunn på Færøyene, satte ord på en rekke sosiale spørsmål eller forhold sommeren 2022, blant annet spørsmål eller forhold vedrørende kjønnsroller, klesbruk, språk, bruk av alkohol, deltakelse i nasjonalfeiringen Ólavsøka, evangeliske møter og identitet. Medlemmer sammenlignet disse sosiale forholdene i dag med tidligere tiders forhold. Problemstillingen ble da:

Hvilke sosiale spørsmål eller forhold er medlemmer av Brødreminigheden i Tórshavn på Færøyene opptatt av i dag? Hvordan sammenligner de forhold i Brødreminigheden og i det færøyske samfunnet i dag med tidligere tiders forhold?

Gjennom et ni uker langt feltarbeid, som begynte med at jeg ville utforske min farfars religiøse liv (mer om det senere), fant jeg at medlemmer av Brødreminigheden i Tórshavn satte ord på sosiale spørsmål eller forhold i dag ved å sammenligne de med tidligere tiders forhold. Dette ga innsikt i hvordan de så på deres forhold til det færøyske samfunnet, til hverandre, til andre og til seg selv sommeren 2022. Det kom frem at det har blitt forhandlet frem nye kjønnsroller, at det er mindre forekomst av kjønnet klesbruk i møtene, at bruken av det færøyske språket i dag var en selvfølge samt del av «hvem de er», at det var lettere for dem å delta i den årlige nasjonalhøytiden Ólavsøka, at det ikke lenger er åpenlyst for noen hvorfor de skal holde evangeliske møter, at de i større grad tillater og i mindre grad fordømmer bruken av alkohol, og at deres identitet, som tidligere til dels har blitt definert av en følelse av å bli «sett ned på» og adskilt fra samfunnet, har endret seg da noen føler seg mindre adskilt i dag. Medlemmer av Brødreminigheden mente at det var lettere å delta i samfunnet i dag enn det var tidligere og at de, sammen med samfunnet, har endret seg for å gi plass til nye kjønnsroller og en endret deltakelse i Brødreminighedene. Dette drøftet jeg i denne oppgaven med hjelp fra religionsviteren Graham Harvey og religionssociologen Nancy T. Ammerman sine perspektiver på levd hverdagsreligion (mer om disse perspektivene senere).

I begynnelsen av juli måned sommeren 2022 satt min forlovede, min mor, min far og jeg rundt bordet og koste oss med en kaffimunn¹ hjemme hos Jógvan og Sofía. De er gode venner av min familie og vi har alltid besøkt dem når vi er på besøk på Færøyene. De er i sekstiårene, og har begge to vært del av Brødremenigheden hele sine liv og møttes også gjennom dette. Man føler seg alltid velkommen hos dem og de ønsket å høre om hvordan det går i Norge og bli kjent med min forlovede. Jeg hadde fridd noen måneder før, og vi hadde satt datoen til 10. september som var rundt en måned etter jeg skulle komme hjem fra feltarbeidet på Færøyene. Samtalen gikk i bryllup og giftemål. «Ja gleder du deg, Vilhelm?» spurte Jógvan meg. Han har jobbet store deler av livet sitt som fisker og har samarbeidet mye med nordmenn, så han gjør seg lett forstått med en blanding av dansk og færøysk når han snakker. «Både ja og nei» svarte jeg. «Jeg tror det kan bli fint, men jeg gruer meg til en dag med mange forventninger og jeg liker ikke å være den som får mye oppmerksomhet. Hva med dere, Jógvan og Sofía? Hvordan var det når dere giftet dere?». Jógvan så på meg og nikket før han svarte. «Det var litt annerledes for oss. Sofía ble gravid, så vi fikk beskjed at nå måtte vi gifte oss. Det var ingen annen veg rundt det. Vi måtte ta konsekvensene av våre handlinger og oppføre oss som voksne». Jeg visste ikke helt hva jeg skulle si etter han sa det, så jeg sa ingenting. Etter litt stillhet så fortsatte Jógvan «ja sånn var det jo før. Vi ble tvunget til å gjøre det. Det er ikke helt sånn nå lenger». Til dette nikket min mor og min far. Jeg visste fortsatt ikke helt hva jeg skulle si, så jeg spurte hvor gamle de var da de giftet seg. Etter de svarte på det, så ble det igjen litt stille. Etter dette gikk temaet over til noe annet.

Jógvan og Sofia har vært gift i mange år og fått flere barn sammen. Hjemmet deres er fullt med varme og gjestfrihet, og de lever i et fellesskap de verdsetter høyt og som verdsetter dem. Denne episoden ovenfor trenger ikke å nødvendigvis handle om forventninger innen Brødremenigheden da dette også kan inkludere det færøyske samfunnet og familien, men dette introduserer likevel noen av de sosiale spørsmålene eller forholdene som medlemmer av Brødremenigheden var opptatt av. Samtidig viser det også hvordan religion, samfunn og kultur går inn i hverandre og er til tider vanskelig å skille fra hverandre. Det blir også sammenlignet med tidligere tiders forhold da Jógvan sa at det ikke er slik lenger i dag.

---

¹ En kopp kaffe og gjerne noe søtt inntil.

Bakgrunn

På Færøyene bor det rundt 53 000 mennesker. Rundt 80-85% av befolkningen er medlemmer av den evangelisk-lutherske Fólkakirkjan, rundt 15% av befolkningen eller cirka 8000 personer er medlemmer av Brødreminigheden og rundt 10% er delt mellom mindre grupper som inkluderer Jehovas vitner, Frelsesarmeen, pinsebevegelsen, Den Romersk-katolske Kirke og Syvende Dags Adventistkirken (Jensen, 2020, s. 6; Hansen, 2014, s. 14-15). Indremisjonen har også en stor tilstedeværelse på Færøyene men er inkludert i prosentandelen som viser til Fólkakirkjan (Jensen, 2020, s. 88). Antropologen Jan Jensen, som har gjort til sammen 12 måneders feltarbeid på Færøyene siden 2019 og frem til 2022 og skrevet flere artikler og oppgaver om religion på Færøyene, skriver at samfunnet består av nesten utelukkende folk med tilhørighet til kristendommen (Jensen, 2020, s. 6). Religionssosiologen Janna Hansen, som i sin bok *Betwixt and Between: Religion og religiøsitet på Færøerne i det 21. århundrede* (2014) utforsket religion og sekularisering på Færøyene i 2009, skrev at rundt 95% av befolkningen på Færøyene identifiserer seg som kristne (uten å utdype mer om hva kristen innebærer), og at 23% av den færøyske befolkningen går ukentlig i kirken eller til andre religiøse møter (Hansen, 2014, s. 174). I tillegg går den andelen som går minst en gang i måneden nærmere opp mot 45%. I Norge og Danmark er for øvrig det ukentlige oppmøtet i kirken og møter mellom 2-3% (Hansen, 2014, s. 15). I 2022 skrev samfunnsviteren Heini í Skorini, økonomen Herit Albinus og historikeren Hans Andrias Sølvará, som jobber ved Fróðskaparsetur Føroya (Universitet i Tórshavn på Færøyene), at Færøyene står midt i en «verdipolitisk kulturkamp der gamle normer blir utfordret av nye krav og verdier», og at «denne kulturkampen handler i stor grad om kristendommens rolle og funksjon i færøysk politikk» (Albinus, Skorini & Sølvará, 2022, s. 88). Religion har spilt, og spiller mens jeg skriver denne oppgaven, en stor rolle på Færøyene og tar plass i debatter og politikk. Både min mor og min far vokste opp i Brødreminigheden på Færøyene, og det var i denne 15% andelen av den færøyske befolkningen som jeg ønsket å utforske videre.

Brødreminigheden

Antropologen Jan Jensen skriver at Brødreminigheden kan bli sett på som et logosentrisk trossamfunn (Jensen, 2020, s. 8). Med dette er det ment at medlemmer av Brødreminigheden vektlegger ord og språk og tilegner dermed Bibelen stor verdi da de mener at den guddommelige sannheten finnes der. Dette har sitt opphav i Skottland på 1800- tallet da det

vokste frem et ønske om å vende tilbake til en renere form for kristendom i blant annet trossamfunnet Plymouth Brethren.² De ønsket da å fjerne det de mente var overflødige elementer innenfor den anglikanske kirken³ og heller fokusere på rasjonell kunnskap. Dette bidro til at Brødremenigheten utviklet seg til å bli et trossamfunn som vektlegger taler og det skrevne ord (Jensen, 2020, s. 8). Tolkning av Bibelen blir sett på som verdifullt, og flere mener at det å fordype seg i Bibelen leder til en bedre forståelse av det guddommelige. I tillegg, ved å unngå presteskap, ønsker Brødremenigheten å gi større rom for den hellige ånd å vise seg da de mener at dette blir forhindre gjennom inndelte roller. I stedet ønsker de at alle medlemmer skal være likestilt innad i trossamfunnet, og er noe, som Jensen skriver, som også spiller inn på hva de ønsker å bli kalt (Jensen, 2022, s. 8). Dette stemmer også overens med det en informant fortalte meg mens jeg var på Færøyene da han sa at de ikke ønsket å bli kalt noe. Han sa videre at de ikke har et offisielt navn på grunn av at navn kan bli problematisk når en ønsker å inkludere alle. Hvis de må bli kalt noe, fortsatte han, så ville de bli kalt det samme som Jesus kalte dem: «brødre». Vi er alle brødre og søstre, sa han. For å ikke forveksle med den tyske Brødremenigheten⁴ eller herrnhuterne har jeg valgt å kalle de det samme som tidligere forskning har gjort: Brødremenigheten.

Ønsket om å fjerne det de så på som overflødig inkluderer blant annet tungetale, og er noe som Brødremenigheten har vært en forkjemper for å fjerne også på Færøyene. En informant fortalte meg, da jeg spurte om eldrerådene pleide å diskutere hvordan religionen skal bli utøvd, at det eneste han kom på som har kommet opp i menigheten er nettopp tungetale og at dette var noe de fleste medlemmer ikke ønsket. Andre medlemmer fortalte meg også om erfaringer de har gjort da de besøkte andre trossamfunn som inkluderte tungetale og at de opplevde det som rart. Jensen skriver at det kom en svensk misjonær etter en invitasjon for å tale i Ebenezer⁵ i 1920 som snakket om fordelene gjennom tungetale og troshelbredelse. Dette ble møtt med motstand hos flere medlemmer av Brødremenigheten (Jensen, 2020, s. 8). En gruppe fra Brødremenigheten gikk i etterkant av dette ut av menigheten og dannet sin egen samling. Disse ble da den første pinsebevegelsen på Færøyene og kalte seg selv etter hvert *Filadelfia* og er kjent mens jeg skriver denne masteroppgaven som *City Church* (Jensen, 2020, s. 8). Denne innstillingen om å fjerne elementer som blant annet tungetale så

---

² Dette kristne trossamfunnet, som har sitt opphav i Irland under ledelse av John Nelson Darby m.m., splittet seg i to grener i 1848 under navnene Open- og Exclusive Brethren (Introvigne, 2018, s. 57). Misjonæren William Gibson Sloan hadde tilhørighet til Open Brethren da han kom til Færøyene i 1865.

³ Englands offisielle kirke

⁴ <https://snl.no/Br%C3%B8dremenigheten>

⁵ Bygget der Brødremenigheten Ebenezer møtes i Tórshavn: <https://www.ebenezer.fo/>

man også på 1800- tallet da John Nelson Darby gikk ut og sa at anglikanisme⁶ var spirituelt konkurs (Introvigne, 2018, s. 28). Som den italienske religionssosiologen Maximo Introvigne skriver så går Darby, sammen med flere andre, mot strømmen da de mente at en ordinert prest ikke var nødvendig for utøvelse av nattverden. Nattverden ble også en måte å fremheve fellesskap og samhold (Introvigne, 2018, s. 32). Plymouth Brethren ble i tillegg kjennetegnet gjennom deres syn på at sosiale inndelinger og presteskap ble sett på som kunstige inndelinger bygd på menneskets svakheter, og at det forhindret det faktum at alle mennesker tilhørte en kropp (Jesu legeme).

Brødremenigheten ønsker også å ta avstand fra dåp av spedbarn. Dåp er noe som heller finner sted når man blir 15 år gammel og at man selv kan velge å gjennomføre det. Jeg observerte tre 15- åringer som ble døpt i Ebenezer mens jeg var på Færøyene, og mine foreldre, som store deler av sine liv har vært medlemmer av Brødremenigheten, valgte heller ikke å døpe meg eller mine fire søsken da vi var spedbarn. Voksendåp og «troendes dåp» har bidratt til, som kirkehistorikeren Torður Joansson skriver, den villedende oppfatning at de er baptister⁷ (Joansson, 2012, s. 19). Antropologen Joseph Webster opplevde også dette ønsket om å ha eierskap til sitt religiøse liv da han besøkte en skotsk fiskelandsby som heter Gamrie i 2008. Selv om fiskelandsbyen bare hadde et innbyggertall på rundt 700 så var det likevel seks aktive kirker der fire hadde tilhørighet til Plymouth Brethren. Webster skriver at brødrenes holdninger til individets påvirkning gjennom «agency» eller fri vilje (at de «velger» Jesus), er viktig for å forstå hvordan religion er så synlig der (Webster, 2013, s. 32). Dåp av de troende førte også til store spenninger mellom Brødremenigheten og statskirken Fólkakirkjan da den skotske misjonæren William Gibson Sloan måtte forlate hovedstaden Tórshavn på grunn av trakassering da de utførte dåp av troende kort tid etter de bygde hallen Ebenezer (også kjent som «Sloan's hall») i 1879 der (Jensen, 2020, s. 8; Berghamar, 1992, s. 124).

Eskatologi⁸ er også noe som er til stede hos medlemmer av Brødremenigheten på Færøyene. En av de første talene jeg hørte da jeg deltok på et utemøte eller evangelisk møte utenfor Ebenezer en søndagskveld var en mann som talte om ulempene ved å ikke vende til Jesus og ikke bli frelst før det var for sent. Denne eskatologiske teologien inkluderer en forståelse av at den kristne historien var inndelt i «dispensasjoner», som har blitt kalt dispensasjonalisme.

---

⁶ Englands offisielle kirke

⁷ Et kristent trossamfunn som praktiserer voksendåp i stedet for barnedåp (<https://snl.no/baptisme>)

⁸ Teologi som omhandler de siste tider og verdens undergang.

Disse dispensasjonene viser til Guds direkte intervensjon eller inngrip på verden. Disse gangene Gud grep inn kalte John Nelson Darby dispensasjoner, og det var menneskets frafall eller skyld at de tidligere dispensasjonene ikke vedvarte. Eksempler på episoder som har innledet tidligere dispensasjoner er blant annet Adam og Eva i Edens hage og Moses mottakelse av Guds lov på Sinai-fjellet, som begge er beskrevet i Det gamle testamentet. Til slutt, i en dispensasjon i fremtiden, kommer Gud til å triumfere, ifølge Brødremenigheten (Introvigne, 2018, s. 42). Som antropologen Jan Jensen skriver i sin artikkel «Christianity, Presence, and The Problem of History: On Two Forms of Christian Temporality in the Faroe Islands» (2020), så forklarer denne teologien for Brødremenigheten ikke bare hvordan hendelser i Bibelen kan bli sett på «bakover», men at det også peker fremover (Jensen, 2020, s. 12). Fremtiden vil da bestå av endetid, Jesu gjenkomst og himmelfart. Denne dispensasjonalistiske eskatologien hadde også en stor påvirkning på Plymouth Brethrens fotfeste i fiskelandsbyen Gamrie som antropologen Joseph Webster besøkte i 2008 (Webster, 2013, s. 15).

Tidligere forskning

Kirkehistorikeren Torður Joansson skrev i 2012 en doktoravhandling som fokuserer på kirkehistoriske og kulturelle trekk som relaterer til Brødremenigheten da sosioøkonomiske og kulturelle endringer tok sted på Færøyene spesielt i etterkant av 1900-tallet (Joansson, 2012, s. 12). Denne doktoravhandlingen var et resultat av fem år med forskning som inkluderte en grundig gjennomgang av de historiske kildene han fant samt etnografisk feltarbeid med intervju. Han argumenterer at Brødremenigheten på Færøyene har bidratt til at færøysk ble dagligtale gjennom bevisst bruk og oversetting av skrevne verk, at misjonærenes innsats har bidratt til brødrenes rotfeste, at de har bidratt til «byggingen av nasjonen» (Joansson, 2012, s. 318), og at de yngre medlemmene ønsker å møte moderne utfordringer på en konstruktiv måte (Joansson, 2012, s. 320). Antropologen Jan Jensen har i nyere tid skrevet en del om religion og religiøsitet på Færøyene da med fokus på pinsebevegelsen City Church i Tórshavn og Brødremenigheten Ebenezer. Han har skrevet artiklene «Christianity, Presence, And The Problem Of History: On Two Forms Of Christian Temporality In The Faroe Islands» (2020), «Reconfiguring Hell: Urgency and Salvation in

the Faroe Islands» (2022) og «Udbruddet af Covid-19 og udvikling af kristen praksis på Færøerne» (2021). Disse artiklene kommer gjennom flere år med feltarbeid på Færøyene.

Det er også gjort en del forskning om religion mer generelt på Færøyene. Her vil jeg nevne religionssosiologen Janna Hansen som i 2014 skrev boken *Betwixt and Between: Religion og religiøsitet på Færøerne i det 21. århundrede* (2014). Her utforsker hun det omstridte begrepet sekularisering og ser om forandringer og omstruktureringer i det religiøse landskapet har gitt uttrykk for en mer generell sekulariseringsprosess i det færøyske samfunn (Hansen, 2014, s. 19). Historikeren Hans Andrias Sølvará, samfunnsviteren Heini í Skorini og økonomen Herit Albinus har skrevet artikkelen «Færøerne mellem religiøs vækkelse og sekularisering: En nordisk undtagelse bliver til» (2022) og argumenterer at Færøyene står i en verdipolitisk kulturkamp samt påpeker at Færøyene er et unntak når det kommer til folkelige holdninger til religion (Albinus, Skorini & Sølvará, 2022, s. 88).

Her vil jeg også nevne antropologen Joseph Webster sin bok *The Anthropology of Protestantism: Faith and Crisis among Scottish Fishermen* (2013). Denne boken er tematisk nærme min masteroppgave da Webster gjorde feltarbeid i femten måneder i årene 2009-2010 der han levde blant medlemmer som hadde tilhørighet til trossamfunnet Plymouth Brethren i en fiskelandsby i Skottland. I tillegg til dette vil jeg nevne artikkelen «The Brethren in Scotland: A Historical Overview during the Long Twentieth-Century» (2022) skrevet av kirkehistorikeren Neil Dickson der han utforsker «Brethren» og den skotske kulturen og samfunnet.

Der er også skrevet noen masteroppgaver om Brødremenigheden av Annie Fjallså og Óli Wolles som heter «Brødrene: Studier i den færøyske, kristne bevægelse, Brødrene, deres opkomst og tidlige virke til omkring Første verdenskrig» (1997) og «Brødremenigheden på Færøerne 1865 – 1930: En præsentation af «The Plymouth Brethren»-bevægelsen og en undersøgelse af dens etablering på Færøerne 1865-1930 med henblik på en vurdering af betydningen af evangelisering om bord fiskeskibene for bevægelsens udbredelse» (1993). I tillegg til disse masteroppgavene ønsker jeg å nevne masteroppgaven skrevet om språkstriden på Færøyene av Helgi Person Jacobsen som heter «Språkstrid og religion på Færøyene: Hvilken innflytelse hadde språkstriden på religionen på Færøyene?» (2012).

Tidligere forskning om Brødremenigheden inkluderer utforskningen av sosioøkonomiske faktorer som spilte inn samt teologiske og historiske perspektiver. Det er også skrevet noe om dispensasjonalisme, eskatologi, sekularisering, kirkehistorie og tidsperspektiver til

medlemmer av Brødremenigheden. Det er altså skrevet mye god forskning på Brødremenigheden på Færøyene, og denne oppgaven ønsker å bidra til og bygge på dette ved å få innblikk i hvordan medlemmer av Brødremenigheden ser på sine forhold til hverandre, til andre, til det færøyske samfunnet og til seg selv. Dette vil gi oss større forståelse hva som gjør at Brødremenigheden fortsatt har en stor tilstedeværelse på Færøyene i 2022 samt hvordan de oppfatter sin egen posisjon i det færøyske samfunn. Dette bidrar videre til vår forståelse for hva religion og Brødremenigheden er på Færøyene og hvordan lekmannsbevegelser utvikler seg for å tilpasse seg utviklinger i storsamfunnet.

Metode

Jeg reiste til Færøyene 17. juni 2022 for å gjøre feltarbeid med et ønske om å se hva jeg kunne finne ut om min bestefars religiøse liv og for å få en bedre forståelse for hva religion var for han da han var medlem av Brødremenigheden Ebenezer hele sitt liv og hadde over lengre tid en rolle som elder i eldrerådet der. Da jeg kom til Færøyene og fulgte spor etter min bestefar samt deltok i Ebenezer og snakket med medlemmer, så begynte mine informanter i stedet å forholde seg til sin egen samtid ved å sammenligne sosiale spørsmål eller forhold med tidligere tider. Dette førte da til en endring av problemstillingen, og er ikke en uvanlig utvikling med oppgaver som inkluderer feltarbeid og skjedde blant annet også med religionssosiologen Janna Hansen da hun reiste til Færøyene i 2009 (Hansen, 2014, s. 18). Et etnografisk feltarbeid innebærer, som sosialantropologene Aina Landsverk Hagen og Gro Stueland Skorpen skriver, at forskeren reiser rett til frontlinjen av det man ønsker å utforske og oppholder seg i, til tider, et miljø eller samfunn man ikke kjenner fra før i lengre tid (Hagen & Skorpen, 2016, s. 12). Dette stemmer delvis med det jeg gjorde da jeg hadde kjennskap noe til miljøet og samfunnet fra før, men langt ifra i den grad som medlemmer av Brødremenigheden på Færøyene har.⁹

---

⁹ Jeg måtte, så godt som jeg klarte, lære meg om hvordan det er å delta i brødremenighetene på Færøyene og bedre forstå deres felt. Medlemmene av brødremenighetene kjente sitt felt godt i motsetning til meg. Hvilke spørsmål som er verdt å spørre og ikke spørre, eller som Harvey sier om det er *nødvendig* å spørre, er vanskelig å vite for en som ikke kjenner feltet (Harvey, 2022, s. 289).

På Færøyene så snakket jeg med medlemmer, observerte og deltok i ulike aktiviteter.¹⁰ Dette gjorde jeg i delvis sammen med min mor som gjennom store deler av feltarbeidet bisto meg og hjalp meg som en forskningsassistent (mer om dette senere). Feltarbeidet begynte med en båtreise til hovedstaden Tórshavn, dit vi ankom 19. juni 2022. I Tórshavn bodde jeg og min mor i kjellerleiligheten til en slektning. Derfra var det rundt ti minutter å gå til menighetsbygget Ebenezer som ligger nede i Tórshavn sentrum. Ut ifra denne kjellerleiligheten reiste jeg og til tider min mor til møter i og utenfor Ebenezer og snakket med medlemmer gjennom tilfeldige møter samt noen avtalte møter som ble sett på som hensiktsmessige for å få bedre innsikt i min bestefars religiøse liv. I tillegg til disse møtene med medlemmer så gikk jeg og deltok i de forskjellige møtene som de har gjennom uken inne i salene og utenfor, hørte på talene, sang sammen med dem, hørte på bønnene og talene og gikk inn for å oppleve og erfare så godt jeg kunne hvordan det er å delta og leve som et medlem av Brødremenigheden. Jeg hadde også tilgang til hjemmene til flere medlemmer av Brødremenigheden der jeg, gjennom familiære relasjoner, var så heldig å komme inn og diskutere noen av de samme spørsmålene eller forholdene som kom opp i og utenfor salen.

Det var fortsatt i våren 2022 at jeg satt meg inn i tidligere forskning, og las en del om det færøyske språket. De snakker færøysk på Færøyene, og flere snakker dansk og engelsk i tillegg.¹¹ Jeg har reist til og fra Færøyene siden jeg var barn og hadde en god forståelse for språket samtidig som en intensjon om å tilbringe tid der på å lære meg språket bedre.¹² Flere på Færøyene har ved tidligere tider også forstått norsk når jeg har snakket med dem, og jeg har kunnet dratt veksling på dansk og engelsk hvis det var nødvendig, så det språklige var ikke sett på som en stor utfordring da jeg i tillegg skulle reise i stor grad med min mor og til dels min far. Det var også tenkt å sette av tid til å fordype seg i det færøyske språk både gjennom aktivt bruk av det i diskusjon og kommunikasjon samt lesing av relevant litteratur og forskning. Det ville likevel, mest sannsynlig, oppstå situasjoner eller nyanser som jeg ikke kom til å forstå.

---

¹⁰ Metoden feltarbeid og deltakende observasjon legger til rette for å produsere rik og beskrivende empiri som får frem prosessen som førte til min egen forståelse for dens relevans og verdi på en måte slik at leseren, forhåpentligvis, også forstår det (Harvey, 2022, s. 279).

¹¹ Gilliat-Ray et al skriver om dette i sin artikkel *Research Ethics*: forskere trenger, for å navigere seg rundt i de rike og flerdimensjonale identitetene til forskningsdeltakere, en stor investering i språktrening og kulturell forståelse (Gilliat-Ray, 202, s. 91)

¹² Harvey skriver om dette i sin artikkel om deltakende observasjon, og skriver at å forstå religion gjennom dens alltid utviklende oppfatning av og utførelse av utøvelser krever, blant annet, innblikk i dens språkbruk og levde virkelighet (Harvey, 2022, s. 273).

Min egen posisjonaltet eller relasjon til medlemmene av Brødremenigheden som jeg snakket med og intervjuet på Færøyene, samt trossamfunnet generelt, vil jeg nevne her. Som en sønn av to som har vært medlemmer av Brødremenigheden på Færøyene og sønnesønn til en som var eldre i Ebenezer i 20 år så blir jeg naturligvis preget av bias og kanskje til og med et underliggende ønske om å fremstille Brødremenigheden i et gunstig lys. Mitt subjektive ståsted spiller inn på forskningsarbeidet.¹³ Jeg vil at informantene og familiemedlemmene som jeg har snakket med skal kjenne seg igjen i det jeg skriver, og jeg blir påvirket av mine forståelser av hvordan de oppfatter og opplever det jeg skriver. I tillegg til at jeg har familie og venner som har tilhørighet til trossamfunnet, så tilbragte jeg to måneder der sammen med medlemmer og ble kjent med flere på en ny måte¹⁴ som gjorde det viktig for meg å reflektere over dette.

Den amerikanske antropologen Jonathan Boyarin gjorde feltarbeid i 2012 i Meivtha Tifereth Jerusalem (MTJ) i New York (Boyarin, 2021, s. 518). Han skrev en artikkel som heter «Does time stop in the world of Talmud Torah?» (2021) som er metodisk nært mitt prosjekt da han gjorde feltarbeid i et ortodokst jødisk trossamfunn som han og hans familie har tilhørighet til. Han beskriver sitt feltarbeid der mens han samtidig drøfter og redegjør for sin posisjonaltet og nærhet til empirien. Gjennom ærlighet og ved å bruke seg selv viser Boyarin hvordan man kan gjøre etnografisk feltarbeid i et felt som er nært og kjært, og hans artikkel har vært til hjelp for meg da jeg har møtt flere av utfordringene han har møtt.

Mine utfordringer består altså av mitt subjektive ståsted samtidig at jeg, gjennom transparens og ærlighet, skriver hva som er gjort og hvordan det har blitt gjort slik jeg har sett og erfart det, og prosjektet ble satt inn i en akademisk kontekst.¹⁵ Som forsker er det ikke min oppgave å promotere eller fremstå forkynnende. Feltarbeidet er nært og kjært, det er min familie og min families historie som medfører ulemper og fordeler der ærlighet er det viktigste verktøyet. Jeg skal da videre manøvrere dette så redelig som jeg kan ved å være bevisst og åpen om min posisjon og dens påvirkning på empirien.

---

¹³ Forskere i feltet skriver presentasjoner av deres erfaringer og refleksjoner og det har i det siste blitt større fokus på å reflektere rundt forskerens tilstedeværelse og påvirkning på forskningen (Harvey, 2022, s. 276).

¹⁴ Som Harvey skriver så, selv om en feltarbeider ikke blir overtalt eller konvertert til en gruppe, så kan man bli så sympatisk at oppgaven, i stedet for analyse, nesten leses som forkynnende eller partisk (Harvey, 2022, s. 280).

¹⁵ Som Harvey skriver så er en forutsetning for feltarbeid at man kommer så nært hvordan religion blir «gjort» mens man stadig har fokus på vitenskapelige mål (Harvey, 2022, s. 274).

Videre ønsker jeg å nevne mine foreldres påvirkning samt bistand til feltarbeidet. Jeg hadde akkurat kommet fra et møte med min veileder tidlig en vårdag 2022 da jeg ringte mine foreldre for å spørre om de kunne tenke seg å hjelpe meg med denne masteroppgaven og, til en viss grad, delta. Dette takket de ja til, og de kom begge to til å bli viktige for mitt opphold på Færøyene. Spesielt min mor¹⁶ ble viktig for oppholdet da hun var der hele tiden mens jeg var der og hjalp meg til å sette ord på ting, møte medlemmer, ta kontakt med nye folk og forklare kulturelle nyanser. Planen var at min mor og jeg skulle reise i første omgang sammen, også skulle min far komme senere i løpet av sommeren da han hadde ferie fra jobb. Min farfar var i en periode av tjue år en eldre i eldrerådet mens han levde, og min far har vært delaktig i store deler av sin barndom i Brødremenigheden Ebenezer. Da det var tenkt å tilbringe deler av mitt opphold på Færøyene i Ebenezer, så var også min far tenkt på som en ressurs når han skulle komme. Min mor er født og oppvokst på Færøyene og har hele sin barndom vært aktiv i Brødremenigheden Betesda i Klaksvik Færøyene.¹⁷ Hennes kjennskap til lokalsamfunnet, kulturen, språket og lekmannsbevegelsen var tenkt som en stor ressurs til denne turen.¹⁸

I tillegg medfølger disse relasjonene noen ulemper. Det gjorde det nok lettere for meg å få kontakt med noen medlemmer som kanskje ellers hadde vært vanskelige å få kontakt med, men anonymitet og det å komme inn i større grad som en «utenforstående» kan gjøre det lettere for noen å snakke om temaer som de vanligvis ikke hadde gjort med noen de kjente. I tillegg til fordelene gjennom anonymitet eller det å «komme utenfra», så kan det hende at noen medlemmer holder tilbake informasjon eller forklaringer som de tror at jeg allerede er innforstått med. Dette kan da føre til at det fremkommer nyanser eller detaljer som jeg ikke får med meg, men som jeg hadde fått med meg dersom jeg var alene.

---

¹⁶ Graham Harvey snakker om relasjoner man får med informanter og aktører i feltet i artikkelen *Field Research and Participation Observation*. Jeg opplevde dette med mine foreldre, da spesielt min mor, mens jeg var på Færøyene og følte hun til tider opplevdes som en forskningskollega gjennom diskusjonene vi hadde og hennes refleksjoner (Harvey, 2022, s. 277).

¹⁷ Gilliat-Ray et al skriver blant annet at det å være i større grad bevisst kulturelle og religiøse normer hjelper en å være bevisst på eventuell etikette og hvordan vise gjensidig respekt (Gilliat-Ray et al, 2022, s. 91). Da jeg hadde en viss kjennskap til den færøyske kulturen og Brødremenigheden, så hjalp det meg å ha med min mor som hadde større kjennskap til dette.

¹⁸ Hagen og Skorpen skriver om tolk og feltassistenter og skriver blant annet at etter deres erfaring så er det «viktigere å bruke tid på å finne en som forstår prosjektet ditt, enn en som kan oversette orderrett og prikkfritt» (Skorpen & Hagen, 2016, s. 140). I dette tilfellet var jeg heldig da jeg følte at de forstod mitt prosjekt samt kunne hjelpe meg å oversette.

Forskningsetikk

Det var våren 2022 at det ble bestemt å reise til Færøyene for å gjøre feltarbeid. Det ble da sendt inn en søknad til norsk senter for forskningsdata¹⁹ (NSD) der tilbakemeldingen var at dette prosjektet ikke var meldepliktig da jeg ikke skulle håndtere personopplysninger. Videre handlet det da om hvordan man forholder seg til de jeg ønsker å snakke med samt plassene jeg har lyst å besøke. Jeg har vært på Færøyene mange ganger siden jeg var liten da vi reiste dit regelmessig i min barndom, så jeg hadde litt kjennskap til Brødreemigheden på Færøyene før jeg reiste dit som også førte til at jeg måtte være bevisst på mine forutinntatte holdninger og forventninger til oppholdet.

Sosiale spørsmål eller forhold

Før jeg går videre til relevant teori, så vil jeg kort forklare hva jeg mener med «sosiale spørsmål eller forhold» som jeg har brukt i min problemstilling:

Hvilke sosiale spørsmål eller forhold er medlemmer av Brødreemigheden i Tórshavn på Færøyene opptatt av i dag? Hvordan sammenligner de forhold i Brødreemigheden og i det færøyske samfunnet i dag med tidligere tiders forhold?

Min forståelse av «sosiale spørsmål eller forhold» er spørsmål eller forhold som har kommet opp mens jeg var på Færøyene som omhandler Brødreemighedens medlemmers relasjoner til hverandre, andre, det færøyske samfunnet og seg selv. Sosial, som sosiologen Jan Frode Haugseth skriver i Store Norske Leksikon, «brukes om noe som er knyttet til forhold mellom mennesker», og «det sosiale» kan bli sett på i denne kontekst som en kontrast til «det individuelle» (Haugseth, 2022). Jeg vil utvide dette ved å ikke nødvendigvis utelukke «det individuelle» da dette til tider også kan fremstå som en relasjon: en relasjon til seg selv. Som religionsviteren Graham Harvey skriver: «religion in this world must be some kind of act of

---

¹⁹ NSD, som siden 1. januar 2022 ble en del av Sikt (Kunnskapssektorens tenesteleverandør), er et organ under kunnskapsdepartementet som skal bidra til at kunnskapssektoren, som de sider, «når måla sine ved å levere verdiaukende fellestenester ein kan stole på» (Forvaltningsorgan for kunnskapsdepartementet, 2023 <https://sikt.no/om-sikt>)

relating», og at «religion in this world is an aspect of relationality» (Harvey, 2013, s. 210; 220). Dette handler da om hvordan medlemmer av Brødremenigheten ser på sitt forhold til hverandre, til andre, til seg selv og til samfunnet og at disse, som religionssosiologen Nancy T. Ammerman skriver, har en direkte eller indirekte referanse til en religiøs virkelighet. Denne virkeligheten er ikke adskilt annen sosial praksis, men inkluderer bevissthet rundt og handling innen flere virkelighetsdimensjoner samtidig. Det handler videre om å anerkjenne «både og» eller «mer enn» kvaliteten uten å miste kontakten med «det vanlige» (Ammerman, 2021, s. 21).

Teoretiske perspektiver

I forkant av reisen til Færøyene var jeg veldig interessert i levd religion eller hverdagsreligion. Disse begrepene viser til et brett felt teori med flere perspektiver og tilnærminger som fokuserer i større grad på hvordan religion blir dratt veksling på og viser seg i hverdagslivet hos «vanlige» folk. Denne interessen førte til mitt første ønske om å se hvordan religion spilte inn på livet til min farfar, og videre til det som kom til å bli fokuset på masteroppgaven i form av sosiale spørsmål eller forhold som medlemmer av Brødremenigheten var opptatt av. En av pionerne innen studiet av hverdagsreligion er den amerikanske sosiologen Meredith McGuire som skrev boken *Lived Religion* (2008) der fokuset var på hvordan religion er «levd» av alminnelige mennesker i stedet for hvordan religiøse organisasjoner definerer deres religion. Alminnelige eller «vanlige» mennesker blir som oftest brukt for å vektlegge de som er «ikke-eksperter». Hun skriver at hverdagsreligion kom frem på slutten av 1990- tallet da det kom en økt interesse for hvordan mennesker sine religiøse liv tok sted utenom religiøse miljøer. Det funksjonelle med religion, altså hva religion gjør og bidrar til, blir heller fokuset. Religion er også noe som stadig er i endring og med fokus på levd hverdagsreligion ønsker jeg å forske på religion som noe dynamisk og unngå å se etter en «ren form» for religion. Selv om McGuire sitt perspektiv er veldig interessant, har jeg først og fremst lånt perspektiver fra to andre bidragsytere til dette feltet, Graham Harvey og Nancy T. Ammerman, da deres perspektiver virker enda nærmere det som jeg skriver om i min masteroppgave.

Graham Harveys perspektiver

Hverdagsreligion har utviklet seg siden Meredith McGuire sin bok og der har kommet mye forskning og perspektiver som har gjort dette teoretiske perspektivet mye rikere. En bok som tilbyr et perspektiv som jeg har brukt mye i min masteroppgave er boken *Food, Sex & Strangers: Understanding Religion as Everyday Life* (2013) skrevet av den britiske religionsviteren Graham Harvey. Han argumenterer for at religion burde bli forsket på ved å se på hverdagslivet til religiøse utøvere, og se på forholdene og livsstilene til disse. Han mener at vår forståelse og tidligere forskning av religion har blitt påvirket av konsepter innen protestantisk kristendom, og ønsker å bevisstgjøre oss på dette og styre unna disse når det er nødvendig. En av disse konseptene som han kritiserer er at religion er definert ut ifra «tro» eller «tro på Gud», og at ved å se på «tro» så utelukker man store deler av det som er religion. I tillegg til forhold og livsstil ønsker han at man skal se på disse ut ifra tabuer knyttet for eksempel til kjønn og mat og hvordan disse stiller krav til hvordan man skal leve, spise og ha sex sammen. De sosiale spørsmålene eller forholdene som medlemmer av Brødremenigheden i Tórshavn på Færøyene var opptatt av passet godt sammen med Harvey sitt bidrag til hverdagsreligion da mange av de sosiale spørsmålene var relatert til forhold mellom medlemmer, mellom fremmede og storsamfunnet.

Å bli bevisst på konsepter innen protestantisk kristendom som kan ha påvirket vår forståelse av religion er hensiktsmessig da jeg ønsker å forstå hvordan Brødremenigheden forstår sin sosiale verden. Samtidig har disse konseptene som blant annet «tro» fått så mye fokus tidligere av en grunn. Med dette så mener jeg at «troen på Gud» kan ha hatt en for stor rolle på vår forståelse av religion, men det er heller ikke hensiktsmessig å forkaste det helt. Dette betyr ikke at kristendommen er unik, men heller at selv om noe har fått for stor plass tidligere, betyr det heller at vi skal utvide vår forståelse i stedet for å erstatte den. Harvey nevner også dette da han skriver at tro ikke definerer religion, men at de er betydelige deler av utøvelsen av kristendom som en «relasjonaktivitet» (Harvey, 2013, s. 194). Han skriver videre at måten folk utøver «tro» varierer. I denne masteroppgaven vil det derfor forekomme trosperspektiver innen konvertering, dåp, eskatologi, misjonering og lignende da dette også er noe som medlemmer av Brødremenigheden «gjør».

Nancy T. Ammermans perspektiver

En annen sitt bidrag til hverdagsreligion som jeg har brukt i masteroppgaven er den amerikanske religionssosiologen Nancy T. Ammerman sin bok *Studying Lived Religion: Contexts and Practices* (2021). Hun er også skeptisk til det hun kaller «skylapper» som begrenser forskningen (Ammerman, 2021, s. 7). Hun ønsker også å styre unna «eksperter» og offisiell teologi og heller se hvordan religion tar sted i hverdagen og på når og på hvilken måte det blir brukt, men utelukker ikke at religion blir «levd» inne i religiøse bygg som for eksempel salene som medlemmer av Brødremenigheden møtes. I denne masteroppgaven ønsker jeg derfor å sette søkelyset på vanlige medlemmer, men også de som vil kunne anses som eksperter. Samtidig skal jeg hele veien være bevisst de ulike perspektivene informantene mine har slik at de sosiale forholdene kommer tydelig frem. Eksperter innen Brødremenigheden på Færøyene inkluderer et eldreråd som består av enten ukjente eller kjente antall eldre som står for det administrative samt forvalter forskjellige roller. Min farfar var for eksempel ansvarlig for å tilbringe tid på å tolke Bibelen og skrive taler, og hadde, som en informant fortalte meg, en slags «lærerrolle» innad i Brødremenigheden Ebenezer. De «vanlige» medlemmene er de som ikke innehar tildelte roller eller ansvarsområder innad i menigheten, men som likevel deltar regelmessig og anser seg selv som en del av menigheten. Ammerman mener videre at religion er mer enn bare tro og medlemskap i et religiøst samfunn. Den kulturelle konteksten er noe hun også vektlegger, og hun ønsker å finne ut hva vi burde fokusere på som gjør at vi forstår hva en religiøs utøvelse er. Hun har på bakgrunn av dette vektlagt noen elementer som ofte har betydning for religion. Kroppen og hvordan kroppen blir brukt er noe man kan se på. Likeså gjenstander og ting, hverdagsreligiøse følelser, hverdagsreligiøs estetikk, moralitet og narrativer. Fokuset blir da også på hverdagsreligiøse erfaringer av det hellige eller spirituelle.

Min inndeling av empirien

Etter hvert som jeg arbeidet med masteroppgaven valgte jeg å dele inn materialet mitt i fire forskjellige «rom»: hjemmet (eller den private sfære), det offentlige rom, salen og det jeg har kalt bakrommet. Dette betyr at samtaler, observasjoner og erfaringer gjort under feltarbeidet kom frem i fire forskjellige typer plasser, og i masteroppgaven valgte jeg å dele inn kapitlene

slik at empirien kommer frem i hvert sitt rom. Dette er et analytisk samt strukturelt grep jeg har valgt å gjøre da flere av de sosiale spørsmålene eller forholdene som medlemmer av Brødremenigheden var opptatt av kom opp i de forskjellige rommene, men da gjerne på ulike måter. En diskusjon som omhandler evangeliske møter, for eksempel, kunne gå frem ulikt i hjemmet enn det gjorde i og utenfor Ebenezer (i det offentlige rom).

Hjemmene, eller den private sfære (mer om dette i kapitlet om hjemmet), inkluderte de forskjellige hjemmene jeg var så heldig å ha tilgang til eller kontakt med mens jeg var på Færøyene og hvordan de sosiale spørsmålene eller forholdene oppstod der. «Det offentlige» var i og utenfor menighetsbygget Ebenezer samt samtaler og møter i gatene, på butikken, på jobb og lignende. «Salen» var inne i selve salen i Ebenezer der medlemmer holdt sine møter. «Bakrommet» var samtaler jeg hadde med mine foreldre, min kone og min veileder da vi diskuterte erfaringer og faglige innspill. Bakrommet blir ikke tildelt et eget kapittel slik som de andre rommene, men kommer underveis i oppgaven i form av refleksjoner over faglige perspektiver og personlige utvekslinger som til tider har tatt sted der.

Møter i hjem

Det var midt i juli at jeg gikk rundt i kjellerleiligheten min mor og jeg bodde mens jeg var på telefonen med et medlem av Brødremenigheden Ebenezer. Jeg hadde ringt han noen uker tidligere for å spørre om vi kunne møtes, men da var han på ferie i utlandet og det tok ikke lang tid før jeg beklaget meg og avtalte om å møtes på et senere tidspunkt. Denne dagen i midten av juli hadde det gått noen uker siden da, og jeg ringte for å høre igjen om vi kunne møtes. Han var skeptisk til dette da han ikke følte at han kunne bidra noe særlig, men vi ble snakkende på telefonen i over en time. Han fortalte meg at det var skrevet om Brødremenigheden på Færøyene før, men at han ikke likte når det ble for stort fokus på ritualene. «Det blir helt feil», sa han. «Jeg kan godt huske at vi har hatt besøk av forskere som bare har interessert seg i ritualene i salen, som forteller alt for lite om brødremenighetene». Etter jeg anerkjente det han sa, så sa han «du må også sette deg inn i historien til brødrene og at vi kommer fra «Open Brethren». Vær også forsiktig med bruken av ordet konservativ og fundamentalistisk. Disse må i så tilfelle bli definert». Jeg ble litt overrasket da han sa dette. Jeg forventet ikke å bli fortalt hva som var forventet av noen som skulle skrive om Brødremenigheden, og følte på et ønske om å ikke skuffe vedkommende som følge av dette.

Senere, da jeg satt og gikk igjennom feltnotatene mine, kunne jeg se på dette med et hevet blikk og litt mer avstand til det slik at jeg kunne ta de vurderingene selv med hjelp av tidligere forskning og teori. Notatblokken min var ikke til stede under samtalen da jeg tenkte at vi skulle avtales å møtes, så jeg skrev på et ark jeg hadde funnet frem. Jeg visste ikke helt hva jeg skulle si, så jeg hummet bekreftende til det han sa.

Jeg var fortsatt på telefonen med medlemmet av Brødremenigheden Ebenezer da han spurte meg om hva jeg hadde tenkt å skrive om i masteroppgaven. Da jeg fortalte at jeg ønsket å utforske min families religion da med spesielt fokus på min bestefar, så kom han med bekreftende humming etter jeg hadde forklart. «Mhm. Jeg har erfart det at det blir lettere for folk å forstå religion hvis de er troende selv. Hva med deg? Er du troende?». Dette lo jeg litt av når han spurte, men det kom ikke så uforventet på selv om jeg ikke helt visste hva jeg skulle si. Jeg svarte, etter at jeg først lo litt for å gi meg selv tid til å tenke, at jeg ikke ser på meg selv som troende, men at jeg heller har en agnostisk tilnærming. Han hummet til dette før han videre fortalte at en ateist har for snevert syn på verden og at det er vanskelig for dem å forstå religiøse nyanser. Han nevnte også at oppgaver han hadde lest med fenomenologiske perspektiver var til tider etter hans skjønn mer treffende.

Mens jeg var på Færøyene sommeren 2022 reiste jeg inn i og mellom fire rom som inkluderte hjemmet, inne i salen, det offentlige rom og bakrommet. Hjemmet foregår i den private sfære som fører til at samtaler og diskusjonene til tider kommer frem på en mer avslappet og tilbakeholden måte og man tillater seg til tider å være mer direkte. Her kom det frem en rekke sosiale spørsmål eller forhold som medlemmer av Brødremenigheden satte ord på.

Telefonsamtalen ovenfor viser noen av disse. I hjemmet følte man seg til tider mer trygg på å si hva man mente og hvilke forventinger man hadde til hverandre, samfunnet og fremmede (som jeg er en fremmed for medlemmet i telefonsamtalen ovenfor). Medlemmet i samtalen over ønsket at Brødremenigheden skulle bli fremstilt på en «ordentlig» måte, og forklarte hva han følte var viktig å inkludere i oppgaven. Som forsker er det ikke min plikt å oppfylle alle forventningene som ble gitt meg fra de ulike medlemmene, men heller å lytte, erfare, diskutere og sette alt i faglig perspektiv så ærlig og redelig som jeg kan. Det er aldeles ikke uvanlig at medlemmer av trossamfunn følger med på forskningen som blir publisert om dem og jeg hadde lest om forskerrollen i forkant av reisen, men det var likevel spesielt å høre så direkte fra en at det finnes en «rett måte» å skrive på om Brødremenigheden. Antropologen Joseph Webster, som besøkte fiskelandsbyen Gamrie i 2009-2010 der han besøkte Brethren

både fra «Open» og «Closed Brethren», skriver i sin bok *The Anthropology of Protestantism: Faith and Crisis among Scottish Fishermen* (2013) at han følte det var nødvendig å reflektere over sin posisjonaltet som «kristen antropolog som studerer kristne». Han har fått spørsmålet «are you a Christian?» på flere seminarer der han har presentert sitt arbeid. Han skriver i introduksjonen at han pleier å svare bekreftende, og etter stillheten som det ofte avføder, så følger han opp med «flere oppklarende ord» om hvilken «type» kristen han er der han forklarer, blant annet, sin anglikanske oppdragelse. Dette var også veldig likt måten han ble spurt i Gamrie (Webster, 2013). Jeg hadde også en lignende opplevelse da jeg ble spurt, og kjente på en bekymring rundt ordet «ateist» da jeg har hørt og erfart at den absolutte «Gud eksisterer ikke» kan fremstå provoserende for noen. Samtidig tenkte jeg at det kunne fremstå respektløst, i tillegg til å være uærlig, å si at jeg var en «troende». Jeg ser på meg selv som en agnostiker, og var klar for å følge opp med flere oppklarende ord i etterkant om dette ble etterspurt. Dette viser hvordan en samtale kan gå føre seg i hjemmet, eller den private sfære, og mens jeg var på besøk i eller hadde kontakt med forskjellige hjem på Færøyene ble det satt ord på sosiale spørsmål eller forhold som ble sammenlignet med tidligere tiders forhold. Av disse var det bruk av alkohol, kjønnsroller, klesbruk, Ólavssøka, evangeliske møter og identitet som var mest fremtredende i den private sfære på Færøyene sommeren 2022.

Bruk av alkohol

Klokken var 18:00 en lørdag midt i juni måned da Marjun, Høgni, min mor og jeg satt oss rundt middagsbordet. En diskusjon rundt vanlige tidspunkter å spise middag på har nettopp tatt sted. Marjun og Høgni var skeptiske til å spise middag tidligere enn klokken 18:00. Marjun og Høgni er gode og nære venner av familien min, og vi besøker de alltid når vi er på Færøyene. De har begge to deltatt i brødremenighetene på Færøyene hele sine liv. Jeg fortalte at jeg kan godt sette pris på middag rundt klokken 16:00, men da med forbehold om at jeg skal ha kveldsmat senere. Min mor nikket anerkjennende til dette, men fortalte at dette er noe hun ikke er så vant til heller. Marjun, Høgni og min mor var fasinert av å spise skive til kveldsmat og fortalte at dette ikke er noe de var vant til. Marjun hadde laget maten og serverte en fiskerett i ildfast form. Høgni spurte hva jeg ønsket å drikke inntil maten, og jeg så at det var plassert brus og øl på bordet. Jeg ba om en øl og Høgni sendte den med et smil om munnen. «Dette hadde ikke bestefaren din likt» sa han til meg. Jeg smilte tilbake, lo litt og spurte hva han mente. «Han drakk jo ikke». Han fortalte videre at han mente det var

annerledes før da drikking og fyll var et større problem i samfunnet. Jeg visste ikke helt hva jeg skulle si, og endte opp med å ikke si noe.

Under mitt opphold på Færøyene i månedene juni-august 2022 møtte jeg medlemmer og deltok i møter i salen hovedsakelig i og utenfor Brødremenigheden Ebenezer i Tórshavn. I tillegg, gjennom familie- og vennsrelasjoner, hadde jeg tilgang til hjemmene til medlemmer av brødremenighedene på Færøyene. Det oppstod her, i lik linje som medlemmer i og utenfor Ebenezer, sosiale spørsmål om hvordan man skal forholde seg til hverandre, andre, seg selv og samfunnet. Flere av disse samtaleene i hjemmet foregikk rundt middagsbordet, gjerne i helgene, og nasjonalfeiringen Ólavsøka (mer om dette senere) var rett rundt hjørnet. Dette ble også til tider sammenlignet med tidligere tiders forhold da blant annet Høgni fortalte at alkoholmisbruk var et større samfunnsproblem før.

I andre etnografisk feltarbeid har tidligere antropologer og forskere lært forskjellige måter å vise respekt for og øke sin forståelse for de menneskene som man er på besøk hos. Når Antropologen Joseph Webster besøkte fiskelandsbyen Gamrie, så hadde han en annen tilnærming enn det jeg hadde da jeg var på Færøyene. Da han som besøkende forsker ønsket han å følge en spesiell type kristen livsstil. For å oppnå dette gjorde han noen tiltak for å oppfylle de lokale krava på hva det betydde å være kristen. Dette innebar blant annet at han under sitt opphold i Gamrie ikke drakk alkohol og fulgte sitt løfte om å være «teetotaller»²⁰ til den grad at han ikke gikk innenfor den lokale puben selv om den var ti meter unna der han bodde (Webster, 2013, s. 20). I perioden jeg var på Færøyene forholdt jeg meg til tider blant familiemedlemmer og nære venner som hadde kjennskap til at jeg inniblant drakk litt alkohol, så i disse tilfellene var det ikke tenkt som problematisk å ta seg et glass vin eller øl inniblant.

Omtrent en uke senere satt vi rundt bordet igjen og hygget oss med god mat en lørdag sent i juni. Rundt middagsbordet satt Marjun, Høgni, min mor og jeg. Som det har gjort før stod det ulike typer drikke på bordet deriblant øl og vin. Diskusjonen kom igjen inn på alkohol. Høgni sa at i dag er den grensen som viser til hvor mye alkohol man drikker mer flytende enn den var før, men at det likevel fantes en regel som han mente de fleste fulgte: man skal ikke drikke seg full eller drikke for mye. Når jeg spurte hvorfor de tror det var annerledes før, fortalte han meg at det var vanlig å se hovedsakelig menn komme hjem fra baren full i gaten

---

²⁰ Holde seg unna rusmidler som alkohol og røyk.

eller bevisstløs i grøften. «Se for deg», sa han «at du ser en nabofar full i grøften. Det er ikke bra for han eller ungene». Jeg ble fortalt at dette ikke skjer i like stor grad i dag. Marjun fortsatte ved å si at det kanskje ikke var så rart at man lot være å drikke før i tiden når det var så mye fyll.

Både Marjun og Høgni har lenge vært medlemmer i en brødremenighet i Tórshavn. Rundt middagsbordet gikk diskusjonen rundt alt og ingenting, og til tider ble alkohol nevnt som et sosialt spørsmål og sammenlignet med tidligere tider. Det var gjennom diskusjoner med disse, som Graham Harvey skriver, religiøse mennesker som er «ordinary (who are often extraordinary)», eller «normale» eller «ordinære» (men som ofte er nokså ekstraordinære) at de sosiale spørsmålene ble satt ord på i hjemmet (Harvey, 2022, s. 295). Alkohol ble her diskutert som et sosialt forhold (eller forventning) i samfunnet som de ser på som verre før enn det var mens jeg var der. Da kirkehistorikeren Torður Joansson intervjuet medlemmer av Brødremenigheten mellom 2007 og 2011, så spurte han en informant om hva som er tillatt og hva som ikke er tillatt, og om det er mye «social control» innen Brødremenigheten. Informanten svarte da at sosiale normer i kulturen og kirken endrer seg. Det er ingen offisiell liste over hva som er lov og ikke, men spesielt alkohol er et godt eksempel på endring. Han fortsetter ved å si at «excessive drinking» og alkoholisme burde man unngå, men å drikke øl, vin og kanskje sprit sosialt har blitt mer akseptert spesielt blant den yngre generasjonen. Han avslutter med å si at hvilken type underholdning og kunst, og hvor den kan nytes, som er tillatt for «truende», har endret seg betydelig (Joansson, 2012, s. 292). Dette hørte jeg også mens jeg var på Færøyene da alkohol ble satt ord på og sammenlignet med tidligere tider, og hørte også dette i det offentlige rom rundt diskusjoner om «nye» musikkinstrumenter. Som religionssosiologen Nancy Ammermann skriver så er ikke det bare vurderingene vi gjør rundt stil og skjønnhet som vi i sosial praksis utøver dømmekraften, men vi tilegner også handlinger og forhold moralske dommer. Ikke all moralsk praksis er religiøs, men som i all menneskelig handling, så har religion moralske dimensjoner. Ho forklarer videre at for å sette søkelyset på moralske aspekter rundt religiøs praksis så må vi anerkjenne og forstå de sosiale dynamikkene som er bakenforliggende og som gjør at de moralske dommene virker fornuftige til deltakerne (Ammerman, 2021, s. 159-160). Hos Brødremenigheten på Færøyene så handler denne forståelsen av bruken av alkohol om å ha kjennskap til historien til Brødremenigheten og Færøyene som samfunn. Arbeid mot misbruk av alkohol har lenge vært en kampsak for Brødremenigheten og andre organisasjoner på Færøyene, og Joansson skriver at den skotske misjonæren William Gibson Sloan tok med seg denne kampen fra

Skottland og fortsatte den på Færøyene da han blant annet lot «avholdsassosiasjonen» holde møtene inne i salen før de fikk sine egne lokaler (Joansson, 2012, s. 223).

Mens jeg var på Færøyene ønsket jeg også å komme i kontakt med og snakke med flere medlemmer av brødremenighedene på Færøyene. En søndag ettermiddag mot slutten av juni måned sendte jeg en melding til et par jeg ønsket å treffe. Da jeg har vært til og fra Færøyene siden jeg var liten var det nærliggende å kontakte noen, og noen måtte jeg oppsøke i større grad. I tillegg har det vært noen år siden jeg var på Færøyene sist, så jeg måtte sende ut meldinger i forkant av reisen og underveis. Noen prøvde jeg å ringe. Disse forespørslene ble noen ganger ikke svart på eller bortglemt, men mange ble svart på. Jeg ble inniblant invitert til å «koma inn á gólvit», å komme kjapt innom for en snakk, også ble jeg invitert på middag. De to jeg sendte melding til denne søndagen var Baldur og Annika, og de svarte fort ved å invitere meg hjem til middag på førstkommande tirsdag.

Tirsdag 28. juni reiste jeg alene på besøk. Det tok ikke lang tid før Baldur, Annika og jeg satt rundt middagsbordet og hygget oss. Både Annika og Baldur har vært medlemmer av Brødremenigheden på Færøyene hele sine liv. Før Baldur skulle hente entrecoten på grillen spurte han meg om jeg ønsket meg et glass rødvin. Dette takket jeg ja til og han helte meg et glass. Samtalen omhandlet i etterkant av dette bruk av alkohol. Baldur, som kjente min bestefar godt, nevnte min bestefars forhold til alkohol og at han i mange år bevisst unngikk å drikke det. «Men når din bestefar ble eldre og sluttet å være del av eldrerådet så takket han ikke nei til et glass øl eller to» fortsatte han.

Når medlemmer av Brødremenigheden i hjemmet sammenlignet bruken av alkohol i dag med tidligere tiders forhold, ble det til tider nevnt at det var en større forekomst av medlemmer som lot være å drikke alkohol før enn i dag. Det ble også nevnt at min bestefar, som av noen ble sett på som en som lot være å drikke, ikke takket nei til dette etter han var ferdig i eldrerådet i Brødremenigheden Ebenezer. I det offentlige rom ble det bare nevnt at min bestefars forhold til bruken av alkohol var å holde seg helt unna eller at han var «totalavholds». Da religionssosiologen Janna Hansen intervjuet unge kristne med tilhørighet til forskjellige kristne trossamfunn på Færøyene (deriblant Brødremenigheden), fikk hun også høre at «vin til maten er helt greit, også hvis det er til en skolefest» (Hansen, 2014, s. 168). Jeg snakket ikke så mye med unge medlemmer, men fikk høre lignende fra informantene mine selv om de var litt eldre.

Måten jeg møtte religion gjennom brødremenighetene på Færøyene mens jeg var der sommeren 2022 stemmer til tider godt overens med det Graham Harvey skriver i sin bok *Food, Sex & Strangers: Understanding Religion as Everyday Life*. Han argumenterer at vi må jobbe mot teorier som faktisk forklarer religion i stedet for idealtyper, eller den «perfekte» eller «reine» formen av religion som blir fremstilt av ideologer og predikanter (Harvey, 2013, s. 24). Som han skriver så er kristendommen noe som man «gjør», og blant det de gjør er å oppfordre observeringen av tabuer (Harvey, 2013, s. 193). Da jeg var på Færøyene sommeren 2022 var bruken av alkohol et sosialt spørsmål som dukket opp blant medlemmer i hjemmet, og dette ble sammenlignet med tidligere tiders forhold. Hvordan man forholder seg til hverandre og det færøyske samfunnet ble da diskutert for eksempel gjennom bruk av alkohol og hvordan dette forholdet var i dag. Hvis man ser på religion som forhold til hverandre og samfunnet, så ble bruken av alkohol en måte å forhandle med resten av samfunnet og medlemmer av Brødremenigheten. Bruken alkohol, eller begrenset bruk av alkohol, kan bli sett på som en tabu som er foreslått for å unngå overforbruk eller for stort inntak av det (Harvey, 2013, s. 213). Brødremenigheten diskuterer til tider disse forholdene. Sammenlignet med tidligere tiders forhold så ble det nevnt at det ikke var så stort problem i dag som det var ved før. Implisitt i disse ytringene var ofte en holdning om at bruken av alkohol ikke blir misbrukt i like stor grad i dag, som gjorde at det var lettere å ta del i storsamfunnet på denne måten, og at man kunne se forbedringer.

Bruken av alkohol kom opp som et sosialt spørsmål i hjemmet og omtalte da hvordan dette forholdet spillet inn i det offentlige. Høgni nevnte blant annet hvordan det må være å se en nabofar full i grøften som et eksempel på hvordan det kan gå gale i det offentlige, eller hvordan man ikke følger etiketten som er kroppsliggjort (embodied) (Harvey, 2013, s. 213). Baldur nevnte også, når vi snakket om bruken av alkohol til min bestefar som også har blitt omtalt som «teetotaller», at han ikke takket nei til et glass eller to når han ble eldre. Webster opplevde også bruk av alkohol som en tabu i Gamrie. I et vitnesbyrd fortalte et medlem av Brødrene der hvordan han pleide å drikke og banne, og hvordan han sluttet med dette for så å bli frelst (Webster, 2013, s. 103). I et vitnesbyrd er der andre rammer enn det er i hjemmet og kan sammenlignes mer med hvordan de sosiale spørsmålene kom frem i det offentlige, men bruk av alkohol som et sosialt spørsmål kom også opp i hjemmet. I et vitnesbyrd i Gamrie, på samme måte som på Færøyene, var ofte preget av sterke emosjoner og ønsket å forklare hvordan medlemmer har funnet vegen til frelse, men her nevner også medlemmet av

Brødrene i Gamrie alkohol og banning som handlinger en skal holde seg unna. Ammerman skriver at den moralske dimensjonen innen religion blir også en del av ens religiøse identitet da man inkorporerer dyder og tabuer i den (Ammerman, 2021, s. 164). Hos Brødremenigheten på Færøyene blir da bruken av alkohol til tider diskutert og sammenlignet med tidligere tiders forhold, og kan bli sett på som en av de moralske dommene som de tilegner hverandre, andre, det færøyske samfunnet og til og med (og kanskje spesielt) familien. I tillegg til alkohol som et sosialt spørsmål, så var medlemmer også opptatt av kjønnsroller.

Kjønnsroller i hjemmet

Det var fortsatt under middagen denne tirsdagsettermiddagen 28. juni med Baldur og Annika at samtalen gikk videre til et annet sosialt spørsmål eller forhold. Vi hadde spist middag og gått videre inn på stuen for å sitte mer behagelig. Det var oss tre i stuen og vi snakket om farmoren min og hennes rolle. «Det er jo ikke sånn i dag, men hun hadde styr på hjemmet, og Rodmundur jobbet og påtok seg ansvar gjennom Ebenezer. Sånn var det jo litt før. Kvinnen hadde styr på hjemmet, og bestemoren din var et eksempel på dette». Det ble nevnt at hun til og med styrte hvordan han skulle spise, som vi lo litt av. «I dag er det like fort at en kvinne holder en tale i salen som en mann, men det spørs nok litt på hvilken brødremenighet du går i» sa Baldur.

Ulike roller basert på kjønn har blitt nevnt og sammenlignet med tidligere tiders forhold. Min bestemor, som fant sammen med min bestefar i Danmark før de reiste tilbake til Færøyene sammen, ble nevnt som ett eksempel på hvordan det var ved tidligere tider. Da det ble sammenlignet med hvordan det er i dag, ble det nevnt at det er til tider like stor forekomst av kvinner som taler og ber i salen som det er menn, og i alle fall flere i dag enn det var før. I hjemmene jeg var så heldig å få besøke var det også forskjeller. Hos noen var det tydelig kjønned da kvinnen hadde «styr på hjemmet», som sånn Høgni og Marjun der Marjun var den som lagde middag og hadde kontroll på hjemmet. I tilfellet hos Baldur og Annika var det ikke innlysende hvem som, for eksempel, lagde og styrte for matlaging i hjemmet da Baldur også var inkludert i matlagingen da jeg var hos dem. Når min bestemor ble nevnt, både hos Baldur og Annika samt Marjun og Høgni, så ble hun brukt som et eksempel på hvordan det var ved tidligere tider. Marjun har, samtidig som hun har hatt «styr på hjemmet», stort sett alltid også

vært i jobb. Jeg hørte, i et annet hjem jeg også besøkte, at min bestemor pakket matpakke til min bestefar hver dag, lagde all maten og bestemte hva han skulle spise. «Stakkars din bestefar. Han var så sulten på noe søtt inniblant at han måtte innom på besøk for å ta en kaffimunn på veg hjem fra jobb fordi din bestemor ikke tillot for mye». Dette lo vi av. «Sånn var det jo før», avsluttet han. Slike tydelige inndelte roller, der min bestefar så seg nødt til å «snike seg rundt» i stedet for å bare spise når han kom hjem, var til tider det noen tenkte med tidligere tiders forhold.

Marjun, Høgner, min mor og jeg satt rundt bordet seint i juni måned. Samtalen gikk i hvordan man kler seg til søndagene da spesielt til *Minnismáltið Harrans* (søndagsmøte som inkluderer nattverd. Mer om dette i kapitlet om salen). «Jeg husker godt at vi måtte ta på oss et tørkle over hodet for å dekke det til», sa min mor. Til dette nikker Marjun. «Du ser ikke så mange som dekker til hodet lenger. I alle fall ikke i Ebenezer. Jeg tror vi så to eller tre stykker». Jeg spurte om de hadde sine egne tørkle med hjemmefra. «Noen hadde kanskje det, men brødremenighetene hadde alltid inne i salen som vi kunne bruke. Noen brukte hatter, også».

Til tider omhandlet diskusjonene i hjemmene de andre rommene, altså snakket vi der om hva som hadde skjedd og hva som ble gjort i det offentlige og i salen. Det ble også diskutert i hjemmene i forkant av *Minnismáltið Harrans* da det var vanlig å lure på hvem som skulle holde tale og lignende. Kjønnroller og bekledning ble nevnt som sosiale spørsmål og sammenlignet med tidligere tiders forhold. Både min mor, som et tidligere medlem, og Marjun diskuterte hodeplagg og at det var annerledes ved tidligere tider. Implisitt i erindringene om tidligere tider var en forståelse om at slik var det ikke lenger i dag. Brødremenighetene på Færøyene har lenge hatt møter der bare kvinner fikk lov til å møte opp. Disse kalte de kvinnemøter, eller «kvinnumøti», og ble ofte holdt på mandager rundt klokken åtte på kvelden. De ble fortsatt holdt i Ebenezer til tider mens jeg var på Færøyene. Her var det ment at kvinner skulle komme og sette ord på problemer og være en plattform der de kunne lufte tanker og diskutere temaer som dukket opp. Det er forskjellige praksiser av dette rundt i de forskjellige brødremenighetene på Færøyene. Både min mor og Marjun har deltatt i mange av disse møtene da de var yngre. Kvinnemøtene har blitt nevnt av andre mannlige medlemmer for å løfte frem det at de mener at kvinner får plass for å snakke og være inkludert i Brødremenigheten, og noen kvinner argumenterer at dette ikke er det samme som å delta i oppbyggingsmøte og *Minnismáltið Harrans*.

De sosiale spørsmålene som dukket opp i hjemmene, som blant annet kjønnsroller og bekledning, ble til tider sammenlignet med tidligere tiders forhold med en innforstått forståelse om at det var annerledes i dag. Kjønnsrollene ble også nevnt å spille inn i arbeidslivet, hjemmet, salen og det offentlige rom. Det ble nevnt at det var tydeligere inndelinger i hjemmet da min bestemor ble nevnt som et eksempel på hvordan det var ved tidligere tider da reglene i hjemmet var styrt av henne. Disse rollene går også over i Brødremenigheten der medlemmer også sammenligner dagens forhold med tidligere tider og sier, blant annet, at det er større forekomst av kvinner i dag enn ved tidligere tider som deltar i møtene. Ammerman skriver om estetikk i utøvelsen av hverdagsreligion og at i bunn ligger erfaringsbaserte dimensjoner som er kroppsliggjort, følt og materielle. Disse ligger da til grunn for utforskningen av den estetiske dimensjonen som også speiler forskjeller som et samfunn har lagd rundt raser, klasser, utdanning og kjønn (Ammerman, 2021, s. 151). Hvordan klesbruken og kjønnsroller er utført er sosial, og styrt av narrativet om deg selv, eller narrativet om «hvem du er» og «hvem vi er», stoltheten, gleden eller misnøyet du føler av å gå med eller uten hatt, og klesbruken er annerledes i salen enn i det offentlige rom eller hjemmet.

Mens jeg var på Færøyene, kom det flere familiemedlemmer på besøk fra Norge. Det var midt i juli at min far kom en tur til Færøyene og vi bestemte oss for å besøke Baldur og Annika sammen. Denne gangen reiste mor, far og jeg sammen for å besøke dem. Vi fem satt fort rundt middagsbordet og hygget oss med god mat. Både Baldur og Annika styrte rundt for å servere all maten og sørget for at vi hadde det vi trengte. Samtalen havnet igjen inn på min farmor da vi snakket om min mor og fars bryllup. «Jeg husker så godt når min svigermor spurte meg om jeg var jomfru» sa min mor og smilte til oss. Vi så stille på henne og ventet på at hun skulle fortsette. «Da jeg svarte at ja, det var jeg, kunne hun sy inn en myrt i sløret for å vise at jeg var nettopp dette». Far, Baldur og Annika nikket anerkjennende til dette. Blomsten myrt som hun da kunne sy inn i sløret til mor var et symbol for renhet, fortalte mor.

Sosiale spørsmål som dukket opp ble til tider sammenlignet med tidligere tiders forhold, og det dukket opp historier fra fortiden som ble sammenlignet hvordan de sosiale forholdene var i dag. Implisitt i historier var det, også her, til tider en forståelse av at slik var det ikke lenger mens jeg var på Færøyene sommeren 2022. Kjønnsroller ble da et sosialt spørsmål som medlemmene diskuterte mens jeg var på Færøyene. Her kom det frem at ved tidligere tider

var kjønnsrollene opplevd som mer inndelte enn de fremstod i dag. Da min bestemor kom opp i diskusjoner så ble hun til tider nevnt som et eksempel på hvordan kvinnerollen var før.

Da antropologen Joseph Webster besøkte landsbyen Gamrie der det var seks frikirker av forskjellige lekmannsbevegelser (Open/Closed Brethren og en pinsemenighet) i sin bok *The Anthropology of Protestantism: Faith and Crisis among Scottish Fishermen* (2013), la han merke til at menn «dominerte alle aspekter når det kom til formelle og uformelle kirkelivet» (Webster, 2013, s. 51). Dette hevdet også flesteparten av hans mannlige informanter var den eneste virkelige bibelske tilnærmingen. Han går ikke inn i dybden på hvordan dette kom frem, men skriver også at bekleddingen var kjønnen der. De fleste gikk i nedtonet klær, menn gikk i dresser og kvinner i bluser, skjørt og hatter. Han nevnte også smykker og sminke blant kvinner som noe som ble frarådet og forsøkt hindret. I tillegg til kjønnsroller og bekledding nevner også Webster at kvinner var forventet å ha ansvaret i hjemmene i form av oppvekst, rengjøring og være i «konstant beredskap for å tilby 'Kristen gjestfrihet'» (Webster, 2013, s. 51). I tillegg til disse ansvarsområdene, siden byen Gamrie i stor grad er en fiskelandsby og flere menn tilbringer store deler ute på havet, falt det på kvinnene til å holde styr på det økonomiske, der noen informanter hadde tullet litt med at de ikke hadde styr på hvordan bedriften gikk utenom at de fanget fisk (Webster, 2013, s. 51). Kirkehistorikeren Joansson blir fortalt av en eldre informant at han husker at mens fiskerne og sjømennene var vekke på 1920- og 30-tallet på Færøyene så var kvinnene «in charge» når det kom til salen og menighetslivet, men da, som Joansson skriver, uten å preke eller tale (Joansson, 2012, s. 279-280). Denne fremkomsten av kjønnsroller, bekledding og ansvarsområder antydte medlemmer i hjemmene at Brødremenigheten på Færøyene var på veg bort ifra samtidig som deler av det var synlig blant medlemmer som blant annet «konstant beredskap for å tilby 'Kristen gjestfrihet'» som jeg til tider opplevde i hjemmene jeg besøkte.

Hvis vi ser på denne verden som utelukkende bebodd av sosiale vesener, og at en av våre grunnleggende behov som mennesker er å forhandle med andre sosiale vesener (som ikke alle er mennesker), så blir kroppsliggjorte, eller opplevde (embodied), kjønnsroller et sosialt forhold som blir forhandlet frem av medlemmer av Brødremenigheten. I hjemmet kom det frem at kjønnsroller, både for menn og kvinner, har utviklet og omfavnet flere, og i noen tilfeller færre, arbeidsoppgaver og plikter (Harvey, 2013, s. 203). Forhandlingsmotparten i dette tilfellet er det internt, altså et sosialt forhold innad i Brødremenigheten, men dette er påvirket av kulturen rundt. Opplevelsen av kjønn, eller «experience of gender» som Nancy

Ammerman skriver, blir formet av virkelighetsoppfattelsen til de som lever kjønnet (Ammerman, 2021, s. 91). I hjemmene av medlemmer av Brødremenigheden ble kjønnsroller nevnt som et sosialt spørsmål og dette sosiale forholdet ble diskutert og sammenlignet med tidligere tiders forhold, der noen mente at det var annerledes ved før. Bruk av alkohol og kjønnsroller er sosiale spørsmål som til tider har dukket opp i hjemmet til medlemmer av Brødremenigheden, og noen spørsmål som dukket opp omhandlet hvordan man skal forholde seg til begivenheter og hendelser i samfunnet. En av disse nasjonale begivenhetene som tok sted mens jeg var på Færøyene var nasjonalfeiringen Ólavssøka (også kalt Olaj).

Ólavssøka

Det var onsdag 27. juli at Ólavssøka var rett rundt hjørnet og vi satt rundt middagsbordet. Rundt bordet satt Marjun, Høgni, min mor, min far og jeg. Samtalen omhandlet hvilke planer vi hadde til Ólavssøka. Jeg spurte om skjerpikjøtt som er en type fermentert sauekjøtt som har gått igjennom en tørke og forråtningsprosess. «Du finner ikke denne typen kjøtt i Norge» fortalte min mor. «Du finner fermentert sauekjøtt, men det smaker ikke det samme». De andre rundt bordet smilte. «Det er en lukt du garantert kommer til å kjenne når du går rundt i Torshavn under Ólavssøka» sa Marjun. Jeg kjenner til både lukten og smaken av skjerpikjøtt og skjønnte godt hva hun mente. Som mye annet er lukten annerledes enn smaken. Etter hvert gikk samtalen over på Ólavssøka som nasjonal feiring. «Ja det er annerledes i dag» sa Høgni. «Folk drikker ikke så mye som de gjorde før. Det blir mange folk der nede i morgen, men ikke så mye fyll som det var før». Marjun og Høgni har ikke deltatt på Ólavssøka nede i Torshavn på formiddagen i sentrum på en god stund delvis fordi, som de sa, at det er så mange folk. De planla heller å feire med familie og venner med god mat, også kanskje heller gå ned litt senere når det ikke er så mange folk. Før gikk de ikke ned i det hele tatt, sa de. Jeg har ikke vært med på Ólavssøka før og fortalte om mitt ønske om å være med i byen og høre på talene i år. Høgni rister på hodet og sa at det er alt for mange folk der nede rundt dette tidspunktet. Marjun nikker bekræftende. «Folk reiser fra hele Færøyene for å ta del i Ólavssøka i Torshavn» sa han. «Det kommer til å være tettpakket med folk og mye alkohol».

Etter hvert når Ólavssøka nærmet seg under mitt opphold på Færøyene kom spørsmål om hvordan man skal forholde seg til nasjonalfeiringen opp i hjemmet. Disse involverte hvilke planer og forventninger man hadde samt hvordan man skal forholde seg til den. Dette var

ikke Høgner og Marjun alene om. Sammen i vurderingen av hvordan man skal forholde seg til Ólavsøka kom bruk av alkohol og at det ved tidligere tider var et stort inntak av det. Brødreminigheten på Færøyene har hatt ulike tilbud og tilstedeværelser under Ólavsøka slik at folk som blant annet ønsket å feire uten å drikke, kunne feire sammen med dem. Det sosiale spørsmålet som kom opp gjennom Ólavsøka og hvordan man skulle forholde seg til det handlet videre om deltakelse i det færøyske samfunn (eller det sekulære samfunnet). Mens jeg var på Færøyene ble Ólavsøka, for medlemmer av Brødreminigheten, en utfordring om hvordan man skal delta i storsamfunnet, eller hvordan man skal la storsamfunnet påvirke medlemmer av Brødreminigheten.

En tirsdagskveld sent i juli måned satt mor, far og jeg hos Baldur og Annika. Ólavsøka var rett rundt hjørnet. Martin, en venn av Baldur og Annika, og Martins kjæreste kom innom for å hilse og ble sittende litt. Samtalen gikk rundt hva de forskjellige skulle gjøre denne nasjonalfeiringen. «Du må jo se robåtene komme inn» sa Martin til meg og smilte. «Det ville jeg gjort om jeg skulle vært der». Robåtene han viste til er en konkurranse som blir holdt hvert år der flere forskjellige byer på Færøyene har hver sin robåt som representerer dem. Disse ror om kapp hvert år på vegne av sin respektive by. Baldur smilte og sa «jeg pleier også å reise ned en tur. Det er ofte mange gøyе kor og sang. Frelsesarméen arrangerer ofte mye kjekk musikk og lignende i tillegg til Brødreminigheten. Før var det nok flere i Brødreminigheten som lot være å delta enn i dag, og de fleste har det kjekt».

Hva man skal gjøre på Ólavsøka eller hvordan man skal forholde seg til det ble tatt opp i hjemmet og sammenlignet med tidligere tider. Det var til tider en forståelse om at før så var både deltakelse i Ólavsøka og bruk av alkohol et større problem enn det var mens jeg var på Færøyene. Dette førte også til at noen følte at å delta på Ólavsøka i dag ikke var et så stort problem som det var ved før. Holdninger rundt alkohol og sekulære feiringer gikk sammen og diskusjoner om hvordan man skal forholde seg til dem ble satt ord på i hjemmene.

De forskjellige brødreminighetene var til stede i nasjonalfeiringen og tilbydde sang og fellesskap, og noen medlemmer valgte å ikke delta nede i selve byen, men feiret heller hjemmefra eller reiste på besøk til hverandre. De jeg hadde kontakt med feiret eller gjorde en markering. Da det ble sammenlignet med tidligere tiders forhold ble det nevnt blant annet et større alkoholinntak og uønsket adferd før samt mindre deltakelse blant medlemmer av brødreminighetene. Gjennom feiringen av Ólavsøka kom altså det sosiale spørsmålet om

hvordan medlemmer av brødreminighedene skal forholde seg til storsamfunnet (eller det sekulære samfunnet). Fólkakirkjan er også tydelig til stede under Ólavssøka da landets biskop og prester går i prosesjon fra Lagtinget og ned til domkirken i Tórshavn (mer om dette i det offentlige rom).

Deltakelse i det færøyske samfunnet kom til tider opp som et sosialt spørsmål gjennom diskusjoner av hvordan man forholder seg til Ólavssøka. Hvis vi ser på deltakelse som en form for forhandling eller samhandling (relationship) til det færøyske samfunnet og de utenfor Brødreminigheden (eller offentlige rom), ønsket noen medlemmer av Brødreminigheden på Færøyene å delta, men da med noen krav. Blant annet ble bruken av alkohol nevnt som et element av Ólavssøka som var problematisk da spesielt ved tidligere tider. I tillegg ble det nevnt at det ikke alltid var så lett å delta med tanke på folkemengdene, og måten man kunne delta på, eller tilbud som passet alle, var begrenset. Da Brødreminigheden og andre frikirker kunne tilby alternative måter å feire Ólavssøka på, og Ebenezer åpnet dørene sine frem til midnatt i løpet av disse dagene, ble dette tilbud og forslag til måter å delta nede i byen uten å drikke for mye alkohol eller oppføre seg til adferd som var uønsket. I hjemmene ble dette sosiale spørsmålet rettet mot det offentlige. Hvis man da, slik Graham Harvey gjør, ser på religion gjennom dens relasjoner, så kan vi se på Ólavssøka som noe som de fleste, på en eller annen måte, ser seg nødt til å forholde seg til. Det kommer hvert år, og for noen innebærer det en forventning av slåsskamper, fyll og uønsket adferd. Noen tilegner det dommer og bortimot boikotter det, og noen deltar på sine egne premisser. Det står ikke så mye om Ólavssøka i den tidligere forskningen, men med hjelp av Ammerman kan vi se på dette forholdet gjennom en moralsk samt fortellingsdimensjon, der Brødreminigheden har moralske forventninger til denne nasjonalfeiringen og at deres rolle på denne dagen blir en del av den historien (eller narrativet) de forteller seg selv om hvem «de» er, og hvem «jeg» er. Disse fortellingene blir også hele tiden påvirket og forstyrret gjennom livet når nye situasjoner og forhold oppstår. Dette er også et forhold som oppstår og endrer seg gjennom samarbeid med andre da vi har sett til andre for tilbakemeldinger og støtte (Ammerman, 2021, s. 178). Brødreminigheden har også i mange år prøvd å nå ut til den færøyske befolkningen i større grad gjennom evangeliske møter, men det ble til tider nevnt at dette har endret seg i hvordan de forholder seg til dette møtet og hvor mange som møter opp.

Evangeliske møter

Det var tirsdag den 28. juni at jeg satt hos Baldur og Annika og snakket om evangeliske møter. Evangeliske møter ble holdt hver søndag av Ebenezer og andre brødre menigheter på Færøyene klokken 18:00 om været tillatte det. Disse ble ofte holdt på offentlige plasser og hadde som intensjon å evangelisere eller nå ut til folk. Noen brødre menigheter har gått bort fra å holde evangeliske møter, og noen holdt de fortsatt. Både Annika og Baldur visste at jeg hadde deltatt på noen evangeliske møter på utsiden av Ebenezer. «Jeg skjønner ikke helt hvorfor de fortsatt blir holdt» fortalte Annika meg. «Det som man gjør på et evangelisk møte er noe man like lett kan gjøre på sosiale medier. Hvis man faktisk ønsket å gjøre en innsats så kan man heller gå ut og snakke med personer som trenger det. Invitere de hjem på middag, for eksempel. Men det er ikke så lett som det er å delta på et evangelisk møte». De forteller meg videre at de forstår hvorfor evangeliske møter ble tatt i bruk tidligere da det ikke fantes så lette metoder for å nå ut til folk som i dag.

Brødre menigheten har blitt mer til stede på de sosiale medier, og flere har tatt i bruk live-streaming og lignende i etterkant av koronapandemien. Det er også nettsider forvaltet av de ulike brødre menighetene der man kan få tilgang til både live-streaming, kalender, oversikt over hvem som skal tale og generell informasjon. Disse opplysningene ble ofte også promotert gjennom facebook og sosiale medier. Antropologen Jan Jensen var på et langvarig etnografisk feltarbeid på Færøyene da pandemien brøt ut i verden i starten av mars måned 2020. Han skriver at i City Church, den frikirken han fokuserte mest på i sitt feltarbeid, begynte å se endringer i form av tilgang på antibac og at de hilste mer med føttene enn med hendene. I begynnelsen ble dette gjort med et glimt i øyet og gjerne litt humor inkludert, men det var ikke lenge etterpå at det færøyske samfunnet begynte å lukke ned samfunnet og det ble mer alvorlig, som førte til at frikirkene måtte flytte mange av sine aktiviteter til digitale plattformer på nettet. I Ebenezer var disse digitale verktøy tilgjengelige allerede, og Jensen merket en klar forbedring i kvaliteten på disse lyd- og videoopptakene hos pinsemenigheten City Church (Jensen, 2021, s. 113-114). Jeg brukte ofte nettsidene og sjekket regelmessig digitale medier da jeg skulle holde meg oppdatert på hva som foregikk i Ebenezer og andre brødre menigheter.

Min mor og jeg var i kjellerleiligheten etter en lang dag tidlig i juni måned. Vi hadde akkurat kommet hjem fra et evangelisk møte, og min mor og jeg satt i sofaen og snakket. «Ja det var

veldig få folk i dag» sa min mor. «Det er nesten som det var litt trist. Jeg husker godt at det pleide å være flere når jeg gikk i Betesda. Det er lenge siden, men jeg husker at det var flere som møtte opp da. Det var gjerne ikke alltid så mange ukjente fjes, men flere». Hun fortalte om hvordan det var å være del i koret som var inn og ut av salen hele søndagen. Det var så vidt de hadde tid til å reise hjem for å spise middag, sa hun.

Nancy T. Ammerman skriver i sin bok *Studying Lived Religion: Contexts and Practices* (2021) om narrativer, og skriver at narrativer har flere sosiale lag (Ammerman, 2021, s. 177). Hun skriver også at disse narrativene kan sees på mange måter, og at hun setter søkelys på religiøse fortellinger og implisitte historier. Hver gang et menneske utfører en handling, opererer de innen rammene til en strukturert historie i sitt hode (Ammerman, 2021, s. 176). Historiene som handler om hvem «jeg» er, er alltid til stede i religiøs utøvelse i tillegg til narrativet eller historiene som forteller oss hvem «vi» er. Disse historiene og narrativene blir hele tiden forstyrret og skrevet på nytt. Brødremenighedenes deltakelse på evangeliske møter, ved å se på det som en måte å oppfatte deres egen identitet eller narrativ i en færøysk kontekst, ble nevnt som at det har endret seg sammenlignet med tidligere tiders forhold.

Når evangeliske møter ble sammenlignet med tidligere tiders forhold ble det blant annet nevnt at man kan forstå hvorfor de ble holdt før, men at det ikke gav så mye mening, eller at man ikke forstod det så godt, i dag da det fantes andre eller bedre måter å nå ut til folk. Evangeliske møter ble da et tema som viste til noe større. De sosiale spørsmålene som medlemmer var opptatt av ble gjennom evangeliske møter en diskusjon om identitet og hvordan man skal tilpasse seg dagens utfordringer. Da det ble satt ord på hvorfor de fortsatt ble holdt mens jeg var på Færøyene, ble det innblandt sammenlignet med tidligere tider og at det var forståelse for at de tok sted før. Noen ganger var det også implisitt at det var mulighet for at evangeliske møter vil forsvinne i form av ute- og innemøter, og heller ta sted på plattformer som når ut til flere folk som for eksempel sosiale medier og internett. Dette narrativet ble nevnt som at det hadde blitt forstyrret eller endret sammenlignet med tidligere tiders forhold. Dette blir da også et tegn på «disenchantment», eller at synligheten av brødremenighetene forsvinner litt mer. Dette betyr ikke, derimot, at viljen eller ønsket om å evangelisere forsvinner, men heller at noen medlemmer ønsker en flytting av fokusområdene fra gatene til internett, for eksempel.

Identitet

Jeg stod i kjøkkenet til Marjun og Høgni og det nærmet seg slutten av mitt opphold på Færøyene. Til stede er Marjun, min mor og jeg. Praten gikk i inkludering og fellesskap i brødremenighetene. «Det blir så dumt når man ikke føler seg velkommen. Det er jo hele poenget med brødremenighetene. Alle er velkomne. Vi skal ta imot alle, og alle skal få lov å være med og alle skal føle seg velkomne og inkludert. Hvis man ikke gjør det, så gjør man noe feil. Det er jo også tingen med å ikke ha medlemsliste, du trenger ikke å stå på en liste for å møte opp. Det er bare å møte opp og alle kan komme hvis de ønsker».

Brødremenigheten på Færøyene har ingen offisiell medlemsliste, men de som regelmessig gikk i møtene og var døpt der kjente ofte hverandre godt. Samtidig så var det mange som kom og gikk. Flere reiste blant annet for å studere i andre land (ofte Danmark), og når de kom tilbake så ble deres tilbakekomst til Brødremenigheten sett på som en positiv begivenhet. Hvordan man skal forholde seg til hverandre kom til tider opp i hjemmet som et sosialt spørsmål. Religionssosiologen Janna Hansen skriver også om medlemslisten til Brødremenigheten og forklarer at grunnleggerne av trossamfunnet ønsket at de skulle være en organisme (eller organismemodell) i stedet for en organisasjon. Dette fører til at de ikke oppfyller kravene til å oppnå godkjennelse som trossamfunn (Hansen, 2014, s. 42). Denne holdningen om inkludering og fellesskap er ikke noe nytt, og Brødremenigheten på Færøyene har lenge ønsket å fremme et inkluderende miljø både for medlemmer og potensielt nye medlemmer, men dette fokuset viser til en endring i narrativet om «hvem jeg er», på samme måte som evangeliske møter. Fortellingen de forteller seg selv om «hvem de er», og «hvem jeg er», som er påvirket av kulturen, samfunnet og hverandre, setter til tider søkelyset på inkludering og fellesskap i stedet for forkynnelse av evangeliet og at man skal «unngå flammehavet til neste dispensasjon» som antropologen Jan Jensen opplevde i Ebenezer.

Mens jeg var hos Baldur og Annika tirsdag den 28. juni så kom det andre venner og bekjente på besøk for å hilse og ta del i samtalen. Barbara, som jeg har kjent siden barndommen, kom innom med hennes mann og to barn og tok del i fellesskapet. Etter litt oppdateringer om hverandres liv, gikk samtalen etter hvert over på at jeg var på Færøyene også for å innhente empiri til en masteroppgave, og at jeg ønsket å følge sporene til min bestefar samt utforske hva religion var for han. Hun fortalte meg at det har blitt skrevet en del om Brødremenigheten som jeg sikkert må lese, og at hun har hørt om en antropolog som har

vært i Ebenezer. Jeg forstod senere at hun her mest sannsynlig snakket om antropologen Jan Jensen.²¹ Etter hvert så smilte hun og tenkte seg litt om, før hun sa «det er artig å tenke på. Jeg visste ikke at jeg var del av Brødremenigheden før jeg var i tyveårene, og jeg visste heller ikke hvor de kom fra. For meg var det bare min religion». Jeg svarer at jeg kjenner meg godt igjen da det heller ikke har blitt snakket om i min familie, og at jeg ikke visste hvilken kristen lekmannsbevegelse det var før jeg også var i tyveårene. Dette ler vi sammen litt av. Hvis narrativ består av, som Ammerman skriver, flere sosiale lag som både begrenser og muliggjør våre handlinger og at dette i stor grad er i samhold med andre, så blir narrative satt sammen av ens eget forhold og forståelse av historien og tilbakemelding fra andre. I tillegg har narrativer en iboende temporal dimensjon da de begynner en plass og slutter en annen (Ammerman, 2021, s. 189). Fortellervaner kan også inkludere tidligere tiders forhold slik som medlemmer av Brødremenigheden inniblandt gjør i sine fortellinger. Disse fortellingene har til tider fokusert på oppbygningen til en religiøs åpenbaring før konverteringen som følger en dåp, men det er ikke nødvendigvis slik for alle.

Møter i offentlige rom

Det var 26. juni at min mor og jeg gikk ned til Torshavn sentrum klokken ti om morgenen for å delta i *Minnismáltið Harrans*²² eller *breyðbrót* i Brødremenigheden Ebenezer. Jeg hadde vært på Færøyene allerede i nesten en uke, men jeg ønsket at det første oppmøtet jeg hadde i menigheten til min farfar skulle være på en søndag da dette blir ansett som den viktigste dagen av flere medlemmer. Jeg valgte da heller å tilbringe den første uken på å gjøre meg kjent med Tórshavn samt ta kontakt med medlemmer som jeg ønsket å få snakket med. Ebenezer, som ofte er forbundet med hallen som den skotske misjonæren William Gibson Sloan bygde i 1879, er en menighet som min bestefar var aktiv i hele sitt liv. Bygget som stod da jeg var der og som er vist på bildet under ble bygd i 1963.²³

Vi gikk ned mot Torshavn sentrum tidlig om morgenen for å være sikker på å komme i tide da jeg ikke hadde vært i Ebenezer før. På vegen ned, mens den sterke færøyske vinden slo

---

²¹ <https://www.socanth.cam.ac.uk/directory/Jan-Jensen>

²² Rituellet måltid inne i salen der man spiser loff og drikker vin som skal representere Jesu blod og legeme samt det siste måltidet han hadde med sine disipler.

²³ <https://www.ebenezer.fo/Default.aspx?pageid=13817>

imot meg som alltid, tenkte jeg på alle andre medlemmer av de forskjellige brødremenighetene som var på veg til de diverse møtene rundt omkring på Færøyene samtidig som oss. Selv om sommerferien hadde begynt for flere, var jeg såpass heldig at Ebenezer fortsatt hadde mange medlemmer som regelmessig gikk til møter denne sommeren. I tillegg til *Minnismáltið Harrans* skal det også være det som de kaller *Summarmøti* som er en blanding av bibelskole og bønnemøte til både barn og voksne. Her ble jeg også møtt av sosiale spørsmål som blant annet hvordan evangeliske møter²⁴ foregår i dag.

Bilde av Ebenezer Brødremenighed i Tórshavn jeg tok mens jeg var på Færøyene.

Evangeliske møter

Da min mor og jeg kom ned til sommerens første *Minnismáltið Harrans* møtte vi medlemmer av Brødremenigheden Ebenezer på utsiden og deltakere som var på veg inn. Vi hilste på mange av dem og noen kjente til at vi skulle komme. En av de som visste om det var Katrin. Katrin er en kvinne i 50-årene som kom til å bli en sterk ressurs for meg som inngangsport til Brødremenigheden Ebenezer, og ble for meg den personen som hjalp mest med å forstå hvem jeg skulle snakke med og hva jeg skulle være med på. Hun har vært medlem av

---

²⁴ Møter som blir holdt som oftest klokken 18:00 hver søndag. De blir holdt for folk som ikke er medlemmer av Brødremenigheden og har en forkynnende, advarende og misjonerende hensikt. De kan både foregå inne i salen i håp om at folk kommer inn eller ute i gatene eller utenfor menighetsbygget for å nå ut til så mange som mulig.

Brødremenigheden Ebenezer i mange år og foreslo også at jeg besøkte Ebenezer sin kafé som ganske nylig åpnet. Kaféen var åpen hver fredag mellom 10-12, eller café fríggjamorgun som de kaller det på Ebenezer sin nettside.²⁵ Dette var en servering som skjedde hver fredag der hvem som helst kunne komme, spise og ta del i fellesskapet. Etter dette fikk vi beskjed at på kvelden skulle det være et evangelisk møte utenfor Ebenezer bygget dersom været tillatte det, eller som de sa, «um Gud vil» eller «um Gud vil, verður evangeliskur fundur i kvöld». «Det må du gå på» sa Katrin til meg. Da jeg spurte om min bestefar hadde deltatt på det så sa hun at det gjorde han alltid. «Men det er nok ganske få folk der i dag. Det er tross alt sommerferie, og det går ikke like mange medlemmer til de evangeliske møtene på kvelden lenger. Ikke som når din bestefar var medlem: da var det flere». Videre fortalte hun meg at det også er viktig å delta på *Uppbyggingarmøti* da dette er hvor det er mye fokus på bibelen og bibeltolkning, og at jeg måtte sørge for å få med meg det meste slik at det ble helhetlig.

Som i hjemmet ble også evangeliske møter nevnt i det offentlige rom og sammenlignet med tidligere tiders forhold. I tillegg, mens jeg var på Færøyene, var medlemmer som ble representanter for Brødremenigheden Ebenezer for meg i like stor grad kvinner som menn, og den personen som hjalp meg mest med å bli kjent med Ebenezer var en kvinne. Noe av det første jeg hørte om etter jeg besøkte Ebenezer var de evangeliske møtene og at det ikke var så mange tilskuere som det var ved tidligere tider. Det ble da tydelig at dette skulle jeg gå på senere denne dagen. Evangeliske møter ble i offentligheten også et sosialt spørsmål som ble tatt opp og at dette har endret seg sammenlignet med tidligere tider da det kom flere på de evangeliske møtene da enn det gjorde mens jeg var på Færøyene. Dette viste da til forholdet til utenforstående eller fremmede da Brødremenigheden mener de har et ansvar å opplyse samt rekruttere nye medlemmer i forberedelse for den neste dispensjonen. I tillegg viste dette til deres forhold til både trossamfunnet og seg selv da misjonering er noe som også gjøres på grunn av deres egen frelse.

Antropologen Joseph Webster hørte, når han sakket med medlemmer av «open» og «closed» brethren i den skotske fiskebyen Gamrie, at de sa at djevelen var involvert i fiskekatastrofer og når det var dårlig vær på ubeleilige tidspunkt. Hvis det ble dårlig vær på søndag, så var det noen som fortalte han at dette var Gud som testet hvor dedikert du var ovenfor nattverden. Noen av hans informanter fortalte flere anekdoter om hvordan Gud og djevelen har direkte

---

²⁵ <https://www.ebenezer.fo/Default.aspx?pageid=13817>

påvirkning på hverdagen til brødrene i Gamrie (Webster, 2013, s. 165). Det ble nevnt til tider at evangeliske møter skulle bli holdt i Tórshavn som de sa, «um Gud vil», som viste til at hvis været ble for dårlig så var det Gud som ikke ønsket at dette møtet skulle bli holdt. På denne måten hadde Gud en direkte tilstedeværelse på Færøyene når det kom til evangeliske møter hos medlemmer av Brødremenigheden. Brødrene i Gamrie på Skottland, som også hadde møter på kvelden klokken seks, skrev for eksempel på en plakat på utsiden av en av kirkene at «IF THE LORD WILL, THE WORD OF GOD WILL BE PREACHED IN THIS ROOM ON LORD'S DAY AT 6PM, YOU ARE WELCOME» (Webster, 2013, s. 51). Her blir det også nevnt at det er Gud som bestemmer om det vil bli et møte eller ikke.

Været holdt seg fint søndag 26. juni, og etter middag gikk vi ned igjen til Torshavn sentrum for å delta i det evangeliske møtet som skulle bli holdt utenfor Ebenezer bygget. Vi ankom rundt den tiden møtet begynte klokken 18:00, og jeg la merke til omtrent tre personer som stod og satt rundt en statue rett ved bygget som tilsynelatende følget med på det som skjedde utenfor Ebenezer bygget. Øverst av en trappeseksjon rett utenfor inngangen til Ebenezer stod det fem eller seks medlemmer av Brødremenigheden Ebenezer som sang en av salmene som har blitt foreslått. Én satt og spilte på et keyboard og én stod ganske så nært mikrofonen slik at han ble hørt litt mer enn de andre. Av medlemmene utenfor inngangen var en av dem en kvinne. To eller tre menn holdt godt brukte bibler med notatark stikkende ut ifra. Da de ble ferdige å synge den første salmen så flere av de på scenen bort på en mann, som gikk til mikrofonen for å holde en tale. Han fortalte om Jesus og hva som venter om man legger ens tillit til han. Taleren talte om å bli tilgitt og at lykke venter de som blir omvendt. Mens det evangeliske møtet pågikk så gikk det forbi flere mennesker, og noen av dem gikk inn i et treningsstudio som er rett ved siden av Ebenezer. De fleste av dem som gikk forbi så rett ned i bakken og flere hadde musikk i øret og så ut til å unngå øyekontakt med oss som deltok på det evangeliske møtet. Jeg snudde meg på et tidspunkt til en mann ved siden av meg og smilte, og han smilte stort tilbake.

Medlemmer har både i hjemmene og i det offentlige nevnt forholdet til utenforstående gjennom evangeliske møter og sammenlignet de med tidligere tiders forhold. Det har blitt nevnt blant annet at det var større oppmøte før og at det finnes mer effektive måter å nå ut til folk i dag. De evangeliske møtene har blitt holdt i mange år av Brødremenigheden på Færøyene og flere medlemmer har vokst opp med deltakelse på disse hver søndag de kunne bli holdt. De har også en lang historie innen Brødremenigheden da de ble holdt på fiskebåter

ved tidligere tider. Joansson hørte fra en pensjonert fisker at evangeliske møter ble ikke bare holdt på søndager om bord fiskebåtene, men også andre dager når det passet (Joansson, 2012, s. 297). Fisking på de gamle fiskebåtene var farlig og utfordrende, og dødsfall ble store påkjenninger på de små landsbyene på Færøyene. Til tider ble også disse møtene holdt inne i salen i Ebenezer, og de blir også kallet utemøter eller kveldsmøter. Antropologen Jan Jensen deltok på flere av disse evangeliske møtene på søndagskvelder i de totalt 12 månedene han har gjort feltarbeid på Færøyene og nevner at de var innendørs og åpent for de som fant vegen inn (Jensen, 2020, s. 9). Han gikk til tider til møte om morgenen hos pinsemenigheten City Church og til Ebenezer om kvelden. Når han gikk i Ebenezer forteller han at det som kom frem i salen var en følelse av at menneskeheten levde i sine siste dager (Jensen, 2020, s. 9). Dette opplevde jeg også inniblant under noen av talene, og jeg fikk høre fra en informant at det fortsatt finnes noen som er «klassiske evangelister» som prater om endetid og himmelfart samt nødvendigheten av frelse i forkant av dette. I tillegg inneholdt talene en del fokus på fordelene med å vende til Jesus da dette ville komme i form av glede, lykke og ro som da var mer kortsiktige goder. Det var også ikke uvanlig å inkludere et medlem som delte sin reise til frelse.

Da de sosiale spørsmålene som ble omtalt til tider omhandlet de andre rommene, som diskusjoner rundt evangeliske møter i hjemmene omhandlet hvordan utøvelsen av evangeliske møter foregikk, ble det også nevnt i det offentlige som noe jeg måtte se for å få et bedre blikk over hva det betydde å være en del av Brødremenigheden på Færøyene. Det ble også nevnt at det ville være færre som møtte opp enn det var ved tidligere tider, og det var en følelse av at jeg måtte få dette med meg mens jeg kunne. Måten dette narrative fremstod i det offentlige var til tider annerledes enn det var i hjemmet da flere omtalte evangeliske møter med skeptisisme og med en uvisshet om hvorfor det fortsatt eksisterte i Ebenezer da andre brødremenigheter har allerede valgt å gå bort i fra det.

Denne søndagen 26. juni lyttet min mor og jeg på et vitnesbyrd som fulgte en salme i det evangeliske møtet. Hun fortalte oss som var tilskuere om hvordan hun lenge ikke visste hva hun skulle gjøre i livet sitt. «Men så fant jeg Jesus» sa hun. «Kjærligheten som jeg følte da jeg mottok Jesus i mitt hjerte var så stor». Hun smilte mens hun fortalte og virket litt nervøs. Etter hun var ferdig å fortelle og vi gikk videre til en salme, så snudde jeg meg forsiktig til min mor og spurte om kvinnens vitnesbyrd. «Eksempler om konvertering og folk som blir frelst er noe som ofte har tatt sted på evangeliske møter. Det har til tider vært folk som er

skeptiske til effektiviteten av evangeliske møter, men du fikk ofte høre om tilfeller der noen hadde blitt frelst gjennom møtene».

Omvendelser eller frelse ble til tider nevnt i forbindelse med de evangeliske møtene eller av deltakere av møtene. Konvertering er noe som Torður Joansson spurte sine informanter i Brødreminigheden på Færøyene om da han var her mellom 2007 og 2011. Blant annet nevnte de hvor viktig det er at det er et personlig valg og noen beskriver religiøse opplevelser i forkant av dåpen eller konverteringen (Joansson, 2012, s. 279-280). Dette kom til tider opp i de evangeliske møtene mens jeg var på Færøyene og ble til tider nevnt i talene som ble holdt. Disse møtene var også annerledes enn *bønar-* og *uppbyggingarmøti*, *Minnismáltið Harrans* og *summarmøti* da, selv om alle er velkomne til alle møtene, blir disse holdt på vegne av andre enn medlemmene, rekruttering og opplysning.

Under det evangeliske møtet 26. juni gjorde den tredje taleren seg klar mens min mor og jeg stod blant en gjeng som var blitt rundt 5-6 stykker. Han var litt eldre enn de andre som var oppe ved inngangen til Ebenezer. Talen begynte ganske likt de andre som hadde talt før han, men han ble mer entusiastisk og gestikulerte mer og mer med hendene mens han talte, og hånden som holdt bibelen brukte han til å peke på oss og rundt seg mens han talte. Han talte også om viktigheten med å vende til Jesus og Gud, og det virket som det hastet. Til tider ble stemmen så høy at det virket som han ropte. Han nevnte konsekvensene av å ikke vende til Jesus og at dette ville ende i helvete. Underveis i talen, mens han fortalte en anekdote om en som hadde funnet vegen til Jesus og frelse, fikk han tårer i øynene og han fremstod rørt.

Antropologen Jan Jensen har vært på flere av disse evangeliske møtene i Ebenezer på kveldstid under hans opphold på Færøyene i 2020, og forteller om en følelse som kom frem var at menneskeheten levde i sine «siste dager». Jensen skriver også at spørsmålet «vet du hvor du er på veg hen?» ble framhevet (Jensen, 2020, s. 9). Han var på flere møter på kveldstid om søndagene, men da inne i salen i stedet for utendørs som da jeg var der. Det var også en følelse av forberedelser for endetid haster i det som blir beskrevet ovenfor. Webster skriver om en «emosjonell intensitet» til stede i Gamrie mens han var der (Webster, 2013, s. 14). Det å vise at man er emosjonelt investert i det man formidler var viktig hos medlemmer av Brødreminigheden på Færøyene, og dette var også noe Webster opplevde i hans feltarbeid. En informant fortalte han om en som ofte ble kritisert for sine taler da han kunne mye, men der «var ingen kjærlighet». Det som Webster kaller «emosjonell dyktighet» var det

som manglet hos han (Webster, 2013, s. 95). Dette var også noe som kom opp mens jeg var på Færøyene da noen talere var mer ettertraktet enn andre og «oppriktigheten» og den «emosjonelle dyktigheten» var ofte med på å bedømme kvaliteten av taleren. Å vise følelser og at man er emosjonelt påvirket gjennom sin overgang og hengivenhet til Jesus, så ønsker man, som Webster også skriver, oppfordre andre til å også konvertere (Webster, 2013, s. 101).

Mens det evangeliske møtet tok plass 26. juni lyttet jeg til en tale holdt av en mann. Etter talen var ferdig og de hadde begynt på sangen som kom etterpå, så lente jeg meg mot min mor og spurte forsiktig om noen punkter og ord i talen jeg var usikker på. Da jeg spurte henne ser hun på meg litt overrasket, smilte og sa «vet du hva jeg glømt meg litt bort. Jeg er så vant til å delta på disse møtene at jeg hørte ikke så godt etter. Det beklager jeg – jeg skal høre bedre etter fra nå av». Da min mor hele sin barndom har deltatt i Brødremenigheden var hun en fantastisk ressurs for meg da jeg skulle utforske Brødremenigheden på Færøyene. Hennes morsmål er også færøysk og hun hjalp meg til tider å oversette og beskrive nyanser som kunne gått tapt for meg som ikke snakker færøysk eller kjenner den færøyske kulturen like godt som hun. Jeg sendte denne masteroppgaven min ved noen anledninger både til min mor og far mens jeg skrev den for å diskutere oppholdet med dem samt hvordan erfaringene fremkommer i materialet mitt og om de også kjente seg igjen. Første gang min mor las hennes svar ovenfor, så hørte jeg smilet hennes over telefonen og hun lo litt mens hun snakket. «Ja der tok du meg, Vilhelm. Det husker jeg godt». Da jeg fortalte henne at det aldri var min intensjon å «ta henne», og spurte henne om det at hun glemte seg litt bort, så tenkte hun seg litt om før hun svarte. «Jeg tror egentlig ikke at det handler om noe annet enn at jeg har vært på så mange av disse møtene fra før at jeg kjenner igjen innholdet ganske fort. Det blir kanskje litt forutsigbart, så jeg tror jeg glømt meg litt bort på grunn av det». Jeg var på telefonen både med min mor og min far som hadde meg på høyttaler, og jeg hørte min far humre i bakgrunnen.

Selv om det var sommer så møtte det opp medlemmer av Brødremenigheden Ebenezer både for å holde møtene samt delta og observere. Evangeliske møter ble også kalt utemøter, men blir ikke alltid holdt ute. De har til tider blitt holdt inne i salen, men hensikten med møtet er å nå ut til folk, så håpet var alltid at folk skulle komme og delta og høre på selv om det var inne i salen. Hvis møtet ble holdt så ble det alltid holdt på kvelden klokken seks etter middag og ble til tider kansellert på grunn av dårlig vær.

Det var ikke så lenge før jeg skulle reise i august at jeg stod på utsiden av Ebenezer etter *Minnismáltið Harrans*, og rundt min mor og jeg var blant annet Katrin. På dette punktet hadde jeg deltatt på flere evangeliske møter, og jeg spurte Katrin om hun visste hvorfor Ebenezer fortsatt holdt dem i dag. Til dette smilte hun og sa «det er ikke alltid så lett å vite hva som er tenkt av eldrerådet. Vi vet ikke helt hva de snakker om på møtene, så det kan jeg ikke svare på, dessverre». Da jeg spurte om min bestefar hadde møtt på de evangeliske møtene da han var aktiv i Ebenezer, så sa hun «ja - han møtte opp på alt, og hadde alltid en tale klar hvis det ble etterspurt. Søndag er de lengste dagene for oss i Brødremenigheden. Det er en dag satt av til religion, men du finner ikke så mange medlemmer som din bestefar i dag».

Sosiale spørsmål som medlemmer av Brødremenigheden på Færøyene var opptatt av var blant annet hvordan man skal forholde seg til ikke-medlemmer gjennom evangeliske møter. Brødremenigheden Ebenezer har ikke gått bort fra disse møtene og holdt de fortsatt mens jeg var på Færøyene selv om andre Brødremenigheter har gått bort i fra det. De ble holdt utenfor bygget til Ebenezer som lå veldig sentralt i Tórshavn sentrum. Dette var i håp om å nå ut til andre enn de allerede etablerte medlemmene. Til tider var det implisitt i diskusjonene av de evangeliske møtene både i hjemmet og i det offentlige at disse møtene var mer nyttige før. De ble også sammenlignet med tidligere tider da medlemmer sa at det var større oppmøte da. Det var heller ikke helt innlysende for alle hvorfor de enda ble holdt.

Det var få som møtte opp til de evangeliske møtene som jeg deltok i sommeren 2022. Medlemmer nevnte at det vil møte færre enn vanlig siden det var sommer, men også fordi at det ikke kom så mange til de evangeliske møtene som det gjorde ved tidligere tider. Samtidig kom det opp at disse møtene er noe jeg burde få med meg, og at blant annet min bestefar, da han var aktiv, ville møtt opp på de evangeliske møtene, men det var annerledes i dag. At medlemmer sammenligner evangeliske møter med tidligere tiders forhold som et sosialt spørsmål om hvordan de ser på sin religion i dag, ligner på det religionsviteren Harvey Graham skriver i sin bok *Food, Sex and Strangers: Understanding Religion as Everyday Life* (2013) at «kristne «gjør» religion som andre folk» (Harvey, 2013, s. 187). Han skriver, med fokus på religion *elsewhere*, eller andre steder, at kristendom som andre religioner tilpasser seg påvirkninger utenifra (Harvey, 2013, s. 192). Disse tilpasningene kan føre til endringer. Hvis man da, som jeg ønsker å gjøre i denne oppgaven, ser på Brødremenigheden gjennom

deres syn på sosiale forhold og relasjoner, opplever de evangeliske møter i dag som mindre viktige enn det var ved tidligere tider. Ammerman skriver også at religiøs praksis er formet av implisitte historier og relasjonsnarrativer som vi handler ut ifra, og disse blir hele tiden skrevet om og forstyrret når nye situasjoner og forhold oppstår (Ammerman, 2021, s. 178). Hun har fokusert på konservative religiøse trossamfunn og organisasjoner i Amerika, og selv om hennes forskning har foregått på andre siden av Atlanterhavet gir hennes perspektiver på hverdagsreligion gode teoretiske rammer til denne oppgaven da hun også har skrevet mye om sosiale spørsmål eller forhold. Evangeliske møter viser her til hvordan deres relasjon til det sekulære samfunnet, til hverandre og til seg selv oppleves annerledes og dette implisitte narrativet blir skrevet om. Et annet sosialt spørsmål som medlemmer av Brødremenigheden på Færøyene er opptatt av i det offentlige på lik linje som i hjemmet, er kjønnsroller.

Kjønnsroller

Kjønnsroller kom også ofte opp som et sosialt spørsmål eller forhold i det offentlige av medlemmer av Brødremenigheden på Færøyene. Etter den første taleren var ferdig til det evangeliske møtet søndagskvelden 26. juni, sa et annet medlem et tall høgt til samlingen der dette tallet viste til hvilken salme de skulle synge. Møtet fortsatte slik. Salmene ble fulgt opp av en tale som blant annet formidlet fordelene med å vende seg til Gud og Jesus. Etter en salme som fulgte den tredje talen, så medlemmene bort på den eneste kvinnen som var del av det evangeliske møtet. Hun gikk mot mikrofonen. Hun hadde ikke en bibel med seg som noen av de andre. Hun snakket ganske utydelig så jeg måtte fokusere for å prøve å forstå hva hun sa, og jeg så at min mor gjorde det samme. Jeg fikk med meg at dette var et vitnesbyrd der hun fortalte sin personlige reise til troen på Jesus og hva det har betydd for ho. Da hun ble ferdig, fulgte den vanlige korte stillheten før et tall ble annonsert og fulgt av en sang. Under sangen som kom etter hennes vitnesbyrd så spurte jeg forsiktig min mor om noen punkter som jeg hørte litt dårlig. Hun bekreftet at kvinnen snakket ganske utydelig, og hun hørte også at hun fortalte om hennes reise til å bli frelst. Dette, sa min mor, var veldig vanlig i evangeliske møter når hun vokste opp: at i tillegg til talene så inkluderte man et vitnesbyrd for å vise at frelse kunne komme når som helst og hvor som helst.

Kjønnsroller har blitt nevnt i hjemmet og sammenlignet med tidligere tiders forhold. I det evangeliske møtet som tok sted 26. juni var det flere menn enn kvinner og den ene kvinnen

holdt et vitnesbyrd. De sosiale spørsmålene som medlemmer diskuterte i det offentlige omhandlet til tider hvordan en forholder seg til hverandre og det færøyske samfunn, og hvordan dette blir gjort gjennom, for eksempel, kjønnsroller. Gjennom observasjoner og deltakelse kunne jeg se at det til tider var flere menn som påtok seg oppgaver på vegne av Ebenezer. Dette ble også sammenlignet med tidligere tider da det blir nevnt at det var færre kvinner som deltok aktivt på vegne av Brødremenigheden i salen, og den personen som orienterte meg mest om Brødremenigheden Ebenezer var en kvinne. Noen medlemmer har også fortalt at rollene var mer tydelig inndelt ved tidligere tider basert på kjønn.

En søndag i midten av juli deltok min mor og jeg på enda et evangelisk møte utenfor Ebenezer. Været holdt seg fint og møtet går fremover på samme måte som det har tidligere i form av bønn, tale og sang. Denne gangen var alle som deltok oppe ved inngangspartiet til Ebenezer menn. Jeg stod ved siden av min mor og hørte på en tale da det kom en bil kjørende bort og parkerte et lite stykke borte i vegen. En eldre kvinne gikk ut av bilen. Hun hadde på seg en flott hatt og gikk bort og stilte seg ved siden av min mor. Vi smilte begge to til henne da hun kom mot oss. Det var ikke ofte jeg så kvinner gå med hatt, og dette var første gang jeg så at en kvinne gikk med en hatt til et evangelisk møte utendørs. Jeg hadde på dette tidspunktet vært på Færøyene noen uker, og jeg ønsket å nå ut til flere medlemmer som jeg kunne snakke med og gå litt mer i dybden på hvordan min bestefars religiøse liv så ut som.

Min mor og jeg stod utenfor Ebenezer og snakket med medlemmer i etterkant av *Minnismáltið Harrans* søndag 3. juli. Praten omhandlet vårt opphold på Færøyene, og Katrin kom bort og spurte hvordan det gikk. Jeg fortalte at jeg hadde et ønske om å snakke med medlemmer som kjente min bestefar og Ebenezer. Hun smiler og sier «da må du snakke med Ólavur. Selv om han er en del yngre enn det bestefaren din ble, så kjente han han godt. Han er også en eldre og har mye kunnskap om Brødremenigheden Ebenezer, så han kan svare på mye». Til dette smilte jeg og takket nok en gang. Jeg noterte meg navnet i min notatblokk før samtalen gikk videre på noe annet.

Møte med Ólavur og snakk om kjønnsroller og hodeplagg

Mandag 4. juli satt jeg i kjellerleiligheten som jeg bodde i mens jeg var på Færøyene. Jeg fant telefonnummeret til Ólavur gjennom en færøysk nettside og sendte han en melding, men han

svarte ikke med det første. Etter noen dager møtte jeg han i menighetsbygget Ebenezer da vi var på veg inn i et møte i salen. Han stod og snakket med noen andre, så jeg ventet litt ved siden av før jeg tilnærmet meg han. Jeg introduserte meg selv og forklarte, som jeg gjorde i meldingen, hvem jeg var og at jeg ønsket å møtes slik at vi kunne snakke om Ebenezer, min bestefar og Brødremenigheden på Færøyene. Han smilte stort da jeg spurte han. Dette var han positiv til, og vi avtalte å møtes på hans jobb senere i juli. Dette noterte jeg ned i notatboken min og takket så mye for at han satt av tid til meg. Ólavur var et medlem av Brødremenigheden Ebenezer som man ofte kunne se til stede under møtene jeg deltok på. Han hadde en form for lærerrolle på vegne av Brødremenigheden Ebenezer, og hadde også ofte en tale på lur hvis det var nødvendig.

Det var onsdag formiddag den 13. juli at jeg satt og snakket med Ólavur av Ebenezer på kontoret hans. Han var vennlig nok til å møte meg kontoret sitt på jobb, og satt av halvannen time slik at vi kunne snakke sammen. Samtalen som handlet om min bestefars rolle i Ebenezer, utviklet seg til å handle om hvordan det var å være medlem av Ebenezer før sammenlignet med i dag. Ólavur tenker seg om før han nevner hodeplagg. «Før var det vanlig for kvinner å dekke til hodet. Alle kvinner dekte til hodet før i Brødremenigheden. Hvis du ser etter dette i dag, så ser du kanskje noen som går med hatt fortsatt, men ikke mange slik som før. De brukte heller ikke «alltid» hatter: noen brukte et tørkle som de la over hodet». Han fortalte også at det var til tider annerledes mellom de forskjellige brødremenighetene på Færøyene. Det hendte at noen var strengere enn andre, sa han.

Hodeplagg ble her nevnt som en faktor som har endret seg til i dag sammenlignet med tidligere tiders forhold og Ólavur fortalte at dette ikke var noe som eldrerådet hadde blitt enige om, det var noe som hadde skjedd av seg selv. Da han sammenlignet med tidligere tiders forhold nevner han at det var langt større forekomst av hodeplagg og tildekninger av hodet til kvinner før sammenlignet med i dag. Dette har også blitt nevnt i hjemmet på lik linje med kjønnsroller.

Ólavur har mye kunnskap om Brødremenigheden Ebenezer.²⁶ Historien til Brødremenigheden på Færøyene ble blant annet nevnt, altså at Brødremenigheden kommer

---

²⁶ Møtet med Ólavur som jeg hadde mens jeg var på Færøyene lignet en del på det som Luhrmann kaller et ekspertintervju eller «expert interview» med kunnskap fra perspektivet til en ekspert (Luhrmann, 2022, s. 348). Dette ekspertintervjuet hjalp meg i større grad til å forstå «hva som pågår her».

fra Open Brethren og ikke 'closed' eller 'exclusive' Brethren. Han fortalte meg også at Ebenezer til enhver tid har to eller tre som har en formidlingsrolle på vegne av Ebenezer, eller lærerrolle, og at min bestefar hadde en slik rolle. «Ja din bestefar hadde alltid en tale på lager», sa han. Disse som hadde «lærerrolle» ble ofte forventet til å holde en tale på *oppbyggingarmøti* og lignende. De sosiale spørsmålene som kom opp som for eksempel hvordan man skal kle seg til *Minnismåltid Harrans* ble sammenlignet med tidligere tiders forhold da han fortalte at det var større forekomst av hodeplagg før blant kvinner. Man kunne se flere som hadde kledd seg fint på *Minnismåltid Harrans* på søndagene jeg var der, i tillegg til folk som går i mer hverdagslige klær. De evangeliske møtene som jeg var med på ble holdt utendørs og da så jeg én kvinnelig tilskuer med hodeplagg.

Vi var fortsatt på kontoret til Ólavur 13. juli da samtalen gikk i kjønnsroller. Han nikket og brukte litt tid før han ordla seg. Når han vokste opp, fortalte han, var det, i forhold til i dag, tydelige forskjeller med mer tydelige inndelte roller. På lik linje som holdninger til alkohol sa han at dette også har endret seg til i dag. Når min bestefar var aktiv i menigheten, sa han, da var det mannen som talte i menigheten og mannen som forholdt seg til praktiske oppgaver på vegne av menigheten. Kvinnemøter har alltid vært holdt i Brødremenigheten og det var ofte forventet at det var her kvinnene skulle luften tanker og ideer, men under møtene som for eksempel *Minnismåltid Harrans* eller *bønne-* og *oppbyggingarmøti* ble hovedoppgavene i hovedsak utført av menn. I dag, sa han, var det ikke uvanlig å se og høre kvinner som deltar på møtene på lik linje med menn. Jeg spurte om dette var noe de har snakket om i eldrerådet og om det er noen retningslinjer på dette. Han tenkte seg litt om før han nevnte at tungetale er noe de har tatt avstand fra på 80- tallet. Utenom dette så kom han ikke på noen konkrete regler og de pleier heller ikke å komme med noen formelle retningslinjer. Det er ikke ofte de diskuterte hvordan de skal utøve religionen og eventuelle retningslinjer. De har heller ingen medlemsliste eller offisiell oversikt over hvem som er medlemmer. Slik har det vært så lenge han kan huske, sa han.

Kjønnsroller, spesielt kvinnens rolle, ble nevnt som et sosialt forhold som har endret seg sammenlignet med tidligere tiders forhold. Utøvelser som taler og bønn ble nevnt som eksempler der man kunne se kvinner delta i større grad i dag enn før. På samme måte som i hjemmet oppstår sosiale spørsmål som kjønnsroller og de blir sammenlignet med tidligere tiders forhold ved å fokusere på at det er en større forekomst av aktive kvinnelige deltakere på møtene. Han sa også at det var forskjeller mellom Brødremenigheten på Færøyene når det

kom til kjønnsroller. Aktive medlemmer som Ólavur nevnte dette, og jeg hørte også lignende fra tidligere medlemmer. Sammen med kjønnsroller ble også hodeplagg og klesbruk nevnt som en faktor som har endret seg sammenlignet med tidligere tiders forhold. Det ble også nevnt at disse endringene har kommet av seg selv og ikke noen offisielle retningslinjer på vegne av eldrerådet.

Antropologen Joseph Webster skriver at religion hos brødrene i fiskelandsbyen Gamrie i 2009 ikke var misogynistisk, men «unapologetically patriarchal» (Webster, 2013, s. 47). Det var forventet at kvinner gikk med lange skjørt og at de dekte til hodet, og i noen kirker var det ikke tillatt at kvinner snakket under tilbedelsen eller møtene. Webster skriver videre at kristne kvinner og menn i Gamrie følte at bibelen tydelig hadde definert rollene som kvinner og menn skulle ha i kirkelivet (Webster, 2013, s. 47). Forholdene som Webster beskriver i Gamrie ligner til tider på de forholdene som medlemmer av Brødremenigheden sammenligner dagens forhold med når de ser på tidligere tiders forhold. Det blir blant annet nevnt at det fortsatt er en forekomst av hodeplagg og annen kjønnnet bekledding som kjoler og dresser, men at dette ser man mest hos de eldre medlemmene. Det er ikke, så vidt jeg fikk med meg eller hørte fra medlemmer, noen kvinnelige eldre i Ebenezer. I motsetning til kvinner i Gamrie så hendte det at kvinner i Ebenezer prekte og holdt taler både i møter og ritualer som blant annet begravelse. «I dag er det nesten like sannsynlig å høre en kvinne preke som det er en mann», sa en informant til meg. Jeg observerte, til et *summarmøti* i Ebenezer, at en kvinne holdt en leksjon hovedsakelig til barn inne i salen i Ebenezer som jeg skal beskrive mer i kapittelet om «møter inne i salen».

Solen skinte, og jeg gikk nedover en gate i Tórshavn torsdag 4. august. Ólavsøka tok sted omtrent en uke siden. Jeg hadde tatt kontakt med et tidligere medlem av Brødremenigheden Ebenezer og vi ble enige om å møtes på formiddagen. Etter vi har møttes og håndhilst så gikk vi sammen bort på en kafé for å handle kaffe før vi gikk sammen til et kontor i nærheten der vi kunne snakke. Småsnakken gikk underveis. Da vi kom til kontoret satt vi oss ned og snakket litt åpent rundt Brødremenigheden på Færøyene. Som et tidligere medlem har han mange minner fra barndommen, men lite å komme med i dag, sa han. Diskusjonen gikk etter hvert over på hodeplagg, og han smilte til meg og sa «søndag har ofte vært en dag man gledet seg til og mote gjerne har spilt en faktor. Man kledde seg i sine fineste klær, og mange kvinner brukte ofte flotte og motebevisste hatter». Han fortalte at dette var en måte å dekke til hodet samtidig som du gjorde det litt ekstra kjekt og gjerne fikk eierskap til det.

Tidligere medlemmer diskuterte også sosiale forhold og sammenlignet med tidligere tiders forhold. Til tider var det implisitt i diskusjonene at det var annerledes i dag. Minner fra barndommen og hvordan man kledde seg til søndagen blir nevnt som forhold som har endret seg til i dag. Mens min mor og jeg var på Færøyene nevnte hun også at det var annerledes ved tidligere tiders forhold. Hun var aktiv hele sin barndom, men har ikke deltatt i Brødremenigheden på Færøyene på mange år.

På lik linje med i hjemmet diskuterte medlemmer kjønnsroller i Brødremenigheden og hvordan de, sammenlignet med tidligere tider, forholdt seg til andre regler i dag. Diskusjoner handlet om hvordan det var større forekomst av kvinnelige talere under møtene og at det ved tidligere tider var mer tydelige inndelte roller. Det blir også nevnt at hodeplagg var brukt av de fleste kvinner ved tidligere tider og at det var betydelig færre hodeplagg å se i dag. Antropologen Joseph Webster observerte blant medlemmer av de ulike «open» og «closed» brethren kirkene i fiskelandsbyen Gamrie at mesteparten av det formelle og uformelle kirkelivet ble dominert av menn (Webster, 2013, s. 51). I tillegg var også bekledningen kjønnet da han så stor forekomst av dresser hos menn og kjoler, skjørt og hatter hos kvinner. Dette var ikke tilfellet hos Brødremenigheden på Færøyene, men heller hvordan de så for seg at kjønnsrollene var ved tidligere tider. Hvis, som Harvey skriver, verden er bebodd av *kun* sosiale vesen og at vi forhandler med de forskjellige aktørene for å fortsette å bygge og utvide relasjonene (Harvey, 2013, s. 203), så blir kjønnsrollene her en måte for medlemmer av Brødremenigheden å forhandle med omgivelsene. De forskjellige aktørene blir da forhold til seg selv, forhold til hverandre, forhold til fremmede og forhold til det sekulære samfunnet. Harvey skriver også at religion ofte har regler rundt seksualitet og at disse, som ofte blir overtrådt, kan fremprovosere grenser og begrensinger (Harvey, 2013, s. 212). Ved å se på kjønnsrollene i Brødremenigheden på Færøyene inngår det til tider noen begrensninger da spesielt for kvinner, og når det ble sammenlignet med tidligere tider ble det nevnt at dette har endret, og er i ferd med å endre seg.

Nancy Ammerman nevner også kjønnsroller når hun diskuterer hverdagsreligion og skriver blant annet at virkeligheten rundt makt og forskjeller, rase og klasse og kjønn vil ofte være med når man ser på hvordan religiøs praksis er en del av sosiale forhold. Opplevelsen av å delta i religiøs praksis er i ifølge Ammerman multidimensjonalt da det innebærer faktorer som kroppsliggjøring, materialitet, følelse, estetikk, moralsk dømmekraft og narrativ

(Ammerman, 2021, s. 8-9). Hun argumenterer, når hun skriver om kroppsliggjøringen av religiøs praksis, at opplevelsen av kjønn og hvordan den blir utøvet påvirker den. En kjønn inndeling kan begrense livene til kvinner utenfor områder slik som salen i Brødremenigheden (Ammerman, 2021, s. 91). Medlemmer av Brødremenigheden opplever altså at dette forholdet er annerledes i dag enn det var ved tidligere tiders forhold da de sa at kvinner har mer ansvarsområder og påvirkningskraft i Brødremenigheden i dag samtidig som det fortsatt var, mens jeg var der, flest menn som deltok i møtene og eldrerådet. Kroppsliggjøringen av hverdagsreligion har en historie og medlemmer er veldig bevisst denne innad i Brødremenigheden (Ammerman, 2021, s. 95). Dette var også det samme med kjønn klesbruk som kjoler, hatter og tørkle. I tillegg til hodeplagg og kjønnsroller ble Brødremenigheden som identitet også nevnt i det offentlige.

Identitet

Tiden forsvant fort under møtet vårt onsdag formiddag 13. juli. Diskusjonen har gått i ett og Ólavur brukte tid på å ordlegge seg og snakket slik at det var lettere for meg å forstå han. Samtalen har handlet om kjønnsroller i dag og ved tidligere tiders forhold, og gikk så videre til å handle om hvordan det var å være medlem som barn. Han fortalte meg at det å bli utfordra på sin tro ble fort en del av livet til mange som går i Brødremenigheden. Jeg spurte hva han mente med dette, og han utdypet ved å fortelle at helt siden han gikk på skolen som lite barn har han blitt spurt om hva det innebar å være medlem i Brødremenigheden. Når han gikk på skolen, spesielt når det var religionsundervisning, visste han at det var stor sjanse for å bli spurt om diverse ting relatert til hans deltakelse i Brødremenigheden. Heldigvis var han ikke den eneste i klassen som gikk i Brødremenigheden, sa han, men det var likevel noe som han tidlig forstod kom til å bli en egenskap ved hans liv som han må lære seg å bli utfordret på. Han fortalte meg på ny at på Færøyene er det umulig å gjømmе seg da samfunnet er så lite, så her kan man ikke late som. «Det blir en del av deg», sa han. Han fortalte at han tenkte det nok fortsatt var sånn i dag og at det kanskje, som i et land som Amerika, var lettere å gjømmе seg bort eller late som om du har tilhørighet til en gruppe som du egentlig ikke har.

Å vokse opp på Færøyene som er et lite øysamfunn på omtrent 50 000 mennesker ble nevnt som et element som har spilt inn på Ólavur sin følelse av tilhørighet til Brødremenigheden Ebenezer mens vi satt på kontoret hans og snakket denne onsdagen. Han smilte når han kom

på en historie om min bestefar som innebar at han var uenig med en færøysk historiker. «Han inviterte han til kaffemunn og fortalte han hva han var uenig med» sa han og smilte. «Men det var aldri noe vondt mellom dem. De var uenige, men sånn var det bare. Historikeren møtte til og med opp i begravelsen til din bestefar, så de var venner selv om de var uenige».

Det å være uenig sa også Ólavur var noe som ikke nødvendigvis betydde at man ønsket å isolere seg eller separere seg fra andre. «Flere i Brødremenigheden er kjent for sine konservative meninger. Dette er noe som vi ofte blir utfordret på. Men «evangelists» eller evangelister er mer nyansert enn det». Han fortalte at blant annet min bestefar ikke hadde noe imot å være uenig med noen, men at han heller oppfordret folk til å være uenige med han. Han ønsket diskusjon. «Det skjer hele tiden at man er uenige», sa han. Han nevnte også at det kunne godt være at det var noen i Brødremenigheden som hadde mer konservative meninger enn han selv, og at det var forskjeller imellom de forskjellige brødremenighedene og innad i Brødremenigheden. «Vi blir fortsatt utfordret i dag».

Et sosialt spørsmål som ble nevnt var blant annet hvordan man forholder seg til skolen, medelever og storsamfunnet. Ólavur nevnte blant annet at han ikke var alene i klassen om å ha tilhørighet til Brødremenigheden, som han var takknemlig for. Han fortalte også at han nesten forventet å bli utfordret i klasserommet da spesielt i religionsundervisningen. Dette ble også nevnt da vi snakket om alkohol, som jeg skal komme tilbake til senere. Det ble nevnt, blant annet, at han hadde opplevd at folk antok at han ikke drakk fordi han var del av Brødremenigheden Ebenezer og at dette var noe han var vant til. Det ble også nevnt at medlemmer av Brødremenigheden til tider ble utfordret på sine konservative holdninger og det ble sammenlignet med tidligere tider da det ble sagt at det fortsatt er slik i dag. Det blir også nevnt at selv om man er uenig så betyr ikke det at man ønsker å isolere seg eller separere seg vekk fra resten. Joansson skriver i sin avhandling at Brødremenigheden på Færøyene ble på tidlig 1900-tallet skilt fra resten av samfunnet og at de ble latterliggjort, holdt i lav aktelse, nektet noen statlige stillinger (som blant annet lærere) og advart mot å omgås. Han skriver videre at han husker selv fra sin barndom på Færøyene på 1950-tallet at medlemmer av Brødremenigheden ble sett på som «rare og sære», og var en holdning som hadde større tilstedeværelse i landsbyene. Videre skrev han at det fortsatt var folk i 2012, mens han skrev sin avhandling, som mente at brødrene var en «rar» del av samfunnet (Joansson, 2012, s. 137). Jeg hørte fra en informant at min oldemor, i etterkant av andre verdenskrig, ble syk. Innbyggere skal da ha sagt at dette var fordi hun var «gudeløs» på grunn

av hennes tilhørighet til Brødremenigheden. Disse forholdene rundt separasjon har til tider blitt nevnt som en del av deres identitet. Religionssosiologen Nancy T. Ammerman skriver om narrativer i religiøs utøvelse i boken *Studying Lived Religion: Contexts and Practices* (2021). Her nevner hun at vi handler ut ifra vår posisjon i den sosiale verden og hvordan man ser sitt forhold til andre aktører (Ammerman, 2021, s. 177-178). Implisitte historier er en del av hva som skjer og hvorfor, og disse implisitte historiene kan fortelle religiøse aktører hvorfor sosiale forhold er som de er. I Brødremenigheden, for eksempel, er denne følelsen av separasjon samt historiske separasjonen fra resten av samfunnet noe som fører til en oppfattelse og forståelse av *hvem de er* i det færøyske samfunnet. Dette er også satt inn i et tidsperspektiv da medlemmer sammenligner med tidligere tider, og forstår forhold i dag ved å se på hvordan det var før. Separasjonsfølelsen og det å «alltid være klar for en diskusjon eller å bli utfordret» ble til tider sett på som et narrativ eller egenskap som medlemmer må innfinne seg i da man er medlem av Brødremenigheden. Videre er dette et sosialt forhold som viser til hvordan de ser på forhold til seg selv og hvordan de ser på forholdet sitt i det færøyske samfunnet.

Ved å se på identitet som et sosialt spørsmål kan vi diskutere hvordan medlemmer av Brødremenigheden opplevde sin posisjon i det færøyske samfunnet gjennom deres relasjoner. Harvey skriver at religion handler om disiplinært levemåte og at religion også handler om å spise eller ikke spise *sammen*. Grenser mellom de som er «like oss» og «de som er forskjellige» er konstruert, vedlikeholdt, håndhevd og/eller overtrådt i måltid og andre måter å fortære (Harvey, 2013, s. 213). Lenge har identiteten til Brødremenigheden blitt vurdert av medlemmene gjennom deres forhold til hverandre, til fremmede (i dette tilfellet inkluderte dette meg) og til det sekulære samfunnet. Ólavur og andre informanter jeg snakket med opplevde at de fortsatt ble forhåndsdomt i dag som de ble før og at de lenge har sett på seg selv som både separert fra det færøyske samfunnet samtidig som de har vært en del av det og deltatt aktivt i det. I tillegg til klesplagg, kjønnsroller, identitet og alkohol så blir også språk nevnt som et sosialt spørsmål i det offentlige.

Språk

Diskusjonen gikk etter hvert over på det Færøyske språk inne på kontoret til Ólavur 13. juli. Alle møtene og aktivitetene som jeg deltok på mens jeg var på Færøyene foregikk på færøysk

og Ólavur snakket til meg på færøysk. Selv om jeg inniblant må spørre om noen ord eller oppfølgingsspørsmål for å forstå bedre hva han mente, så gikk diskusjonen normalt. «Din bestefar var en stor forkjemper for det færøyske språk» sa han smilende til meg. «Han brukte noen ganger så vanskelige ord at til og med vi som har færøysk som morsmål måtte tenke oss om». Han forteller videre at dette var noe som var mer tydelig ved tidligere tider da dansk hadde mer plass i samfunnet.

Språk ble til tider nevnt som et sosialt spørsmål da dette var et forhold som flere medlemmer mener Brødremenigheden hadde en stor påvirkningskraft på at færøysk ble brukt mer aktivt i gudstjeneste i stedet for dansk. Dette blir også støttet av kirkehistorikeren Torður Joansson da han skriver at de tidlige medlemmene av Brødremenigheden gikk imot strømmen og brukte færøysk på møtene helt fra begynnelsen (Joansson, 2012, s. 32). Det var også til tider en forståelse om at dette ikke var en utfordring lenger og at det var en selvfølge at man skulle snakke færøysk. Når det ble sammenlignet med tidligere tider ble det nevnt at det var en større utfordring da enn det var i dag, og at færøysk i dag var bortimot det eneste språket inne i salen i dag. Hvis det er noen som snakker engelsk, for eksempel, blir dette også oversatt til færøysk. Ólavur har lenge vært en som også oversetter til engelsk hvis det er noen som ikke snakker færøysk inne i salen. Dette var hvis det for eksempel kom besøk fra andre land, eller kanskje noen som ikke snakket færøysk ønsket det oversatt til engelsk, så stilte han seg ofte tilgjengelig for å oversette det for de som ikke forstod færøysk. Dette var gjort et eget lydopplegg der de besøkende fikk hodetelefoner som Ólavur kunne snakke igjennom mens møtet holdt på.

Kirkehistorikeren Torður Joansson var på Færøyene mellom 2007 og 2011 og intervjuet medlemmer av Brødremenigheden. Da han spurte et medlem om hva han følte de har oppnådd på Færøyene, så nevnte informanten at det færøyske språket var det han mente de hadde bidratt mest for. Det blir nevnt at det var medlemmer av Brødremenigheden som først formidlet evangeliet på det færøyske språk i tillegg til innovasjon innen fiskeindustrien samt lærte folk å tenke selvstendig (Joansson, 2012, 309). Da medlemmer av Brødremenigheden på Færøyene nevnte språk som et sosialt spørsmål, ble dette fort sammenlignet med tidligere tiders forhold sammen med en implisitt holdning om at slik var det ikke i dag.

Da Fólkakirkjan på Færøyene før holdt sine kirkesamlinger på dansk, så fikk det færøyske språk en viktig rolle for det som kom til å bli Brødremenigheden på Færøyene. Det blir også

nevnt av medlemmer at ved tidligere tider så var språkproblematikken mer synlig enn i dag. Språk ble da et sosialt spørsmål som ble nevnt og sammenlignet med tidligere tiders forhold da det er nevnt at dansk hadde en større plass før enn i dag. Dette er også noe som har blitt utforsket og argumentert for av forskere i nyere tid, som blant annet kirkehistorikeren Joansson som skrev i sin avhandling at han ikke tvilte på at den færøyske språkbruken hos Brødremenigheden fikk Fólkakirkjan til å revurdere sin posisjon til dette (Joansson, 2012, s. 212). Joansson har også publisert sin avhandling på færøysk. Da jeg som barn ofte ble mint på av våre gjester fra Færøyene, spesielt min bestemor og bestefar, hvor viktig det var å vise respekt for språk, hadde jeg i forkant av reisen tenkt en del på hvordan kommunikasjonen skulle gå føre seg på Færøyene mens jeg var der. Personlig forstod jeg færøysk godt, men at jeg fikk reise sammen med min mor hjalp meg mye når det kom til å forstå nyanser og ord som var vanskelig for en utenforstående å skjønne. Implisitt i det sosiale spørsmålet språk i dag var der ofte en forståelse om at i dag er ikke dette et problem som det var ved tidligere tider.

Språk ble ikke nevnt som et sosialt spørsmål i hjemmet blant de medlemmene som jeg snakket med der, men ble nevnt ved noen tilfeller i det offentlige. Språk er et sosialt forhold blant Brødremenigheden da dette er noe som medlemmer *sammen* ser på som et forhold de har bidratt til å styrke samt definerer sin posisjon i samfunnet og den færøyske historien. Ammerman skriver bruken av språk har blitt brukt i mye god forskning som utvider vår forståelse av religion, men i hverdagsreligion så handler det mer om de som *braker* språket i stedet for hvordan språket blir brukt. Språket er også en stor del av den iboende kulturelle forståelsen vi besitter (Ammerman, 2021, s. 179). Da færøysk ble brukt og oversatt av medlemmer av Brødremenigheden hadde dette en samlende og identitetsforsterkende effekt, men å oversette bibelen er også til tider sett på som et steg lenger vekk fra den «originale formen» som bibelen ble skrevet i. Dette er også noe som har utviklet seg over tid og er en del av det som medlemmer av Brødremenigheden identifiserer seg ut ifra og som de sammenligner med tidligere tiders forhold da de mener at det færøyske språket er en selvfølge i dag.

Harvey nevner også om bruken av språk når man ser på sosiale forhold i religion. Han skriver at religiøse taler er en handling som mennesker gjør for å samhandle og forholde seg til verden. Å snakke og uttale ord er noe intimt, og det er da viktig at man snakker på et språk som føles intimt (Harvey, 2013, s. 101). Hos medlemmer av Brødremenigheden og andre

beboere på Færøyene er det færøysk som er deres språk, og noe de jobbet for var at det rituelle språket også skulle foregå på deres foretrukne språk. Å sette ord på ting samt gjøre det til ditt eget er til tider viktig for å føle eierskap og en økt forståelse for noe. Medlemmer av Brødremenigheden har også vist interesse for at de skal ha en følelse av eierskap og at det er *de som velger selv* å være del av Brødremenigheden, og å bruke sitt morsmål gjør dette lettere. Som i hjemmet ble også bruk av alkohol nevnt som et sosialt spørsmål i det offentlige.

Bruk av alkohol

Jeg satt ovenfor Ólavur da vi snakket på kontoret hans 13. juli. Jeg noterte sporadisk i notatboken min, og han satt og tenkte hvordan han kan bruke et eksempel for å få frem poenget sitt. Han så tilbake på meg og nevnte alkohol. Det blir ofte laget et poeng ut av at noen ikke drikker, sa han. Selv har han ingenting imot å ta seg et glass vin til maten, men før så meinte han det var enten eller. «Vi er vant til å gå inn i diskusjoner» sa han. Han sa videre at han helt siden barndommen har måttet forsvare sin religion ovenfor andre. Læreren inkludert. Ofte så tenkte folk fortsatt at under sosiale begivenheter, så var grunnen til at han takket nei til et glass vin fordi han gikk i Ebenezer. Han fortalte meg at dette skjer så ofte på Færøyene, her alle kjenner alle, at Brødremenigheden blir en del av deg. Da jeg spurte om dette var vanskelig eller utfordrende, så sa han at han ikke tenkte så mye på det lenger: han var såpass vant til det og det var i dag en så stor del av han. Han ler litt og spekulerer at kanskje er det vanskeligere å late som om du er religiøs på en så liten plass som Færøyene som det er, for eksempel, i USA. Alle vet hvem du er her på Færøyene og du kan ikke gå på butikken uten å bli gjenkjent.

Diskusjonen gikk fortsatt i bruk av alkohol når vi satt og snakket på kontoret til Ólavur. «Det var annerledes når din bestefar var aktiv i Ebenezer» sa han til meg. «Grensen var litt mer tydelig da: ikke så flytende som den er i dag. Jeg kan godt ta et glass vin til maten, men det var vanligere før å avstå helt fra alkohol, eller være en såkalla «teetotaller»²⁷. Han fortalte meg videre at alkoholmisbruk kanskje var litt mer fremtredende før enn det er i dag, så da er det kanskje ikke så rart. Da Torður Joansson var på Færøyene imellom 2007 og 2011 og

---

²⁷ En som aldri drikker alkohol <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/teetotaller>

snakket med medlemmer av Brødremenigheden, sa Zacharias Zachariassen, en av de han intervjuet, at ved tidligere tider var færøydansen²⁸, som har vært en tradisjon på Færøyene lenge og ble holdt under Ólavssøka, ofte forbundet med alkohol som igjen ledet til vold (Joansson, 2012, s. 306-307). Dette ble da også nevnt som et større problem ved tidligere tiders forhold. Da antropologen Joseph Webster var på feltarbeid i fiskelandsbyen Gamrie så han at på den ene butikken, «The Gamrie Spar», solgte de ikke alkohol og var stengt på søndager (Webster, 2013, s. 4). Han skriver også at blant de forskjellige frikirkene han besøkte der, blant annet menigheter som var «open» og «closed» Brethren, så var holdninger mot alkohol en fellesnevner og ofte ble en lakmustest, eller forutsetning, for at en kirke eller hvem som helst kan kalle seg kristen (Webster, 2013, s. 52).

Vi satt fortsatt på kontoret til Ólavur da dette tok sted. Praten går fortsatt i bruken av alkohol. «Ja det var annerledes før. I dag er det ikke så tosidig som det var da. Det er også forskjeller innad i Brødremenigheden. Noen kan, som meg, unne seg et glass øl eller vin til maten. Andre holder seg helt unna. Hvis jeg skal tenke på en generell regel vi har, så er det ikke at vi skal holde oss unna alkohol, men heller at vi ikke skal drikke oss fulle».

Alkohol har av flere på Færøyene historisk blitt sett på som et av de største sosiale utfordringene. Kirkehistorikeren Torður Joansson skrev i sin doktoravhandling at alkoholmisbruk var mest sannsynlig den største sosiale utfordringen på Færøyene på slutten av 1800- og begynnelsen av 1900- tallet, og at flere familier mistet både land og eiendom som konsekvens av å kjøpe alkoholholdige drikker på kreditt. Han skriver også at medlemmer av Brødremenigheden på Færøyene har lenge vært forkjempere for måtehold og begrensninger når det kommer til bruk av alkohol (Joansson, 2012, s. 223). Videre skriver han at det som vi i dag ser på som en asketisk levemåte²⁹ som man har tilegnet Brødremenigheden har bortimot forsvunnet i 2000-tallet da flere medlemmer av Brødremenigheden lever i de samme forholdene som resten av befolkningen (Joansson, 2012, s. 217). Dette stemmer også delvis med det jeg hørte fra medlemmer av Brødremenigheden da flere kunne unne seg et glass øl eller vin i dag. Både i det offentlige i samtaler med Ólavur og samtaler i hjemmene ble bruken av alkohol nevnt, og måtehold ble sett på som ideelt i begge rom.

---

²⁸ <https://snl.no/f%C3%A6r%C3%B8ydans>

²⁹ Brukt her for å henvise til fraværet av rusmidler som alkohol og nikotin (hovedsakelig røyk).

Bruk av alkohol var et sosialt spørsmål som dukket opp i det offentlige på lik linje som i hjemmet. Da diskusjonen omhandlet hvordan Brødremenigheden var i forhold til tidligere tiders forhold ble alkohol nevnt som et eksempel på hvor endring har tatt sted. Ólavur nevnte blant annet at det var større forekomst av medlemmer som lot være å drikke alkohol før enn det var i dag. Han nevnte også at en regel man heller fulgte i dag var at man ikke skulle drikke seg full. Hvordan Brødremenigheden forholdt seg til hverandre og storsamfunnet ble til tider diskutert gjennom det sosiale spørsmålet alkohol både i hjemmet og i det offentlige. Da det ble sammenlignet med tidligere tider ble det nevnt at dette sosiale forholdet har endret seg da det i dag ikke fremstår så tosidig, men heller en mer fleksibel regel i det at man ikke skal drikke seg full. Ved å se på Brødremenigheden med hjelp av Harvey sitt perspektiv så er det umulig å unngå noen refleksjoner rundt deltakelse og samspill (Harvey, 2013, s. 200). Hvis religion er, som Harvey skriver, «etikette i den virkelige verden» (Harvey, 2013, s. 207) eller måter og forhold som kan vurderes og forstås for å leve, spise og ha sex «sammen», så er alkohol et sosialt forhold på Færøyene som medlemmer av Brødremenigheden har vært opptatt av lenge. Dette blir da forhold i stor grad til det sekulære samfunnet, men også mellom hverandre, til fremmede og til seg selv da forståelsen av alkoholproblematikk blir sett på som en del av det å være et medlem. Når bruk av alkohol ble sammenlignet med tidligere tiders forhold mente flere at det var mye verre før enn det var i dag. Harvey skriver også at «taboos are recommended and/or required so as to reinforce the performative, embodied knowledge that total consumption or indulgence is disallowed» (Harvey, 2013, s. 213). Han avslutter argumentet med å skrive at religion handler om en disiplinert levemåte. Dette er ikke en egenskap som jeg ønsker å kun tilegne medlemmer av Brødremenigheden. Bruk av alkohol har lenge vært en utfordring som både samfunn og forskjellige (ikke-religiøse) bidragsytere og organisasjoner har prioritert og vektlagt, men dette er noe som medlemmer av Brødremenigheden selv satte ord på. Ammerman, som ser på moralsk praksis og hvordan det kan bli forsket på i hverdagsreligion, skriver at de moralske dimensjonene av enhver praksis er involvert i hva det betyr å være del av en gruppe (Ammerman, 2021, s. 164). Holdninger til bruk av alkohol blir da en del av hva det betyr å være medlem av Brødremenigheden på Færøyene og deres religiøse identitet, og denne holdningen har endret seg sammenlignet med tidligere tiders forhold. I tillegg til kjønnsroller, alkohol, språk og identitet var også medlemmer opptatt av hva man skal gjøre på Ólavsoka.

Ólavssøka

Omsider kom nasjonalfeiringen Ólavssøka, eller Olsok på norsk, under mitt opphold på Færøyene. Datoen var 28. juli og Færøyene gjorde seg klar til å feire det færøyske samfunnet. Min far og jeg gikk ned til Tórshavn sentrum etter frokost og ble del av folkemengden som stod i gågaten. Flere var kledd i færøyske bunader, dresser, kjoler og finklær og man trengte ikke å se langt før man så noen som også holdt en øl i handen. De som jeg så som jeg visste hadde tilhørighet til Brødreminigheden gikk mest fint kledd, men ikke i bunader og dresser.

Bilde tatt 28. juli 2022 den første dagen under Ólavssøka. Det står «velkommen til Ólavssøka» på banneret. Min far står på venstre siden av bildet.

Nede ved Vaglið³⁰ i Nils Finsens Gøta³¹ så jeg oppslåtte telt og lignende der Brødreminigheden og andre frikirkegrupper skal og har møttes for å hygge seg med sang fellesskap. Det skulle bli holdt taler av færøyske politikere samt prosesjon av lokale idrettsklubber, ryttere og musikkorps denne dagen og vi reiste ned tidlig for å sikre oss plass blant folkemengden nært Tinghúsvøllurin eller stortingsbygningen. Denne dagen, Ólavssøka,

³⁰ Torget i Tórshavn sentrum.

³¹ Hovedgaten i Tórshavn sentrum som delvis er en gågate.

markerte også åpningen av det færøyske Løgtingið, eller stortinget, etter de hadde hatt en pause i sommeren. Den færøyske statsministeren, eller Løgmaðurin, Bárður Nilsen, skulle blant annet holde tale. Den færøyske Fólkakirkjan var også til stede i denne markeringen gjennom biskopen. Kort tid etter statsministeren hadde begynt sin tale, skreik en mann fra folkemengden «løysing!» som viser til løsrivelse fra Danmark. Flere i folkemengden lo av dette. Religionssosiologen Janna Hansen, som i boken *Betwixt and Between: Religion og Religiøsitet på Færøerne i det 21. århundrede* (2014) skrev om sekularisering på Færøyene, gikk igjennom taler på Ólavsoeka til statsministere gjennom årene for å se etter tegn til religiøsitet i dem. Hun forteller at ettersom der er prosesjon til Domkirken i Tórshavn fulgt av en gudstjeneste og prosesjon deretter tilbake til Løgtingið der biskop og prester er med, så kunne det forventes bruk av religiøst språk og markeringer i statsministerens tale. Dette synes da å ikke være tilfellet (Hansen, 2014, s. 107). Dette var også mitt inntrykk da jeg stod i folkemengden med mine foreldre og lyttet til talen.

Bilde tatt 28. juli 2022 den første dagen under Ólavsoeka. Det står «velkommen til Ólavsoeka» på skiltene.

Ólavsøka er en feiring over to dager og er en nasjonalfeiring på Færøyene og noe som de fleste på Færøyene forholder seg til. Brødremenigheden forholdt seg også til det mens jeg var på Færøyene, men i møte med denne feiringen, som kan sees på som en blanding av politikk og kristendom, eller til tider en feiring av det sekulære færøyske samfunn, fulgte noen forutsetninger og vurderinger av medlemmer av Brødremenigheden på Færøyene. Noen medlemmer av Brødremenigheden valgte å ikke delta i Tórshavn sentrum, og noen valgte å delta i form av sang og fellesskap sammen med andre medlemmer av Brødremenigheden, og noen viste et ønske om å være med og se på robåtkonkurransen. Selv om det er forskjellige måter som medlemmer forholdt seg til Ólavsøka, så markerte likevel flere medlemmer denne dagen på sin egen måte og de var bevisst på sitt forhold til den. I tillegg til oppslåtte telt i gågaten, så hadde også Brødremenigheden Ebenezer planlagt et utemøte klokken ni på kvelden og et opið hús, eller åpent hus, fra klokken ti til over midnatt inne i salen i Ebenezer. Dette ble tilbudt både 28. og 29. juli. Ebenezer bygget lå som sagt sentrumsnært og dørene var åpne for alle etter klokken ti. De var altså til stede med tilbud for de som ikke nødvendigvis ønsket å delta nede i sentrum med åpent hus og sang og musikk.

Datoen var torsdag 4. august. Ólavsøka var ferdig, og flere færøyinger hadde kommet hjem fra ferie og lignende og gjorde seg klar for å begynne på skole og jobb igjen. Jákup og jeg satt på kontoret hans og diskuterte hans barndom på Færøyene da han gikk i Brødremenigheden Ebenezer. Jákup var medlem før, men var ikke aktiv lenger da jeg snakket med han. «Jeg husker godt en diskusjon vi hadde når jeg var barn i Ebenezer. Jeg husker det ekstra godt fordi dette var noe jeg personlig var interessert i. Det handlet om deltakelse i fotballspilling med andre færøyinger utenfor Brødremenigheden. Det var noe jeg hadde lyst til, og det var noen medlemmer som ikke var enige i at Brødremenigheden skulle ta del i det. Men jeg husker godt at din bestefar ønsket at vi skulle ta del i fotballspilling med resten av Færøyene. Vi skulle ikke isolere oss, vi skulle være åpne, inkluderende og ikke være redde for å være del av Brødremenigheden samtidig som man deltar på fritidsaktiviteter».

Sosiale spørsmål eller forhold som inkluderer forventinger eller krav til det sekulære samfunnet ble til tider diskutert av medlemmer av Brødremenigheden. I tillegg satte både medlemmer og tidligere medlemmer ord på sosiale spørsmål som omhandlet deltakelse i det sekulære samfunnet mens jeg var på Færøyene, men også ved tidligere tider. Det som alle var enig i, som jeg ble fortalt av et medlem angående fotball og fellesaktiviteter sammen med resten av det færøyske samfunnet, var at søndagen skulle fortsatt være en dag satt av til Gud

så fotball var da uaktuelt denne dagen med mindre det tok sted på skjermen i hjemmet mellom møtene.

Møter i det offentlige og de sosiale spørsmålene som ble satt ord på der kom frem på en annerledes måte enn i hjemmet. Dette offentlige rommet var når Brødremenigheden vendte seg utover og møtte det færøyske samfunnet, fremmede og resten av verden. Når Ólavsøka kom opp som et sosialt spørsmål i hjemmet ble det nevnt blant annet at det var en stor forekomst av alkoholbruk, at det var for mange folk til stede og ikke alltid den beste adferden. Noen nevnte i hjemmet at det var forskjellige tiltak som flere synes var gøy som for eksempel sang, fellesskap og hygge i teltene som var satt opp sentrumsnært og at man kunne delta her. Det ble også nevnt som forslag å delta for å se på robåtkonkurransen. Når dette ble sammenlignet med tidligere tiders forhold nevnte medlemmer at det var større forekomst av alkoholbruk og uønsket adferd da enn det var i dag. Da Ólavsøka tok sted i det offentlige rom forekom det forskjellige former for deltakelse og tilbud som man kunne se. Ebenezer holdt åpent hus slik at folk som ønsket kunne vandre inn der, flere hygget seg og sang sammen i teltområdene, og noen valgte å enten gå hjem før det ble for seint og ikke være nede i sentrum noe særlig.

Ólavsøka som et sosialt spørsmål i det offentlige ble til tider et spørsmål om deltakelse i storsamfunnet eller det sekulære samfunnet. Brødremenigheden på Færøyene gikk ned for å hygge seg sammen med andre gjennom sang og fellesskap, kom med alternative tilbud til det sekulære samfunnet, reiste hjem når det ble for mange folk, noen holdt seg hjemme og noen reiste ned og deltok med resten av samfunnet. Noen holdt seg unna alkohol og noen tok seg kanskje et glass eller to. De sang sammen med andre, spiste sammen med familie og venner og de sang sammen, holdt møter og ba sammen. Graham Harvey skriver at religion er blandet inn i alt mennesker gjør og en viktig del av menneskelige forhold i en relasjonell verden med samspill mellom mange arter (Harvey, 2013, s. 199). Sosiale forhold som Brødremenigheden er opptatt av handler til tider om hvordan man skal delta og forholde seg til andre og storsamfunnet, og i hvor stor grad man skal holde seg disiplinert og hvordan man skal delta. Dette blir også sammenlignet med tidligere tider, da flere nevner at forholdene var i større grad udisiplinerte da. Her ble det nevnt blant annet at det ved tidligere tider var større forekomst av bruk av alkohol, mindre deltakelse av kvinner i møtene, at man forstod hvorfor evangeliske møter tok sted og at bruk av færøysk som språk var et større problem. Deltakelse i samfunnet ble også nevnt gjennom tidligere diskusjoner som handler om blant annet

deltakelse i sportslige aktiviteter som fotball. De sosiale forholdene som medlemmer av Brødremenigheden på Færøyene var opptatt av i det offentlige mens jeg var der viser til hvordan de forholder seg til hverandre, det sekulære samfunnet, besøkende og seg selv. Når de sammenligner disse sosiale spørsmålene med tidligere tider blir det nevnt at det var annerledes før og at det er andre regler og forhold som gjelder i dag. Det står ikke noe om Brødremenigheden på Færøyene og deres forhold til Ólavssøka i den tidligere forskningen. Religionssosiologen Janna Hansen går igjennom tidligere taler av statsministere som jeg nevnte litt lengre oppe, og en informant forteller Joansson at den Færøyske dansen³², som tar sted på Ólavssøka, er ikke noe som medlemmer av Brødremenigheden aktivt arbeider mot (Joansson, 2012, s. 306).

Hvis vi, som Harvey gjør i *Food, Sex & Strangers: Understanding Religion as Everyday Life* (2013), ser på denne verden som bebodd av «kun» sosiale vesener som prøver å forhandle med andre aktører (derav ikke alle er mennesker), blir Ólavssøka for medlemmer av Brødremenigheden på Færøyene en forhandling med det sekulære samfunnet. I stedet for å drikke for mye og oppfordre til slåsskamp, så ønsket Brødremenigheden å tilby alternativer. Da det ble sammenlignet med tidligere tiders forhold mente flere at utfordringene som kom med nasjonalfeiringen var større før enn de er i dag, og at flere mener det er lettere å delta nå enn det var før.

Ammerman, som ser på hvordan hverdagsreligion viser seg gjennom det kroppslige, det emosjonelle, det materielle, det estetiske og det emosjonelle, ser også på den moralske dimensjonen. Hun skriver at når vi ser på den moralske dimensjonen i hverdagsreligion er vi ikke ute etter å finne gode og rasjonelle argumenter for hva som er rett og galt, men heller hvordan det den moralske dimensjonen er levd og brukt (Ammerman, 2021, s. 161). Vi ser etter hvordan den moralske dimensjoner viser seg, og hvilke sosial faktorer som er bakenforliggende slik at de moralske antakelsene virker fornuftige for deltakerne (Ammerman, 2021, s. 162). Medlemmer av Brødremenigheden har lenge forbundet Ólavssøka med uønsket adferd som for mye alkoholinntak og unødvendig vold, og har vist dette gjennom å foreslå alternativer og forslag til endring. Disse holdningene har blant noen medlemmer endret seg når de sammenligner med tidligere tiders forhold.

---

³² Færøysk lenkedans der deltakere går hand i hand og synger og danser.

Møter i salen

Minnismáltið Harrans

Etter vi hadde vært på Færøyene i en uke var det tid for vår første *Minnismáltið Harrans* på Færøyene den 26. juni. Vi gikk opp trappeinngangen til Ebenezer hvor det kom et skille og gikk videre opp trappene der vi ble møtt av en smilende mann som delte ut salmebøker. Etter vi tok hver vår gikk vi og satt oss inne i salen. Piano og sang møtte oss allerede på utsiden av selve bygget og fulgte oss hele vegen inn. Det store rommet var fullt med stoler som stod på rad og rekke. Det satt mennesker fordelt rundt omkring. Etter vi stod litt i inngangspartiet og så hvor vi kunne sette oss, så jeg og mor på hverandre og ble i stillhet enig om å sette oss litt bak i salen helt innerst. Mange hadde kledd seg fint, men ingen som jeg så med det første hadde hodeplagg på før jeg snudde meg litt rundt og fikk øye på noen eldre kvinner med en hatt som dekte til håret. Fremst i salen så jeg et langbord med hvite bokser på. De fleste som var til stede i salen satt på stolene som var satt ut, men noen menn gikk litt rundt og la ting på plass eller ryddet noe vekk. Tre kvinner stod fremme ved en talerstol og sang harmonisk. Etter de aller fleste hadde satt seg hørte vi sakte at sangen som hadde blitt sunget siden vi kom holdt på å bli ferdig. Vi var i ferd med å starte *Minnismáltið Harrans*.

Minnismáltið Harrans var det møtet som jeg gikk på der det var størst oppmøte. Katrin (mer om henne i det offentlige rom) fortalte meg da jeg kom til Ebenezer første gang og møtte henne at søndag var den viktigste dagen for dem. Selv om de fleste var uenige om forskjellige temaer, så var alle enige at søndag skulle være en dag satt av til religionen, sa hun. Alt skulle roes ned, man skulle helst ikke ha med seg telefon, og man skulle, om man kunne, tilbringe dagen med familien og menigheten. Antropologen Josesph Webster, som var på feltarbeid i en skotsk fiskelandsby blant Open- og Closed brethren menigheter i 2009-2010, argumenterer at de kristne der, som sa at de «ofret» kroppens lyster og gleder (hans informanter brukte fravær av røyking og alkohol som eksempler) og «matet» sjelen gjennom tilbedelse i menigheten (gjennom bønn, lytting til preken, skriftlesing, salmer og synging), oppnådde en «avliving» av de kroppslige lystene i tillegg til styrking av «sjelen» gjennom «spisingen» av tilbedelsen som kom i form av ord inn gjennom ørene (Webster, 2013, s. 77). Mine informanter snakket ikke om tilbedelsen om søndagene på denne måten, men snakket heller

om det å være med familie, møte slektninger, venner, fremmede og fellesskapet med resten av menigheten. Dette betyr ikke at denne ideen om å styrke sjelen og «avlive» de kroppslige lystene er fremmed for dem, men heller at det som kom frem mens jeg var der var fellesskap og familie. Religionsviteren Graham Harvey skriver at religion er «relasjoner» mellom sosiale vesener (der av ikke alle er mennesker) i en sosial verden (Harvey, 2013, s. 206). Han argumenterer at vi lever i en verden uten «hyperseparasjon», altså at religion ikke er en adskilt idealtipe. Det er integrert med blant annet hverdagen, familie, holdninger til fremmede, fellesskap og moralske holdninger. For medlemmer av Brødremenigheten handler utøvelse av religion på søndag om familie, fellesskap og tilhørighet. Ved å se på religion som noe, som Harvey argumenterer, «flytende» og sammenviklet i samfunnet i stedet for noe statisk og adskilt, så kan vi se hos medlemmer av Brødremenigheten at inne i salen så kan man til tider se de sosiale forholdene medlemmer i hjemmene og i det offentlige rom har diskutert.

Minnismáltið Harrans startet klokken 10:30. En ny sang ble foreslått av et medlem i salen, som for eksempel 203 i salmeboken, fulgt av at pianisten satt seg frem til pianoet og spilte etter noter. Etter den første salmen ble ferdig, falt møtet inn i en slags tilsynelatende velkjent rytme. En kort pause etter den første sangen ble fulgt opp av en eldre mann som reiste seg opp med øynene igjen og fremmet sin takknemlighet ovenfor Gud og Jesus gjennom en bønn. Han snakket om Jesus og at han var takknemlig for veiledning og kjærligheten som han opplevde igjennom hans tro og tillit til han. Han avsluttet med et ønske om at familien og alle på Zarepta³³ skulle bli tatt vare på og uttalte «amen» rolig. Dette ble fulgt av en kort periode med stillhet. Deretter fulgte dette med at enda et medlem reiste seg og snakket med øynene igjen. Dette var også en mann og han valgte å gå bort til en mikrofon som stod omtrent i midten av salen der det var et åpent område mellom stolrekkene. Da han kom bort til mikrofonen lukket han øynene, tok hendene sammen og fortalte hva han var takknemlig for, hvem han ønsket beskyttet og velsignet og avsluttet med en forespørsel om å ta vare på ungene på Zarepta. Etter mannen hadde gått tilbake og satt seg, fulgte dette igjen med en kort stillhet.

---

³³ Et aktivitetshus som arrangerer ulike aktiviteter, kurs og tilbud som blant annet bibelskole og lignende. Om sommeren fungerer det som en sommerleir der flere barn fra ulike brødremenigheter rundt omkring på Færøyene reiser dit (Joansson, 2012, s. 154).

Mens jeg var på Færøyene var de aller fleste som talte og holdt bønn inne i salen menn. I hjemmene og det offentlige rom dukket kjønnsroller opp som et sosialt spørsmål, og det ble nevnt at det var en større forekomst av kvinner som talte og ba. Det ble også sagt at det var forskjell på brødremenighetene. Da Torður Joansson besøkte Færøyene mellom 2007 og 2011 spurte han en av sine eldre informanter om det har vært mye tegn til endring og utvikling i Brødremenigheten i hans lange liv. Informanten svarte da at «ja det har det på alle måter i samfunnet i tillegg til Brødremenigheten». Videre så forklarer han at det er kjent fra Bibelen at alt endrer seg og nevnte blant annet kvinnerollen og kostholdslover. Medlemmer av Brødremenigheten tilegner Bibelen stor verdi da de mener at en guddommelig sannhet ligger der, og som i tilfellet her nevner informanten Bibelen som en kilde som forklarer at «alt endrer seg» (Joansson, 2012, s. 298). Religionssosiologen Nancy Ammerman, som i sin bok *Studying Lived Religion: Contexts and Practices* (2021), argumenterer at selv om studenter av hverdagsreligion ønsker å ta fokuset vekk fra «religiøse eksperter» som til tider fører til at man går vekk ifra religiøse bygg, så må man huske at religion blir «levd» inne i byggene også. Både i hjemmene og i det offentlige rom ble sosiale forhold inne i salen satt ord på. Blant disse var kjønnsroller nevnt der flere mener at kvinner tar lettere til ordet og får større ansvarsområder sammenlignet med tidligere tider.

Jeg så en gruppe på fire stykk som kom inn i salen sammen og så ut som en familie denne søndagen tidlig i juli. Den eldste av mannen i gruppen hadde på seg en svart dress med hvit skjorte og slips. En eldre kvinne hadde på seg en kjole full med mønster og et sjal hengende over skuldrene og ned på ryggen. En mann som kom sammen med dem hadde på seg jeans, dressjakke og skjorte. Den siste som var med i følget var en kvinne som hadde på seg jeans, skjorte og en lett kofte over. De nikket til andre som var i salen og smilte på veg inn før de satt seg sammen ved siden av hverandre og småvasket litt seg imellom. *Minnismáltið Harrans* varte i omtrent en time.

Nattverd, eller *Minnismáltið Harrans*, ble holdt hver søndag og jeg så flere møte opp her i forhold til de andre møtene som bønar- og *uppbyggingarmøti*, evangeliske møter og *summarmøti*. Det hendte at jeg så folk som gikk rundt og flyttet på stoler, hvasket seg imellom, gjorde ting klart og lignende, men det var ingen enkeltperson som tilsynelatende bestemte hvordan møtet skulle gå føre seg. De fleste som gikk rundt i salen og ordnet praktiske ting var menn, og tre kvinner stod oppe ved talerstolen og sang.

Religionssosiologen Janna Hansen skriver at i 2009 var der grupper i Ebenezer som på

ukebasis hadde ansvar for alt som foregikk inne i menigheten og at det planlegges i forkant av møtene hvem som skal innlede og avslutte de. I tillegg er der deler, og til tider hele møter, der programmet er «fritt» (Hansen, 2014, s. 42). Dette hørte også jeg av informanter mens jeg var på Færøyene sommeren 2022. Jeg hørte blant annet at dette «frie» programmet har som ønske å gi større påvirkningskraft til alle medlemmene i forsamlingen og den hellige ånd som følge av dette da man går bort ifra menneskelige hierarkier (som presteskap) som forhindrer dette.

Der var noen få eldre kvinner som hadde hodeplagg på seg, men de fleste kvinnene lot være å ha noe på hodet. Da medlemmer har nevnt sosiale spørsmål i hjemmene og i det offentlige, har de blant annet nevnt kjønnsroller og klesplagg som forhold som har endret seg, og sammenlignet dette med tidligere tiders forhold. Det ble nevnt, blant annet, at det var en større forekomst av kvinner med hodeplagg før og at kvinner ikke ba eller deltok i møtene. Mens jeg var på Færøyene sommeren 2022 så jeg få kvinner med hodeplagg i salen til Brødremenigheten Ebenezer. Da antropologen Joseph Webster gjorde feltarbeid i fiskelandsbyen Gamrie i 2009, så han at i fem av seks kirker (de som hadde tilhørighet til «Open» og «Exclusive» Brethren) dominerte menn alt det formelle og uformelle rundt kirkelivet. Kvinner fikk lov i den ene kirken å lese fra bibelen og be, men de kunne ikke bli eldre eller holde taler. Der bekleddingen var mest kjønnnet kunne ikke kvinner gå med bukser, de var frarådet å gå med sminke og smykker, og var krevd å ha langt og tildekt hår (Webster, 2013, s. 51). I hjemmene og i det offentlige rom snakket medlemmer om kjønnsroller og sammenlignet disse med tidligere tider. Slik antropologen opplevde kjønnsrollene i Gamrie i 2009 ligner til tider de forholdene fra tidligere tider som mine informanter sammenlignet deres forhold med.

Det var 17. juli da min mor og jeg satt i stolrekkene som vi hadde gjort de tre siste *Minnismáltið Harrans* i Brødremenigheten Ebenezer. Møtet fulgte det vanlige mønsteret, og vi var i første halvdel av *Minnismáltið Harrans* da to menn reiste seg samtidig. De fikk fort øyekontakt, og etter de delte et smil seg imellom så løste det seg fort med at han ene satt seg ned igjen. Det skjedde inniblant at deltakere foreslo sanger eller reiste seg for å be på samme tid, men det løste seg fort etter en enighet ble nådd i blick og gjerne et nikk. *Bønar- og Uppbyggingarmøti* som blir holdt på onsdager følget til tider den samme oppskriften som *Minnismáltið Harrans*, men på søndagene, akkurat som denne søndagen, var det et avbrekk omtrent halvveis.

Minnismáltið Harrans hadde vart omtrent en halvtime denne søndagen i begynnelsen av juli da salen falt inn i en tilsynelatende innøvd ro. En mann som satt på den fremste raden gikk, litt etter roen startet, frem til bordet med de hvite eskene på og åpnet lokkene. Han tok på seg noen plasthansker som lå fremme ved siden av eskene. Litt etter den første mannen reiste seg, så reiste omtrent tre eller fire andre menn seg for å hjelpe. Den første mannen tok frem en loff og begynte å fordele brødet i små plastbeger som lå oppi de hvite eskene. En mann som satt bak meg i salen begynte å synge en salme, og andre medlemmer la sin stemme til sangen. Det ble ikke annonsert et tall i forkant av denne salmen, men mange kunne teksten. Mens loffen ble fordelt så åpnet en av de andre mennene resten av de hvite eskene som stod på bordet. Disse inneholdt plastkopper med en rød væske. Da loffen var fordelt på nok plastbeger begynte mennene å gå rundt med de hvite eskene og fordelte loffen og den røde væsken blant de som var til stede i salen. De sørget for å tilby både loff og den røde væsken til alle som satt i salen. Da de kom ned til min mor og jeg valgte jeg å smile og riste på hodet slik at de skjønnte at jeg ikke skulle ha. Noen andre som var til stede valgte også å takke nei til loffen og vinen, men de aller fleste tok imot. Etter at alle som ønsket fikk loff og vin og alt var ryddet opp, så fortsatte *Minnismáltið Harrans* etter samme oppskrift som tidligere: et medlem annonserte et tall, sangen ble sunget, og etter en kort stillhet som fulgte sangens slutt punkt så reiste det seg en ny deltaker for å be.

Valget av å ikke ta del i spisingen av loffen og drikkingen av vinen var gjort i forkant av *Minnismáltið Harrans*. Antropologen Joseph Webster opplevde avgjørelsen av å delta som delvis problematisk. Da han tok del i «Breaking of Bread» møte i en Open Brethren menighet i landsbyen Gamrie i Skottland, der han tok del og spiste loffen og drakk vinen, så var det noen som reagerte. Han skriver at en av «the leading men», eller lederne, var først positiv til at han gjorde det, men det var et annet medlem som var sterkt imot det da Joseph Webster ikke hadde blitt døpt inn i menigheten (Webster, 2013, s. 19). Andre som hadde vært til stede var mer usikre om hva de mente. Han skrev videre at dette endte med at en av «the leading men» kom og spurte han på tomannshånd om å ikke ta del i sakramentet og at det bare var for medlemmer som var døpt inn i samlingen (Webster, 2013, s. 20). I Brødremenigheden Ebenezer og andre brødremenigheter på Færøyene har det vært lignende holdninger blant medlemmer, så jeg valgte å ikke ta del i sakramentet for å vise respekt for de jeg besøkte. Samtidig var det også flere medlemmer av Brødremenigheden som jeg visste ikke ville tenke på det som problematisk om jeg tok del, men jeg valgte å ta den tryggeste utveien som var å

ikke delta. Dette var også noe jeg hadde snakket med min mor om i forkant som hjalp meg å ta den avgjørelsen.

De fleste som tok til orde i *Minnismáltið Harrans* og ba var menn. Mens jeg var på Færøyene så deltok mange av barna til medlemmer av Ebenezer og andre brødremenigheter på en sommerleir som hette Zarepta, så flere bønner inkluderte sommerskolen i sin bønn og ønsket barna det beste mens de var der. Zarepta er i dag et moderne bygg som huser barn, unge og voksne i sommerferien. På 1960- tallet oppstod det et ønske om at medlemmer fra de forskjellige brødremenighetene skulle møtes og begynte som et bibelkurs arrangert av Zacharias Zachariassen (Joansson, 2012, s. 153). Da etterspørselen vokste utviklet dette seg til å inkludere flere aktiviteter, og som dette ble mer populært flyttet de til bygget Zarepta i 1967 der de har regelmessig bygd på siden. Joansson skriver at det nye senteret mottok 70 barn i 1967, og i 2007 kom det rundt 1500 barn og unge samt 2-3000 voksne (Joansson, 2012, s. 155). Både min mor og min far har kjennskap til Zarepta gjennom barndommen og ungdomsalderen, der de har deltatt som barn og hatt ansvarsområder som unge voksne i form av bibelkurs og lignende. Som jeg hørte fra en informant så er Zarepta en plattform der «alle de forskjellige brødremenighetene møtes. Hele spekteret fra de mest konservative til liberale der de møtes og hygger seg». Mitt feltarbeid tok også sted i sommerferien, men der var likevel ganske mange som møtte opp til møtene. Det hendte inniblandt at deltakere reiste seg for å be samtidig, men de ble fort enige seg imellom om hvordan dette skulle løses. Katrin, som jeg hadde snakket mye mens jeg var på Færøyene, var som oftest å se enten som en del av de som sang oppe ved mikrofonen, eller i inngangspartiet på veg inn.

Nattverd og spising av loff og drikking av vin har lenge vært en del av brødremenighetene på Færøyene. Mens jeg var der og deltok i *Minnismáltið Harrans* i Ebenezer så fordelte de brødet og vinen i plastbeger og plastkopper før og underveis i møtet. Tidligere i Ebenezer, og ved noen andre brødremenigheter på Færøyene fortsatt mens jeg var der, ble en loff sendt rundt sammen med et alterkark der man rev av brødet og drakk av alterkarket før man sendte det videre. Dette ble ikke gjort i Ebenezer mens jeg var der, men alterkarket som ble brukt før stod fortsatt fremme i salen på utstilling slik at de i salen kunne se det. Da jeg spurte min mor om dette, så smilte hun litt før hun svarte «ja jeg har drukket av et alterkark som ble sendt rundt da jeg var liten. Jeg synes det var litt ekkelt, og jeg husker at jeg fikk høre at det gikk fint fordi det var alkohol i det som drap bakteriene. Det stemmer nok ikke, men det hjalp å høre da jeg var liten».

En søndag mot slutten av juli etter flere uker på Færøyene satt jeg i salen under *Minnismáltið Harrans*. Min far satt ved siden av meg og åpnet sin salmebok. Han bladde opp på en side og pekte på navnet til den som hadde skrevet salmen. Der stod det «Rodmundur í Lída» og jeg så overrasket bort på min far da jeg ikke visste at min bestefar hadde skrevet en sang som var med i salmeboken. Jeg snudde meg rundt for å se på flere i rommet og salen. Det var færre her denne dagen enn det var i begynnelsen da jeg kom til Færøyene, men det var fortsatt en del folk som satt rundt i salen. Jeg så også en kvinne sitte ganske langt bak med en hatt på. Videre fulgte *Minnismáltið Harrans* den nå mer velkjente oppskriften: et medlem annonserte et tall, vi sang salmen og salen falt inn i en på dette tidspunktet velkjent ro. Deretter reiste en kvinne seg og ba med øynene igjen som så mange før henne. Hun takket for hennes familie, takket alle i Ebenezer og all kjærligheten som hun følte. Hun ønsket at ungene i Zarepta skulle bli tatt vare på, og ønsket at familien og hennes venner skulle bli passet på og bli gitt kjærlighet.

Mens jeg deltok i Brødremenigheden Ebenezer så jeg flest menn som aktivt deltok i praktiske oppgaver inne i salen. Det var også flest menn som reiste seg for å be under *Minnismáltið Harrans*. Inniblant reiste kvinner seg og ba. Det var få hodeplagg å se på kvinner inne i salen. Kjønnsroller har kommet opp som sosiale spørsmål både i det offentlige og i hjemmet, og flere har nevnt at kvinner deltar mer i møtene i dag enn før. Møtene som jeg deltok i mens jeg var på Færøyene kunne jeg se kvinner tale og be inniblant, men de fleste som ba og utførte praktiske oppgaver på møtene var menn. De yngste i salen hadde ikke på hodeplagg og det var ikke mange kvinner i salen som brukte det.

Jeg satt og spiste frokost med min mor og far ute i solen søndag 24. juli. Det var fortsatt en time igjen til *Minnismáltið Harrans* begynte mens vi satt og hygget oss i solen. Jeg bodde en stund under mitt opphold på Færøyene i et hus i en liten landsby som heter Norðepil et lite stykke utenfor Klaksvík. For å komme oss inn til Klaksvík måtte vi kjøre et lite stykke, så vi skulle snart begynne å kle oss og gjøre oss klar. Min mor hadde andre planer denne dagen, så min far og jeg skulle reise inn til *Minnismáltið Harrans* sammen. Det er mange flere brødremenigheter på Færøyene, og det vi skulle besøke i dag i Klaksvík heter Betesda.³⁴ Dette var også Brødremenigheden som min mor hadde tatt del i hele sin barndom. Etter vi var

---

³⁴ <https://betesda.fo/>

ferdige med å spise, gikk vi for å gjøre oss klar og delta på *Minnismáltið Harrans* eller *breyðbrót*.

Da kirkehistorikeren Joansson skrev sin avhandling i 2012 var det 32 haller (eller saler) som medlemmer av Brødremenigheden brukte spredt utover hele Færøyene (Joansson, 2012, s. 10). Disse forskjellige salene representerer flere grupper av Brødremenigheden på Færøyene og det er noe varierende praksis og renommé blant dem. Det ble til tider nevnt forskjeller av medlemmer som jeg snakket med mellom disse, som blant annet at «Argir ikke så ofte har utemøter lenger», «i Lívðin har de faktisk fast taler og personale» og «Ebenezer er kjent for sin bibellære». På bakgrunn av dette hadde jeg også lyst å besøke andre brødremenigheter enn Ebenezer, men jeg ønsket å fokusere mest på Ebenezer da det var her min bestefar deltok hele sitt liv. Jeg bodde en stund i Norðepil som har sin egen sal, men jeg bestemte meg heller for å delta i Betesda da dette var hvor min mor har deltatt hele sin barndom og jeg ønsket å se og oppleve denne salen selv.

Det var søndag den 24. juli og igjen tid for *Minnismáltið Harrans*, men denne gangen i Brødremenigheden Betesda. Min far og jeg satt litt bak i stolrekkene og jeg så rundt meg for å se på salen og folkene som var her, og jeg så noen eldre kvinner med flotte hodeplagg. Fremme bak talerstolen så jeg et stort lerret der en prosjektor livestreamet et bord med hvit duk på der det lå en loff oppå filmet fra et fugleperspektiv. Dette bordet stod også fremme oppe på en scene. Under koronapandemiens mest krevende tid var det ikke uvanlig å livestreamet det som foregikk i salen hvis medlemmer ikke fikk lov å komme. Denne livestreamingen foregår fortsatt, og ble også hyppig brukt i Ebenezer. Antropologen Jan Jensen var på Færøyene i første halvdel av mars 2020 da koronapandemien braut ut på alvor, og skriver i sin artikkel *Udbruddet af COVID-19 og Udviklingen af Kristen Praksis på Færøerne* (2021) at i motsetning til City Church, så behøvde ikke Brødremenigheden Ebenezer å utvikle kvaliteten av teknologiske virkemidler da disse allerede var i bruk (Jensen, 2021, s. 114). Jeg opplevde også Ebenezer som teknologisk kyndig da de aktivt brukte nettsiden sin og både livestreamet og hadde mulighet for å oversette inne i salen gjennom hodetelefoner. Mens jeg satt der med salmeboken i fanget falt salen etter hvert til en nå velkjent ro og møtet gikk frem som vanlig med synging av salmer, rolige mellombrekk og bønn. Da vi kom til nattverden, gikk fordelingen av loff og vin for seg i stor grad på samme måte som i Ebenezer da medlemmer gikk frem og hjalp å dele loffen og vinen før de gav den ut til de i salen. En mann stod foran bordet med hvit duk som ble filmet med et

fugleperspektiv slik at vi i salen kunne se mens han fordelte loffen. Loffen ble gitt ut først, fulgt av en takketale for brødet som ble holdt av en kvinne. Deretter ble vinen gitt ut fulgt av en mann som holdt en takketale for vinen.

Mot slutten av *Minnismáltið Harrans* i Betesda kom en mann opp til talerstolen for å annonsere noe. Dagens møte, der medlemmer kunne donere penger til misjonærer og menigheten, var spesiell denne dagen. Mannen som talte begynte med å si hvor mye de samlet inn forrige søndag. Deretter kom en ung kvinne frem og ble introdusert av mannen før hun gikk bort til mikrofonen. Hun fortalte oss at hun var i ferd med å ta del i en misjonsreise til utlandet. Mange i salen satt med store smil om munnen og flere nikket godkjennende. Etter hun fortalte om hennes misjonsrolle og at hun både var spendt og gledet seg, så klappet menigheten og mannen som introduserte henne takket karismatisk på vegne av Betesda for hennes innsats. Det å reise på misjonsreise som ung er ikke fremmed for Brødremenigheten på Færøyene. Mine foreldre møttes på en misjonsreise til Skottland da de var unge, og som en informant fortalte Joansson så var det noen få yngre medlemmer som reiste på misjonsreiser uten at det var en utbredt forventning om at det er nødvendig (Joansson, 2012, s. 288).

Betesda, som ligger i Klaksvik, møtte også hver søndag til *Minnismáltið Harrans* eller breyðbrót. Kjønnroller og hodeplagg oppstod som sosiale spørsmål blant medlemmer av Ebenezer samt andre brødremenigheter i Tórshavn, og i Brødremenigheten Betesda observerte jeg mye av det samme som i Ebenezer. Noen få eldre kvinner i salen hadde hodeplagg på, og kvinner holdt både takketalen etter loffen samt bønn underveis i møtet. Videre deltok både kvinner og menn aktivt og passivt i *Minnismáltið Harrans* i Ebenezer og Betesda mens jeg var på Færøyene, men det var flest menn som talte, holdt bønn og gjorde praktiske oppgaver inne i salen. Da min bestefar ble intervjuet av kirkehistorikeren Joansson og ble spurt om kvinnens rolle i menighetslivet, så svarte han at «kvinner har alltid deltatt og vi snakker om brødre og søstre, men brødrene er lederne» (Joansson, 2012, s. 292). Jeg fikk også høre dette mens jeg var på Færøyene, blant annet at «vi er alle brødre og søstre» og at menn fortsatt har de største ansvarsområdene, men at dette ikke var som det var ved tidligere tider da dette har endret seg. Det var ikke så sjelden fremkomst av kvinner som ba og gjorde praktiske oppgaver selv om de fremkom i mindre grad enn menn. Hodeplagg kunne man se inniblant på kvinner, men av dem var det få. *Minnismáltið Harrans* var et møte som mange medlemmer møtte opp på og noen omtalte som et av de viktigste om ikke det viktigste møtet

i løpet av uken. I tillegg til *Minnismáltið Harrans* tok det sted flere forskjellige type møter i salen i løpet av uken og senere på søndagen hadde de, som Ebenezer, evangelisk møte.

Ovenfor ser vi den gamle salen som var brukt av Ebenezer i Tórshavn før de fikk den nye. Denne ble flyttet til Runavík og reist helt lik. Da jeg var på Færøyene sommeren 2022 ble den revet da det skulle bygges nytt til medlemmer av Brødremenigheden i Runavík.

Klaksvík var fødselsbyen til min mor og det var her hennes mor bodde helt til hun døde. Brødremenigheden Betesda, som ble først reist i 1916 hadde også, som Ebenezer, en mer moderne fasade mens jeg var der enn de gamle salene som de hadde før. På bildet ovenfor er den gamle salen til Ebenezer som ble revet mens jeg var på Færøyene sommeren 2022. Den stod i Runavík som vi kjørte forbi på veg til Klaksvík. Jeg fikk tatt bildet ovenfor før det ble revet ned. Lignende saler kan man se rundt omkring på Færøyene, men Ebenezer og Betesda har fått nyere fasader. Disse lengre bygningene som på bildet ovenfor hadde en simpel og udekorert fasade og fremstod som en bruksbygning som omrisset salen. På nyhetssendingen som omtalte nedrivingen av det gamle Ebenezer bygget nevnte de blant annet at bygget hadde blitt bygd helt identisk til slik det stod i Tórshavn. Etter det korte oppholdet i Klaksvík og Norðdepil reiste min far, min mor og jeg tilbake til Tórshavn hvor vi tok del i flere møter.

Jeg satt, som jeg har gjort så mange ganger til nå, omtrent midt i stolrekkene en søndagsformiddag og deltok i *Minnismáltið Harrans*. Det var omtrent midt i august og det gikk mot slutten av mitt opphold på Færøyene. Møtet har gått som vanlig og det var litt flere deltakere i dag enn det har vært tidligere denne sommeren. Musikken gjennom sang og piano

gikk jevnt og mange forskjellige mennesker la sine stemmer til sangen. Noen hadde øynene igjen og lyttet, noen smilte mens de sang, noen hvisket seg imellom mens de humret, jeg så all type bekledding der av flere av de eldre har pyntet seg i dress, fine kjoler og noen hadde hodeplagg og hatter på. På planen i dag skulle det være en tale holdt av en som man kan ofte se i Ebenezer, og noen gledet seg til dette. Vi hadde snakket i hjemmet om at det er noen talere du gleder deg til å høre, og noen du nesten gruer deg litt til. «Jeg har hørt så mange taler at jeg vet nesten hvordan det blir», som Marjun sa. Han som holdt talen i dag smilte bredt og snakket tydelig, høgt og sakte når det trengtes. Han lot til tider et poeng henge i luften med hjelp av litt stillhet, og virket komfortabel og engasjert oppe ved prekestolen. Han hadde nettopp snakket om hvordan ateister har et for snevert syn på virkeligheten før han gikk videre til sitt neste poeng. Her sammenlignet han Gud med solen og sa at selv om solen var 150 millioner kilometer unna så var den også nær da vi kjente varmen i fjeset vårt og så lyset den gav oss da solstrålene når helt hit til oss. Den var også til tider usynlig, men hadde likevel en tilstedeværelse og varme som vi ikke kan leve uten. «Sånn er også Jesus», konkluderte han.

Antropologen Jan Jensen skriver i sin artikkel *Reconfiguring Hell: Urgency and Salvation in the Faroe Islands* (2022) at da han gjorde feltarbeid på Færøyene blant Brødremenigheden så var møtene ofte preget av endetid og oppfordring til å gjøre oppgjør med seg selv og andre før etterlivet (Jensen, 2022, s. 59). Da jeg også opplevde dette aspektet mens jeg var på Færøyene, da mest i evangeliske møtene på søndagskveldene, så var dette ikke noe som jeg hørte hver gang jeg var i møtene. Møtene som var ment for de «frelste» som *uppbyggingarmøti* og *Minnismáltið Harrans* (i motsetning til de evangeliske møtene som var til de «ikke frelste») fokuserte da heller på bønn og fellesskap, og flere av talene jeg hørte i disse møtene hadde til tider andre budskap enn endetid og personlige oppgjør.

Webster skriver at blant Brethren i Gamrie så ble *Minnismáltið Harrans* eller nattverd («communion» eller «breaking bread» som han skriver) noe som er utelukkende symbolsk. Det er bokstavelig talt bare «et stykke loff og en kopp med vin» og denne utøvelsen har som hensikt å «minnes» og «tenke tilbake på» det siste måltidet og at det er noe som ikke trengs etter «Second Coming» (Webster, 2013, s. 81). Dette stemmer også med det jeg hørte fra flere av mine informanter, og en fortalte meg også å se hva de valgte å kalle det: *Minnismáltið Harrans*, altså at de minnes måltidet til Herren. Denne søndagen ble en dag som var satt av til familie, venner og fellesskap. Verden rundt dette skulle helst utestenges, og medlemmer snakket om søndagen som den viktigste dagen i uken og en dag som var «satt av

til religion». Som Ammerman skriver så er det materielle (som også inkluderer sted og rom) også sosialt da det vi lager og hvordan vi lager det er forstått og brukt basert på kulturen og relasjonene som vi er del av (Ammerman, 2021, s. 102). Hvordan sosiale forhold fremstår inne i salen speiler til tider kulturen rundt, og hvordan medlemmer setter ord på endringer inne i salen blir inniblant påvirket holdninger og endringer i samfunnet og kulturen rundt. I tillegg til at, som Ammerman skriver, det materielle er påvirket av kulturen rundt og i den forstand sosial, er også tilbedelsen inne i salen kroppsliggjort og emosjonell. Hvis da emosjoner er sosiale, så er kulturelle forventninger og rammeverk også å finne inne i salen, men når man er på innsiden av disse fire veggene i salen så er reglene samtidig litt annerledes. *Minnismáltið Harrans* har en struktur og til dels en mal som medlemmer følger, og forholdene inne i salen er styrt av disse. Samtidig så lærer vi, som Ammerman sier, gjennom våre følelser og de følelsene framprovoserer handling (Ammerman, 2021, s. 125). Å være del av *Minnismáltið Harrans* er en samling av forventningene fra selve salen, hva som du føler, og hvordan dette er kroppsliggjort. Disse dimensjonene er også flytende og ikke statiske, og kan nesten fra dag til dag være annerledes. Hvis vi da, som Harvey gjør, ser på religion gjennom relasjoner og som «etiquette in the real world», ser vi at diskusjoner rundt kjønn til tider viser en endret forventning av hva som er akseptert både innenfor og utenfor salen da det blir sammenlignet med tidligere tiders forhold. Møter inne i salen handlet ikke bare om *Minnismáltið Harrans* selv om dette møtet var anset som viktig av flere medlemmer. Jeg besøkte de andre møtene også, og et møte som tok sted Ebenezer etter *Minnismáltið Harrans* og hette *summarmøti*.

Summarmøti

Min mor og jeg stod utenfor hovedsalen til Ebenezer søndag 10. juli der det skulle bli holdt *summarmøti*. *Summarmøti* var en blanding av bibelskole for barn og møte for voksne. Dette tok sted på sommeren da de to forskjellige møtene, *sunnudagsskúli* og *miðmøti*, ble slått sammen på grunn av mindre oppmøte på sommeren. Vi hørte sang og musikk som kom fra salen da vi stod ute i gangen. Instrumenter var inkludert i musikklingen i form av gitar og keyboard. Dette fikk min mor til å bli litt ekstra interessert da hun kikket inn, så på meg og sa «dette overrasker meg». Da jeg spurte hva som overrasket hun, så sa hun «instrumenter i hovedsalen er noe som ikke var vanlig før». Vi gikk deretter inn i salen og satt oss blant de andre.

Da min mor vokste opp i Klaksvík var det ikke så vanlig med instrumenter inne i salen. Korsang har alltid vært til stede og i tillegg vært en viktig del av møtene da segmenter imellom bønn og tale ofte ble fulgt av piano og sang. Hun har selv vært del av koret hele sin barndom, og ble spurt om å til tider være med denne sommeren vi var her, som hun takket ja til flere ganger. Piano og orgel var vanlig da hun var ung, men ikke gitar, elektrisk gitar, trommer og keyboard. Dette var også noe kirkehistorikeren Torður Joansson spurte en av sine eldre informanter om. Han sa at han la merke til trommer og musikkinstrument inne i en sal i Fuglafjørður³⁵ og lurte på om informanten kunne tilføye noe. Implisitt i spørsmålet til Joansson var at dette var relativt nytt. Informanten svarte da med å si at de alltid har brukt livlige melodier i sin synging bortsett fra på søndager. Han svarte videre at han mente personlig at man skal lytte til Guds ord i Guds hus og at alle distraksjoner er uheldige, men at de samtidig må akseptere at samfunnet og kulturen endrer seg. Kanskje de da skal, på bakgrunn av dette, sakte gjøre endringer. Han avslutter ved å si at generelt så er hverken kirken eller Brødremenigheden glad i «nye instrumenter» (Joansson, 2012, s. 299). En annen informant fra Leirvík som ikke var like skeptisk fortalte Joansson at han mener at de unge burde få lov til å spille den musikken da det er den de foretrekker. Han fortsetter ved å si at «in the old days» ble Brødremenigheden introdusert for (og brukte) ny musikk som trakk folk til trossamfunnet, så de har en tradisjon for innovasjon (Joansson, 2012, s. 300). Religionssosiologen Nancy Ammerman skriver om den materielle dimensjonen i hverdagsreligion og at, i tillegg til «religious stuff» (altså materielle objekter), så er sted og rom også noe som religiøs utøvelse er avhengig av (Ammerman, 2021, s. 98). Hun skriver også at hvordan vi bruker det materielle (inkludert sted og rom som hos Brødremenigheden ofte er inne i salen) er påvirket og integrert i kulturen samt hvordan sosiale forhold som vi er del av former kulturen (Ammerman, 2021, s. 102). Flere medlemmer av Brødremenigheden forklarte meg mens jeg var på Færøyene at bruk av «nye musikkinstrumenter» (for eksempel elektrisk gitar, trommer og bass) er en endring som har kommet, men at ikke alle var enige i den. Når de sammenlignet dette med tidligere tider så sa flere at slik var det ikke før. Det var «enklere» da.

Det var fortsatt 10. juli da min mor og jeg satt oss inn i *summarmøti* skulle til å begynne. Vi gikk inn og satt oss litt bak i stolrekkene som vi har gjort tidligere. Det var ikke så mange til

---

³⁵ By med rundt 1600 innbyggere på nordøstkysten av Eysturoy som er Færøyene sin nest største øy.

stede i salen i dag, og jeg så flere barn som satt side om side ganske langt fremme i salen sammen med noen voksne som satt litt rundt omkring dem. Fremst i salen, ved siden av talerstolen og vendt mot oss, stod og satt det fire voksne som spilte og sang. De spilte på gitar, keyboard og trommer mens de sang. Etter sang- og musikkinnspillet tok en ung kvinne på en prosjektor oppe på scenen som viste en PowerPoint på et lerret. Her ble det vist et bilde av en mann med langt hår og skjegg iført en hvit kjortel som stod smilende og framoverlent mot en liten gutt som så blyg og sjenert ut. Den ene hånden holdt han bak ryggen og den andre var utstrakt med håndflaten bar mot den lille gutten. Gutten holdt en pakke som han tydelig var motvillig til å gi fra seg, og bak ryggen holdt den voksne mannen en mye større pakke. Kvinnen som holdt leksjonen hovedsakelig rettet mot barna i salen fortalte at mannen avbildet på PowerPointen var Jesus, og at i Lukasevangeliet i Bibelen står det skrevet at du skal få til gjengjeld det du gir og vel så det. Mens hun fortalte dette så peket hun mot den store pakken som Jesus holdt bak ryggen som gutten på bildet ikke så.

Dette ligner på noe som antropologen Joseph Webster fikk høre da han besøkte Gamrie i 2009. Noen av hans informanter fortalte han om deres «ofring» av kroppslige gleder i form av fravær av alkoholbruk og røyking. Dette oppstod som en del av deres problemer på deres «walk of faith» (Webster, 2013, s. 76). Dette med ofring ble et gjengående tema som Webster møtte og er aldeles ikke nytt innenfor religion da han nevner dette fenomenet hos katolikker, og religionsviteren Graham Harvey nevner askese innenfor protestantisme som et fenomen som ikke er fremmed for dem (Harvey, 2013, s. 191). Da budskapet i undervisningen ovenfor handler om hvordan barna i salen kommer til å måtte gi fra seg de «små presangene» og få «den store presangen» som Jesus har bak ryggen ligner dette på offer da de er nødt til å «ofre» den presangen som er rett foran dem og som de kan ta og føle på for å få tilbake en mye større presang i fremtiden (etterlivet) som midlertidig er usynlig da Jesus holder den bak ryggen. Det er også tydelig at dette er vanskelig for den unge gutten på bildet som viser at ofringen er, og skal, være vanskelig.

Webster ser på «ofring» som noe du villig, men motvillig, gir fra deg og får, for å veie opp dette, tilbake gjennom å «mate» sjelen gjennom tilbedelse, bønn og sang i kirken (Webster, 2013, s. 78). Hos Brødremenigheten på Færøyene, mens jeg var der sommeren 2022, kom det frem som et element innen relasjonene og de sosiale forholdene som ble satt ord på mens jeg var der. Hvis vi ser på ofring som en del av, som Graham Harvey skriver, etikette i den virkelige verden (eller som disiplinert levemåte) og en måte forholde seg (og ha forventning)

til hverandre, til fremmede og storsamfunnet, så kan dette vise til en Brødre-menighet som føler at de må ofre mindre i dag enn de måtte før, men at man (sammen med resten av samfunnet) må ofre blant annet «kroppslige gleder» slik at vi kan leve sammen.

Siden det var sommer mens jeg var på Færøyene så slo de sammen to ulike typer møter som de har etter *Minnismáltið Harrans*. Disse ble til vanlig kalt *miðmóti* og *sunnudagskúli*, men mens jeg var på Færøyene i løpet av sommeren ble de slått sammen til det de kalte *summarmóti* som var en blanding av søndagsskole og møte for voksne. Dette møtet var det musikk med gitar, trommer og keyboard og undervisning til barna med hjelp av PowerPoint. Både kvinner og menn sang og spilte musikk i salen til en liten gruppe voksne og barn, og det var en kvinne som holdt hovedforedraget rettet mot barna i salen. Inn imellom de delene som var rettet mot barna så ble der også holdt bønn og lignende av voksne. Noen av barna hadde vansker med å sitte i ro mens disse delene tok sted. Min mor og jeg satt litt bak i salen som vi pleide. Utenom kjønnsroller som et sosialt spørsmål så ble instrumenter i salen nevnt av min mor samt andre medlemmer som et forhold som har endret seg sammenlignet med tidligere tiders forhold. Joansson spurte en av sine eldre informanter om å sammenligne «assembly life» i 2007-2011 mens han var der med femti- og sekstitallet. Her nevner informanten at det som tiltrakk han var hvor enkelt det var å ta del før. De prøvde å holde det enkelt før, og han sa at det var mer ydmykhet. I 2007-2011 sa han at de yngre ville i større grad styre ting og de ønsker å bli sett på som «rasjonelle folk». Han sa også at det var lettere for eldre barn og folk uten utdanning å delta i tilbedelsen før enn det var i dag da, etter en forlengelse av utdanning i skolen, så har yngre medlemmer siden syttitallet en uheldig tendens til å «intellektualisere» diskusjoner og deltakelser i salen (Joansson, 2012, s. 299). Han forklarte videre at han mente at dette påvirket deltakelsen negativt da terskelen for å si noe har steget og noen føler det vanskelig å si noe som helst. Jeg hørte også fra en informant at noen var skeptiske da min bestefar reiste for å utdanne seg i Danmark, og at noen medlemmer har vært bekymret for at en høyere utdanning kan føre til en bortgang fra religion. En annen informant sa at «akademikere» ikke er noe å være redde for og nevnte igjen anekdoten da min bestefar var uenig i historikeren Hans Andrias Sølvará sin bok *Tey fyrstu jólini: Ein søgukritisk viðgerð av fõðisõgum Jesusar* (2012). I tillegg til *summarmóti* ble det også holdt *bõnar-* og *uppbyggingarmóti* i salen på onsdager.

Bønar- og oppbyggingarmøti

Onsdag 3. august var det tid for *oppbyggingarmøti*. Omtrent ti minutter før klokken åtte om kvelden gikk min far og jeg ned til Torshavn sentrum og kjente igjen på den evige vinden som konstant var til stede i hovedstaden på Færøyene. Det var lite aktivitet ute da det hadde begynt å bli seint, men det var fortsatt lyst siden det var midt på sommeren, og selv om et tykt lag med tåke lå som et teppe over Torshavn. Vi var på veg ned til det Brødremenigheden Ebenezer kaller *oppbyggingarmøti* eller oppbyggingsmøte.

Da vi kom frem gikk vi inn i Ebenezer bygget, og møtte folk i toppen av trappeoppgangen som gav oss en salmebok sammen med et smil. De var de første menneskene vi så før vi gikk inn i salen. Vi satt oss ned ganske i midten av setene som var satt ut og jeg så rundt meg. Det første jeg la merke til var at det var betydelig færre medlemmer til stede i kveld i forhold til søndagene jeg har vært med, og flere av dem så ut til å være litt eldre. Det stod en mann oppe ved talerstolen som jeg har snakket med flere ganger før og er et kjent fjes på disse møtene. Han stod og snakket med en mann og en kvinne som også så ut til å ha en rolle i kveldens møte. I forkant av dette *oppbyggingarmøti* hadde jeg fått vite at det kom til å foregå dåp av tre ungdommer fulgt av tale og powerpointpresentasjon fra misjonærparet Shino og Hallur Mortensen som kortvarig var tilbake fra sitt oppdrag eller opphold i Japan.³⁶ Fremme ved siden av talerstolen så jeg Shino og Hallur snakke med en mann som er medlem av Ebenezer.

Brødremenigheden Ebenezer hadde til enhver tid misjonærer ute i verden og samarbeidet med blant annet Operasjon Mobilisering (OM).³⁷ Nede i kaféen hadde de et stort verdenskart der de viste de forskjellige misjonærene de hadde over hele verden med hjelp av stifter. Min bestefar sa imellom 2007-2011 da han ble intervjuet av Joansson, at de da hadde rundt 80 misjonærer verden rundt. Disse var i stor grad finansiert av donasjoner som er gitt til Brødremenigheden Ebenezer ofte på søndager før og etter *Minnismáltið Harrans*, eller som min bestefar sa til Joansson, «penger kommer fra våre egne lommer» (Joansson, 2012, s. 292-293). Shino og Hallur Mortensen som stod i Ebenezer denne dagen var også representert med en stift nede i kaféen. De bodde i byen Atsugi, omtrent en time med bil fra Tokyo i Japan, og

---

³⁶ <https://www.ebenezer.fo/Default.aspx?pageid=7552&NewsItemID=26726>

³⁷ <https://www.om.fo/um-okkum/um-om/>

var del i en brødremenighet der.³⁸ En gang i måneden hadde flere brødremenigheter på Færøyene en søndag der de donerte til misjonærer som de hadde rundt omkring i verden. Det var ikke uvanlig å donere litt ekstra denne dagen.

Det var fortsatt *uppbyggingarmøti* 3. august da min far og jeg satt midt i salen. Mannen som stod fremme ved talerstolen begynte med en tale. Han ønsket alle velkommen og fortalte kort at i kveld var de så heldige at de kunne ønske tre unge kvinner velkommen inn i Brødremenigheten Ebenezer gjennom dåp. Han talte om at dåpen representerer forpliktelse som var beundringsverdig da dette viser hengivenhet til Jesus og Gud. I bakgrunnen gikk et annet mannlig medlem ned i et basseng som var fullt av vann. Etter introduksjonstalen var ferdig, annonserte taleren deretter navnet til den første kvinnen som skulle døpes, og hun kom gående inn kledd i en heldekkende hvit kjortel. Mannen som allerede var i bassenget, var kledd i vanlig sivilbekledning og inviterte kvinnen ned i bassenget med en utstrakt hand. Han holdt rundt kvinnen og uttalte høgt og tydelig ordene: «Av tí at tú við munninum játtar Jesus som Harra og trýrt í hjartanum at Gud reisti Han opp frá hinum deyðu, doypi eg teg i navni Faðirins, Sonarins og Heilaga Andans». Dette henviser til bibelen (Rom10:9) og ble fulgt opp av et bekræftende svar av den som skulle bli døpt. Deretter ble den unge kvinnen tatt helt under vann før hun ble tatt opp igjen. Dette fullførte dåpen og den unge kvinnen ble mottatt med applaus. Noen i salen reiste seg opp for å gi applaus og så ut som stolte familiemedlemmer. Dette ble gjort med to unge kvinner til etterpå.

Voksendåp er noe flere av brødremenighetene på Færøyene har gjort lenge. Selv er ikke jeg eller mine fire søsken døpt, og min mor og far tenkte at hvis vi ønskte å bli døpt så skulle vi vente til vi ble 15. En av grunnene som har blitt gitt for å holde voksendåp for de i brødremenighetene var at når man blir 15 så kan man bestemme selv i motsetning til når du er et spedbarn. Selv om Brødremenigheten Ebenezer ikke hadde en offisiell medlemsliste, så var å døpes inn i Brødremenigheten sett på som en stor begivenhet og som en overgangsrite til å bli fullverdig medlem av Brødremenigheten og en av de «frelste». Der var store smil og stolthet å se i salen mens de tre jentene ble døpt. Da Joansson spurte sine informanter om voksendåp, som har vært viktig for Brødremenigheten og Plymouth Brethren før dem, sa en, da han ble spurt om konvertering var det viktigste for Brødremenigheten, så bekrefta en informant dette og sa videre at dette skulle være et personlig valg og at dåpen er en symbolsk

---

³⁸ <https://www.om.fo/hallur-og-shino-mortensen/>

handling for «begravelse og oppstandelse» som tar plass i etterkant av konverteringen (Joansson, 2012, s. 279). Som antropologen Joseph Webster skriver så forblir uenighet rundt spedbarndåp og voksendåp det som mest kjennetegner forskjellen mellom Open- og Closed Brethren. Closed (eller Exclusive) Brethren bruker en bibeloversetting gjort av John Nelson Darby i stedet for King James versjonen, men Webster skriver at denne forskjellen ikke skapte spenninger på samme måte som deres syn på dåp (Webster, 2013, s. 43). Brødremenigheten har også valgt å oversette Bibelen til færøysk slik at de kan bruke sitt morsmål i tilbedelsen, og min bestefar fortalte Joansson i 2007-2011 at den mest minneverdige dagen i hans liv var når bibelen ble publisert på deres eget språk i 1949 (Joansson, 2012, s. 278). Flere medlemmer av Brødremenigheten verdsetter altså det at de velger selv å bli døpt, og noen har hatt dåpen i etterkant av en «religiøs opplevelse». Dette fikk også Joansson høre da han spurte en informant om når han ble medlem av Brødremenigheten. Informanten svarte da at han valgte å bli døpt i etterkant av en «religious experience» da han var 13 år (Joansson, 2012, s. 279). Ammerman skriver om transformasjon og hvordan det relaterer til kroppsliggjort religiøs utøvelse og at utførelsen av nedsenking i vann fører til en indre omdannelse av en person samt status til gruppen de tilhører (Ammerman, 2021, s. 86). Denne overgangen kan da føre til en følelse av økt tilhørighet i etterkant av dåpen, og som Harvey skriver så er kristendommen, i likhet med andre religioner, en religion som handler om samhold og å bli intime sammen (Harvey, 2013, s. 189), så da blir dåpen en måte å bli del av, føle seg del av og kroppsliggjort del av en gruppe. Selv om tre dåp i seg selv er stort å ha på et *uppbyggingarmøti*, så var det mer på gjøremålslista denne onsdagen.

Uppbyggingarmøti 3. august fortsatte etter dåpen med et par som gikk frem til talerstolen. Det kom tidlig frem at Hallur og hans kone Shino var misjonærer i Japan på vegne av brødremenighetene på Færøyene. Hallur møtte sin kone Shino gjennom den kristne misjoneringsorganisasjonen Operation Mobilization.³⁹ De fortalte om hvordan de har hatt det i Japan og hvordan de, sammen med sine barn, var veldig aktive i Brødremenigheten som de hadde der. Mesteparten av talen ble holdt av Shino som snakket engelsk og dette ble oversatt til færøysk av Hallur slik at alle i salen kunne forstå. De fortalte at de på daværende tidspunkt, etter noen år sammen i Japan, hadde rundt 50 medlemmer som kom og gikk. De fortalte også hvordan de skulle ønskt at de var flere, men at det ikke gjorde noe. Stolt så

---

³⁹ <https://www.omusa.org/>

fortalte Shino en anekdote om en kvinne som virket som hun var interessert i å bli medlem av deres menighet i Japan, og etter mye frem og tilbake så ble hun til slutt nettopp det. Hun fortalte oss hvor glad og stolt hun ble, og at hvert nytt medlem betydde så mye for dem når de var så få. Anekdoten avsluttet med at dette nye medlemmet måtte etter hvert flytte, og hun fortalte om sorgen som de alle følte når hun måtte flytte vekk. Hun sa at det var opp og nedturer, og selv om de var få så fortalte hun at de var som en familie. Videre sa hun, mens mannen oversatte, at møtene de holdt fulgte i stor grad samme oppskrift som Ebenezer følget i Tórshavn, men på grunn av noen kulturelle forskjeller og utfordringer har de måttet endre på noen måter å gjøre ting på. De nevnte, for eksempel, at søndag ikke var en dag som passet veldig godt å ha *Minnismáltið Harrans* på samme måte som det gjorde på Færøyene. De så etter hvert bort til medlemmet som begynte kveldens *uppbyggingarmøti* og spurte om det var greit at de avsluttet med en PowerPoint de hadde laget. Etter et «selvfølgelig» som svar, så viste de en rekke bilder fra menigheten deres i Japan fullt av smilende mennesker og barn blant annet fra møter og bibelskole som de holdt. De fortalte også at deres ekteskap og barn var i kjernen av deres brødre-menighet i Atsugi i Japan.

Ebenezer hadde som sagt misjonærer rundt omkring i verden som flere ble delvis finansiert av brødre-menighetene på Færøyene. Misjonærer som kom for å takke og dele sine erfaringer tok til tider sted på *uppbyggingarmøti* som det gjorde denne onsdagen, og de kom med en PowerPoint for å vise hvor pengene har gått og hva som er gjort på vegne av Brødre-menigheten Ebenezer. Joansson spurte en av sine informanter, som var den yngste av syv «full-time Brethren workers» (Joansson, 2012, s. 287), om misjonsarbeidet til Brødre-menigheten som også inkluderer arbeid på Færøyene. Her fortalte informanten at han hadde jobbet på Zarepta, men at mesteparten av arbeidet hans inkluderte undervisning i søndagsskolen, bibellæring, organisering av konferanser og lignende. Han hadde, mens Joansson snakket med han, vært en «full-time Brethren evangelist» i 8 år (Joansson, 2012, s. 288). Religions sosiologen Janna Hansen skriver òg om de forskjellige rollene som er nødvendig rundt organiseringen av brødre-menighetene. Hun skriver, at i tillegg til et styre som har det juridiske ansvaret samt forvalter eiendommen(e) (kalt værger), så har de noen ansvarsområder som blir kalt eldste, hyrder eller tilsynsmenn. Dei besøker folk, underviser og yte sjelesorg (Hansen, 2014, s. 41).

Jeg blir også mint på den amerikanske antropologen Johnathan Boyarin sin artikkel *Does Time Stop in the World of Talmud Torah?* (2021) her. Informanten som fortalte Joansson at

han hadde vært en fulltidsevangelist på vegne av Brødremenigheden i 8 år hadde, i forkant av dette ansvaret, en suksessfull IT-bedrift. Da min bestefar begynte å bruke mesteparten av dagene sine på vegne av Brødremenigheden Ebenezer var etter han pensjonerte seg som lege. Boyarin skriver at og reflekterer over sin tid brukt i en yeshiva⁴⁰ som han har kjennskap til gjennom sin familie som heter Mesivta Tifereth Jerusalem (MTJ), og skriver at den «sakte lesningen» av Talmud ikke innebærer at deltakerne lever i en «drømmetid» da de til tider tar og mottar telefonsamtaler, diskuterer praktiske ting med hverandre, de er til tider utilgjengelig på grunn av arbeid og at mens de lærer så forblir de også i den virkelige verden. Hvordan de kan være så «lite produktive» varierer fra person til person da noen kan delta noen år før de gifter seg, andre er pensjonister, og de som er der livet ut og mottar en veldig beskjeden månedlig utbetaling er ofte gift med kvinner som ser seg nødt til å ha fulltidsjobb samt mesteparten av ansvaret for barneoppdragelse og vedlikehold i hjemmet (Boyarin, 2021, s. 528). Dette ble også sagt om min bestefar da jeg fikk høre at han hadde ikke hatt mulighet til å jobbe så mye på vegne av Brødremenigheden Ebenezer hvis ikke min bestemor hadde «all styringen i hjemmet». Jeg, som var på Færøyene to måneder i sommeren 2022, kunne se på dette som familiebesøk i tillegg til innhenting av empiri til min masteroppgave, og Boyarin skriver at han selv til tider ikke alltid klarte å følge med og at han kunne se på det som forskning og fritidsaktivitet. Verden rundt slutter ikke å eksistere, og de som bidrar på vegne av Brødremenigheden er de som har evne og tid.

Det var også valgt til dette møtet at Shino styrte foredraget og fortalte hvordan de hadde det i Atsugi. Hallur, som oversatte til færøysk, inntok en rolle som tolk etter han introduserte dem i begynnelsen. Kvinnen snakket engelsk. Språk er et av de sosiale spørsmålene som medlemmer var opptatt av mens jeg var på Færøyene, og som de sammenlignet med tidligere tiders forhold, og i dette tilfellet var det valgt å la kvinnen snakke engelsk med tolk i stedet for at den færøyske mannen fortalte. Personen som Shino og Hallur forholdt seg til inne i salen var en mann.

Webster skriver at kristne i Gamrie beskrev livet som kristen i form av tilbedelse og offer. De forklarte også at de så på folk som «frelst» eller «ikke frelst», og planla sine møter, taler og prekener ut ifra det. De så på møter ment for de «frelste» som bibellæring, og møter ment for de «ikke frelste» som «gospel preaching» (Webster, 2013, s. 75). Dette ligner på det jeg hørte

---

⁴⁰ Jødisk høyskole der de studerer og underviser Tora og Talmud

av medlemmer av Brødremenigheden på Færøyene mens jeg var der. Evangeliske møter, som jeg skriver om i det offentlige rom, har som hensikt å nå ut til de «ikke frelste» gjennom forkynnelse av evangeliet. Når det kom til bibellære hos Brødremenigheden ble det foreslått for meg at onsdager i *uppbyggingarmøti* må jeg gå for å oppleve og se hvordan Ebenezer tolker bibelen. Dette er møter som er ment for de «frelste». Under dette *uppbyggingarmøti* så kom det misjonærer fra Japan for å vise og fortelle om hvordan det er å være del av Brødremenigheden i et annet land. Religionsviteren Graham Harvey nevner i sin bok *Food, Sex & Strangers: Understanding Religion as Everyday Life* (2013) at del av det kristendommen «gjør» er at noen lever uvanlige og særegne liv slik at andre kan leve i mindre grad hengivne og ritualiserte liv. Dette, som er del av Grace Davies term «vicarious religion», inkluderer blant annet misjonslivet til medlemmer av Brødremenigheden (Harvey, 2013, s. 193). Andre medlemmer av Brødremenigheden kan leve i mindre grad som misjonærer og forkynne evangeliet mindre da de vet at denne jobben blir gjort av andre og at de kan bidra gjennom økonomiske midler som de kan gi gjennom donasjoner. Det at misjonærer kommer tilbake til Færøyene for å vise bilder og fortelle om hvordan de jobber på vegne av resten bidrar også til denne følelsen at de som et fellesskap bidrar til et arbeid innen misjonering og spredning av Guds ord da salen ser og hører hvordan jobben blir gjort.

Fra mitt perspektiv litt bak i stolrekkene som var satt ut hadde jeg god oversikt over hele salen en onsdag mot slutten av juli. Bønnemøtet fulgte den vanlige oppskriften: et medlem annonserte et tall fra salmeboken, for eksempel 412, også sang salen mens pianisten spilte melodien. Ofte så har noen stått fremme i salen nært mikrofonen på talerstolen og sunget slik at det er lettere for de i salen å vite hvor høgt eller lavt de skal synge, og dette var også tilfellet denne dagen da en kvinne stod fremme og sang foran mikrofonen. Som oftest, mens jeg har deltatt på *Minnismáltið Harrans* og *Bønar- og uppbyggingarmøti*, så har salen pleid å foreslå en eller to salmer før, etter en liten pause, et medlem har reist seg for å be med øynene igjen. Det satt en del medlemmer foran oss der det var flest sitteplasser, også satt det noen bak oss. Etter vi hadde sunget to salmer på rad som var foreslått av deltakere i salen, så satt jeg og ventet på at et medlem skulle reise seg for å be da det har skjedd mange ganger før. I stedet ble det foreslått en tredje salme i stedet for bønn, som braut med den vanlige oppskriften. Deretter, fulgt av en kort stillhet, reiste et medlem seg for å be. Da vi, etter bønningen, startet på en ny runde med salmer som ble foreslått av de i salen, så kom vi omsider til den andre salmen igjen. Denne gangen på ny hører jeg den samme stemmen som tidligere foreslå en tredje salme i stedet for den stillheten som pleier å følge den andre salmen. Da

dette skjedde på ny, så jeg litt fremme i salen at en eldre mann snudde hodet sitt litt rundt og kikket tilsynelatende etter hvem det var som foreslo den tredje salmen.

Hvis religiøs utøvelse er avhengig av, som Nancy Ammerman skriver, sted og rom for å gjøre det de skal gjøre, og disse rommene er påvirket av kulturen rundt, så kommer det gjerne noen forventninger som man tar med seg utenfra og inn i salen og vice-versa. Denne strukturen inne i salen som jeg har nevnt speiler til tider høflighet- og etiketteforventninger man har til andre, fremmede og storsamfunnet, men kanskje mest hverandre da dette foregår inne i salen som er et rom der mesteparten har kjennskap til eller er del av Brødremenigheten som trossamfunn. Hvis disse forventningene blir brutt, kan dette føre til konsekvenser i form av tilsnakk eller blikk. Jeg fikk høre fra en informant mens jeg var på Færøyene at min bestefar kunne til tider være litt «krass» eller «direkte» når det kom til tilbakemeldinger, og at han en gang hadde sagt til en som hadde snakket lavt mens han talte, at «han skulle si det slik som de sier i England: speak up or shut up». Det er ikke så ofte slike tilbakemeldinger kommer, men det kan forekomme hvis forventninger til etikette, høflighet eller å snakke høgt og tydelig ikke blir møtt.

Språk og kjønnsroller var sosiale spørsmål som medlemmer var opptatt av mens jeg var på Færøyene, og til tider omhandler disse sosiale spørsmålene forhold inne i salen. Kjønnsroller og språk har blitt nevnt som sosiale spørsmål som har endret seg til i dag sammenlignet med tidligere tiders forhold. Færøysk var nesten utelukkende det språket som ble brukt inne i salen med unntak av Shino som fortalte om deres opphold i Japan på engelsk, og dette ble oversatt til Færøysk av hennes ektemann. Møter som medlemmer deltok på er blant annet *Minnismáltíð Harrans*, *Sumamrmøti* (om sommeren som er en blanding av *miðmøti* og *sunnudagskúli*) og *Bønar- og uppbyggingarmøti*. I tillegg så holdt de kvinnemøte og *Ungdómsmøti* samt korøvninger og andre aktiviteter. Utenom møter og aktiviteter som de holdt i salen, så ble salen også brukt til blant annet begravelse.

Begravelse

Tirsdag 26. juli var det begravelse i Ebenezer. Min far og jeg vandret ned til Torshavn sentrum sammen. Min mor hadde allerede reist ned til Ebenezer da hun skulle delta i koret som skulle synges. Før hun reiste snakket hun om følelsen av samholdet og fellesskapet som

hun har savnet litt fra Færøyene og brødremenighetene. Selv om hun ikke så på seg selv som en særlig flink sanger eller har deltatt i kor på mange år, så ble hun likevel spurt om å være med. Denne inkluderende holdningen gjennom korsang har hun ikke opplevd i like stor grad i Norge, sa hun. Da vi ankom Ebenezer omtrent 15-20 minutter før begravelsen skulle begynne, var det fort tydelig at her kom det til å komme mange folk. Folk var kledd i mørke dresser og kjoler, og noen stoppet opp for å ta en rolig prat der de delte kondolasjoner. Vi gikk opp trappetrinnene mot hovedsalen sammen med en rekke andre folk og kikket inn i der vi så at det var fullt allerede. En mann litt lenger borte i gangen geleidet oss videre og vi fulgte folkemengden opp i andre etasje. I andre etasje var det også tomt for sitteplasser ute i selve salen, men de hadde allerede gjort klart flere ekstra rom i andre etasje, og vi gikk inn på et av disse rommene og satt oss omtrent i midten av stolene. Det var store TV skjermer på veggene som livestreamet det som foregikk nede i hovedsalen. Jeg så en pingpongball på golvet mellom stolene som fikk meg til å tenke at dette kanskje var et aktivitetsrom. Helt siden vi kom inn i Ebenezer ble vi fulgt av harmonisk korsang som kom fra hovedsalen, og som også ble spilt fra høyttalere inne på rommet. Koret sang fortsatt når vi satt oss, og stoppet når klokken ble to. En mann i jeans, skjorte og dressjakke gikk deretter opp til talerstolen. Etter en kort beskrivelse av det som skulle skje i begravelsen, gav han ordet videre til en barndomsvenn av den avdøde. Barndomsvennen talte om oppveksten og hvordan det var å være kjent med den avdøde, og ble fulgt av den avdødes datter etter en kort overgang av mannen som startet selve programmet. Hun holdt en lang tale om sin avdøde mor.

Selve begravelsen ble startet av en mann som fortalte hva som skulle ta sted og noen korte ord dedikert til den avdøde. Barndomsvennen, som også var en mann, fikk plass til å fortelle om hans relasjon til den avdøde, men den som fikk størst plass i begravelsen var den avdødes datter. Datteren var predikantutdannet, og Ebenezer var ikke fremmed det at det kommer en fra et annet kristent trossamfunn og holder taler til Brødremenigheten. Dette hørte også Joansson da en informant fortalte om et møte de skulle til i Brødremenigheten Siloa og sa at «we sometimes have guest speakers who are not Brethren» (Joansson, 2012, s. 287). Hun holdt en lang tale der hun forklarte den avdødes styrker, hennes svakheter og sin personlige relasjon til sin mor. Hun fortalte om hennes engasjement når det kom Israel, og om hennes omsorg for de rundt seg. Det var familie og barndomsvenner som styrte begravelsen og fikk mest plass.

Selv om man inne i salen ikke kan høre eller diskutere hvilke sosiale spørsmål medlemmer er opptatt av, omhandler til tider de sosiale spørsmålene forhold inne i salen. Kjønnroller, språk og klesplagg er sosiale spørsmål som man kan se utspille seg i salen. Når disse spørsmålene har dukket opp og blitt sammenlignet med tidligere tiders forhold fremstår det at kjønnrollene og klesplagg utspiller seg annerledes i dag enn det gjorde før. Inne i salen kunne man se kvinner som deltok både som representanter av Ebenezer og at de ba og talte, men mesteparten som utførte disse oppgavene var menn. Der var også veldig få av kvinnene som brukte hodeplagg som medlemmer har fokusert på utenom salen.

Da antropologen Jan Jensen var på Færøyene da pandemien brøt ut i verden, snakket han blant annet med en informant som fortalte om sin avdøde far og hvordan dette ble negativt påvirket av koronapandemien. I et intervju med den færøyske biskopen Jógvan Friðriksson fortalte biskopen at begravelser ble en av de vanskeligste og utfordrende oppgavene de hadde i løpet av koronapandemien da begravelsesseremonien ble begrenset til 10 personer (Jensen, 2021, s. 115). Han sier videre at Fólkakirkjan hadde en helt klar og tydelig rolle i samfunnet som de ikke klarte å utføre optimalt. Frikirkene på Færøyene, som Jensen skriver, ble stilt et kritisk spørsmål om de skulle gå tilbake til praksisen de hadde før pandemien, eller om pandemien belyste noen problemstillinger som utløste løsninger som kan vedvare etter pandemien også (Jensen, 2021, s. 116). Han skriver videre at i City Church, den frikirken som han tilbragte mest tid i feltarbeidet sitt, overførte mye av sin virksomhet online og brukte tid og penger på å oppdatere og oppgradere verktøyene for å gjøre dette mulig. I den perioden der City Church har lagt vekt på sin online tilstedeværelse og kvaliteten på å streame gudstjenestene, opplevde de nye medlemmer og opp til ti ganger så mange tilskuere på streamen på søndag som det var til stede i kirken. Denne teknologiske kyndigheten kunne jeg se i Brødremenigheden Ebenezer også da jeg tok del i begravelsen tirsdag 26. juli. Det var store TV-skjermer rundt i de forskjellige rommene der begravelsen ble streamet, som gav Brødremenigheden muligheten til å huse flere mennesker. Det ble fullt av folk til denne begravelsen, og i rommet som min far og jeg satt ble det også fullt selv om det bare var TV-skjermer der inne med gode høyttalere.

Inne i salen hadde jeg en ganske «naturlig» deltaking. Med dette så mener jeg at fordi jeg reiste i stor grad med min mor som kjente mange av deltakerne der og flere av medlemmene hadde kjennskap til meg enten gjennom min relasjon til min mor, far eller bestefar hadde jeg en inngang til brødremenighetene, da spesielt Ebenezer og Betesda, som opplevdes til tider

som enkel. Hvis det var noe jeg lurte på kunne jeg tilnærme meg flere for spørsmål inkludert min mor og far. Dette medbringer noen fordeler og ulemper, og det hadde nok vært annerledes for en forsker utenifra. Noen av fordelene inkluderer denne «lette» inngangen og oversikt over hvem jeg kan spørre og at de kjenner meg eller mine foreldre som gjør det lettere for flere å snakke med oss. For en forsker uten denne tilknytningen kunne det krevd andre strategier for å tilnærme seg medlemmer som kunne medbragt andre perspektiver og empiri, for eksempel at man forklarer mer til en forsker uten kjennskapet som jeg hadde eller at noen problemstillinger hadde blitt satt ord på som er vanskeligere å forklare til en som du kjenner. Dette kan ha ført til at det er nyanser og elementer jeg ikke har fått med meg, men som en utenifra lettere kunne fått med seg. I tillegg har denne familiære relasjonen gitt meg tilgang til hjemmene og diskusjoner der som ikke er like lett å få tilgang til for en forsker utenifra, og det kunne tatt lenger tid for noen medlemmer å diskutere noen temaer da man gjerne må bli litt kjent først.

Avslutning

Gjennom denne masteroppgaven har jeg sett på sosiale spørsmål eller forhold som medlemmer av Brødremenigheden i Tórshavn satt ord på mens jeg var på Færøyene sommeren 2022, og jeg har bemerkt hvordan de sammenlignet forhold i Brødremenigheden og det færøyske samfunnet i dag med tidligere tiders forhold. Dette har jeg gjort med hjelp av det teoretiske perspektivet eller forskningsretningen som kalles «hverdagsreligion», da i hovedsak med hjelp av slike perspektiver utviklet av religionsviteren Graham Harvey og religionssosiologen Nancy T. Ammerman for å løfte frem hvordan religion viser seg i hverdagslivet til folk. I denne masteroppgaven inkluderer dette mange ulike personer, også noen som kan anses som religiøse «ekspertter» da jeg har snakket med og observert noen som har ansvarsområder og kunnskap som forbigår de «vanlige» medlemmene, og som Harvey skriver så har de som bruker hverdagsreligion til å kun løfte frem «lekfolk» misforstått (Harvey, 2013, s. 193). Dette er også en av grunnene til at jeg inkluderte salen eller menighetshuset som et rom hvor Brødremenigheden lever sin religion. Ammerman påpeker at i studier av hverdagsreligion bør man også legge vekt på det som skjer i religiøse bygg. Mens jeg var på Færøyene, reiste jeg inn i og mellom det jeg har kalt fire «rom». Jeg var i hjemmene, spiste mat og tok del i fellesskapet og diskusjonene om sosiale spørsmål som

dukket opp der. I det offentlige rom, eller når brødremenighetene vendte seg utover i samfunnet, var jeg med og tok del i flere diskusjoner der sosiale spørsmål dukket opp og observerte utemøter, taler, sanger og samtaler. Både i hjemmene og i det offentlige rom ble spørsmålene eller forholdene folk var opptatt av til tider sammenlignet med tidligere tiders forhold. Noen ganger handlet det dessuten om forhold i andre rom, da spesielt det tredje rommet jeg besøkte som var salen eller forsamlingshuset. Inne i salen deltok jeg i møter som *Minnismáltið Harrans* eller nattverd, begravelse, *uppbyggingarmóti* og *summarmóti* der jeg hørte på og sang sammen med medlemmer, ba sammen med dem, hørte på talene og prøvde så godt jeg kunne å oppleve hvordan det er å være medlem av Brødremenigheten på Færøyene også i de mest rituelle sammenhengene. Religiøs utøvelse er, som Ammerman skriver i sin bok *Studying Lived Religion: Contexts and Practices* (2021), ikke begrenset til ett sosialt rom (Ammerman, 2021, s. 17). Dette ble tydelig da jeg var på Færøyene, mens jeg gikk imellom de tre forskjellige sosiale rommene der medlemmer av brødremenighetene forholdt seg til hverandre, andre, det færøyske samfunnet og seg selv. Det fjerde rommet jeg forholdt meg til var det jeg har kalt «bakrommet», og i dette rommet diskuterte jeg, med min veileder, kone og foreldre hva som fremkom av empiri og hvordan dette passet inn i en akademisk kontekst. Bakrommet blir ikke skrevet ut i masteroppgaven på samme måte som de andre rommene, men fremkommer undervegs i oppgaven når jeg reflekterer over faglige perspektiver og personlige utvekslinger som til tider har foregått der.

De sosiale spørsmålene viser til forhold som medlemmer selv satt ord på og viste til. De sosiale spørsmålene som dukket opp i hjemmene, i salen og i det offentlige rom omhandlet til tider de andre rommene, men spørsmålene kom opp på litt ulike måter da rammene og normene for de forskjellige rommene er forskjellige. Ved å kombinere observasjoner fra de forskjellige rommene kunne de sosiale spørsmålene eller forholdene som medlemmer av brødremenigheter i Tórshavn var opptatt av bli sett og undersøkt fra flere vinkler. De sosiale spørsmålene eller forholdene som ble mest omtalt og som jeg har valgt å sette søkelys på er:

- Kjønnroller
- Klesbruk
- Språk
- Bruk av alkohol
- Ólavssøka
- Evangeliske møter

- Identitet

Blant de sosiale spørsmålene eller forholdene var altså kjønnsroller noe som det ofte ble satt ord på. Da jeg gikk imellom de forskjellige sosiale rommene, fremkom dette sosiale spørsmålet eller forholdet på litt forskjellige måter. I hjemmet kom det opp som et eksempel på hvordan Brødremenigheden var annerledes sommeren 2022 i forhold til da min bestefar var aktiv. Det fremkom anekdoter som omhandlet erfaringer og opplevelser både fra kvinner og menn der det til tider implisitt ble uttrykt en holdning om at slik er det ikke lenger. Det kunne også være nærliggende å bruke humor eller fortelle historier med personlige preg. Her ble det nevnt blant annet at kvinner tidligere hadde en mer tydelig kjønnnet rolle som inkluderte å ha styr på hjemmet og at de var, som Webster også opplevde i Gamrie, i «konstant beredskap for å tilby 'Kristen gjestfrihet'» (Webster, 2013, s. 51). Min farmor ble nevnt som et eksempel på hvordan kvinnens rolle var tydelig inndelt før, selv om det ble nevnt at når det kom til å være i «konstant beredskap til å tilby 'Kristen gjestfrihet'» så ble hun, «som en danske aldri helt vant til hvordan dette var på Færøyene». Det var sagt at det på Færøyene lenge har vært en kultur for å «koma inn á gólvit», eller å komme kjapt innom, og da var det «vanlig å tilby litt kaffimunn eller drekkamunn» gjerne med noe søtt til som hun ikke ble så vant til da hun sjeldent tilbudte det. Utenom det så hadde hun «styr på hjemmet» til den grad at hun smurte matpakken til min bestefar som ble nevnt som et eksempel på hvordan mannens rolle var tydelig kjønnnet tidligere. I tillegg til historier rundt mine besteforeldre dukket det til tider opp personlige opplevelser og erfaringer som blant annet at man sydde inn en myrt i sjalet i forkant av et bryllup som skulle vise at hun var en jomfru. Disse historiene hadde til tider en implisitt holdning om at dette ikke ville skjedd i dag, eller at «slik var det før». Jeg kunne også observere kjønnsrollene i hjemmet der det både var tydelige inndelte ansvarsområder der kvinnen hadde «styr på hjemmet» og likedan at det ikke var så tydelig hvem som lagde maten eller «styrte i hjemmet». Dette sosiale spørsmålet eller forholdet fremkom litt annerledes i det offentlige der jeg først ble møtt av en kvinne som hjalp meg å forstå hvordan det er å være medlem av Brødremenigheden Ebenezer og hva jeg burde få med meg mens jeg var der. Jeg hørte også i intervjuet med Ólavur at kjønnsrollene var mer inndelte før og at det var vanligere før å tenke at kvinner ikke skulle delta aktivt annet enn i kvinnemøter. Kjønnsrollene ble ikke satt ord på i like stor grad som i hjemmet, men her, hvor Brødremenigheden vendte seg utover, observerte jeg og opplevde kroppsliggjorte kjønnsroller. Ammerman skriver at hvordan kjønnsroller blir utøvet er sosialt og påvirket av kulturen rundt, og i det offentlige rom ble jeg møtt av en kvinne som fortalte

meg hvordan alt fungerte. Videre kunne jeg observere at det til tider fortsatt var flest menn som talte og preket, som blant annet i evangeliske møter der den eneste kvinnen jeg så som talte var et vitnesbyrd. Dette ble også observert inne i salen under de forskjellige møtene som *Minnismáltið Harrans*, *Bønar- og oppbyggingarmøti*, *summarmøti* samt andre samlinger som begravelse. Her var de fleste praktiske oppgaver før, under og etter møtene utøvd av menn, men det var også kvinner som til tider inntok disse rollene. Blant disse var en kvinne som holdt et foredrag i *summarmøti*, en kvinne som holdt foredrag om misjonsopphold i Japan, en annen kvinne som holdt en lengre tale under begravelsen til sin mor, og kvinner som til tider ba høgt under *Minnismáltið Harrans* både i Ebenezer og Betesda. Inn og mellom de tre sosiale rommene kunne jeg ta del i diskusjoner samt observere hvordan kjønnsroller ble et sosialt spørsmål eller forhold som ble sammenlignet med tidligere tiders forhold da relasjonene mellom medlemmene, det færøyske samfunnet, kulturen rundt og Brødremenigheten internt har forhandlet frem andre kjønnsroller i hjemmet, i det offentlige rom og i salen enn ved tidligere tiders forhold.

I hjemmet ble klær, eller klesbruk, blant annet nevnt da de ved tidligere tider dekte til hodet med et tørkle. Både min mor og Marjun husker tilbake til da de dekte til hodet, og implisitt i historiene ble det uttrykt en holdning om at slik er det ikke lenger i dag. I det offentlige rom, da medlemmer vendte seg utover, kunne jeg til tider observere noen kvinner med hatt blant annet når jeg så dem før og etter møtene utenfor Ebenezer og Betesda og som tilskuere til evangeliske møter. Da jeg snakket med Ólavur ble det nevnt at søndagen ved tidligere tider var en dag man kledde seg i sine fineste klær da gjerne med en hatt, og han nevnte også at han husket at kvinner i Betesda dekte til hodet med et tørkle. Jeg snakket også med noen tidligere medlemmer utenom min mor der jeg hørte, da hen husket tilbake, at bruk av hatt til tider kunne være «en dag for mote» eller å pynte seg. Dette var ikke tilfellet inne i Brødremenigheten Ebenezer mens jeg var der da jeg kunne se smykker, sminke og kvinner med bukser, men det hendte at jeg så at noen av de eldre kvinnene brukte hatt da gjerne med kjole i tillegg. Webster opplevde mer kjønnet bekledding i Gamrie da kvinner ble oppfordret til å ikke bruke bukser, smykker eller sminke (Webster, 2013, s. 51). Medlemmer som omtalte dette sosiale spørsmålet eller forholdet i det offentlige rom og hjemmet, nevnte blant annet at ved tidligere tider så brukte mange flere, eller alle kvinner, noe som tildekte hodet. Som Ammerman skriver, så er fysiske tegn eller markeringer som viser ens tilhørighet eller medlemskap til en religiøs tradisjon også synlig utenifra. Disse hodeplaggene og hvordan man kler seg kan vise en form for tilhørighet til en religiøs gruppe og til tider forsterke ens

religiøse identitet (Ammerman, 2021, s. 83). Medlemmer av Brødremenigheden på Færøyene nevnte i hjemmet og i det offentlige, blant annet, at å vise eller å markere sin tilhørighet til brødremenighetene var mindre til stede da jeg var der sommeren 2022 enn det var ved tidligere tider. Dette observerte jeg også inne i salen, men dette betyr ikke nødvendigvis at Brødremenigheden forsvinner eller at deres religiøse identitet har blitt svekket, men heller at utøvelsen og de kroppsliggjorte kjønnsrollene har endret seg og inntatt en ny utforming. Ved å se på kjønnsroller og hodeplagg og hvordan medlemmer sammenligner disse med tidligere tiders forhold, så ble det nevnt at det har blitt forhandlet frem nye kjønnsroller og bruk av hodeplagg og at disse endringene har «skjedd av seg selv».

I tillegg til kjønnsroller og hodeplagg ble språk nevnt som et sosialt spørsmål eller forhold i det offentlige og kunne bli observert i de tre rommene (hjemmet, det offentlige rom og salen) men var mest synlig i salen. Det ble også satt ord på i det offentlige da jeg snakket med medlemmer av Brødremenigheden og i møtet med Ólavur, og ble da også sammenlignet med tidligere tiders forhold. Det ble nevnt at før var det mer tydelig at hvorfor språket, eller bruken av det færøyske språket, var så viktig ved tidligere tider sammenlignet med i dag. Da jeg tok del i møtene i Ebenezer og Betesda, var det utelukkende færøysk som ble brukt. Da et misjonærpar besøkte Ebenezer fra Japan, snakket kvinnen, som hadde hovedframføringen, engelsk som ble oversatt til færøysk av hennes mann. Tidligere forskning har skrevet om hvor viktig det var for Brødremenigheden å bruke det færøyske språket i stedet for dansk, og kirkehistorikeren Torður Joansson nevner blant annet at han ikke tviler på at språkbruken hos Brødremenigheden fikk Fólkakirkjan til å revurdere sin posisjon til dette (Joansson, 2012, s. 212). Min bestefar nevner også i intervju med Joansson i 2007-2011 at den dagen han husker best, eller den mest minneverdige, var da bibelen ble publisert på «deres eget språk» i 1949 (Joansson, 2012, s. 278). Da jeg var på Færøyene var det færøysk som ble brukt inne i salen, og at et annet språk ikke ble oversatt, eller å bruke dansk, ble aldri et alternativ. Som Ammerman skriver så handler hverdagsreligion mer om de som bruker språket i stedet for hvordan det blir brukt, og i tilfellet hos Brødremenigheden så er færøysk språket som ble brukt i hjemmet, i det offentlige rom og inne i salen. Å oversette Bibelen til et nytt språk betyr å ta et steg lenger vekk fra den «originale formen» som Bibelen ble skrevet i, men for medlemmer av Brødremenigheden gjør bruken av et intimt språk det lettere å, som Graham Harvey skriver, samhandle og forholde seg til verden (Harvey, 2013, s. 101). Brødremenighetens bidrag til språket ble satt ord på som noe som flere medlemmer mente var viktig for deres identitet og tilhørighet som medlem av Brødremenigheden og at

sammenlignet med tidligere tiders forhold var det en selvfølge at færøysk skulle bli brukt, og at ved tidligere tider var denne utfordringen mer tilstede i hverdagen. Det var viktig for medlemmer av Brødremenigheden at de følte eierskap til sin egen religiøse utøvelse eller at de valgte selv å bli døpt inn og bli medlem i en brødremenighet, og dette er lettere gjennom bruken av et intimt språk. Språket ble også en del av historien de fortalte meg om «hvem de var» og hva de har gjort for Færøyene og færøysk kultur.

Bruken av alkohol var også et sosialt spørsmål eller forhold som ble satt ord på mens jeg var på Færøyene og sammenlignet med tidligere tider. I hjemmet kom det frem rundt middagsbordet da alkohol var et drikkealternativ, og i det offentlige ble det satt ord på når vi snakket om hvordan Brødremenigheden opplevde sin religion i dag. I hjemmet kom det frem anekdoter og fortellinger som var meint som eksempler på hvor ille det har vært, som for eksempel at folk lå fulle i grøfter og at foreldrene kom hjem påvirket. Når det ble sammenlignet med i dag både i hjemmet og i det offentlige, så ble det nevnt at bruken av alkohol ikke lenger er så ille, men at det kunne forekomme tilfeller av overbruk da for eksempel på Ólavsøka. Både i hjemmet og i det offentlige ble det nevnt at de forstod hvorfor det var et større ønske om å avstå helt fra alkohol før da det var så stor forekomst av det. «Teetotaler», eller totalavhold, ble nevnt som en holdning til bruken av alkohol som var vanligere før, da det i dag var vanligere å ta seg blant annet et glass vin eller to til maten. I tillegg ble det nevnt i hjemmet at min bestefar, som i det offentlige ble sett på som en som fremstod som totalavholds, i etterkant av sin rolle som eldre i Ebenezer gjerne kunne ta seg et glass øl eller to. Dette hørte også Janna Hansen da hun var på Færøyene og intervjuet unge kristne (blant annet fra Brødremenigheden) der i 2009, blant annet at «å gå på fest» eller et glass vin eller to til maten ikke er «syndig» (Hansen, 2014, s. 168), og Joansson skriver om alkoholmisbruk var utbredt på Færøyene da spesielt etter 1856 da man kunne kjøpe alkohol i deres butikker på landsbyen og i byen (Joansson, 2012, s. 222). Inne salen observerte jeg i et *Summarmøti* at en kvinne underviste til barn hva det betyr å «ofre» og at man vil, ved å «ofre» visse elementer, få tilbake i mye større grad senere (eller i etterlivet). Webster hørte fra noen av sine informanter, mens han var i Gamrie blant Open og Closed Brethren kirker der, at de «ofret» kroppslige gleder i form av fravær av alkoholbruk og røyking, og at dette var utfordringer på deres «walk of faith» (Webster, 2013, s. 76). Dette er ikke fremmed innen protestantismen, og hvis vi da, som Graham Harvey foreslår, ser på religion som «etikette i den virkelige verden» (Harvey, 2013, s. 207), så blir dette et sosialt spørsmål eller forhold som viser hvordan måtehold er å ettertrakte da overforbruk og «total indulgence» er lite

hensiktsmessig oppførsel i samspill med andre (Harvey, s. 2013, 213). Det som fremkom mens jeg var på Færøyene 2022 var at man «ofret» blant annet kroppslige gleder i samspill med andre og hadde en forventning om at resten av samfunnet burde gjøre det samme. Disiplinert levemåte er her ønsket av Brødremenigheden, og det ble nevnt at det var større disiplin mens jeg var der enn det var før og at noen følte at de måtte «ofre» mindre enn ved tidligere tiders forhold. Ammerman skriver også at de moralske dimensjonene av enhver praksis er involvert i hva det betyr å være del av en gruppe (Ammerman, 2021, s. 164), og holdninger til alkohol har lenge vært en viktig del av det å være medlem av Brødremenigheden, men grensen var mer «flytende» i dag enn ved tidligere tiders forhold. Bruken av alkohol som et sosialt spørsmål eller forhold har endret seg blant Brødremenigheden til å i større grad tillate og i mindre grad fordømme bruken av alkohol da dette spørsmålet eller forholdet har blitt en mindre trussel for forhandlingsmotparten, som her er det færøyske samfunnet, enn det var ved tidligere tider.

Ólavssøka, eller Ólsok, ble også et sosialt spørsmål eller forhold mens jeg var på Færøyene. Denne nasjonalfeiringen har en lang historie på Færøyene da dette, som Hansen skriver, kom som følge av at kirken på Færøyene lenge var underlagt den norske kirken og Olav den Hellige på bakgrunn av dette ble den «fornemste skytshelgen» på Færøyene. Helgendyrkelsen sluttet etter reformasjonen, men Ólavssøka fortsatte som en folkelig merkedag som igjennom årene har blitt holdt i Tórshavn (Hansen, 2014, s. 106). Ólavssøka som et sosialt spørsmål eller forhold ble satt ord på samt utøvd i hjemmet og kunne bli observert i det offentlige rom. Brødremenigheden tilbudte også Ópið hús, eller åpent møte inne i Ebenezer fra klokken 22:00 slik at folk kunne gå inn i salen hvis de ønsket. I hjemmet, som også er en stor del av selve feiringen, kunne jeg ta del i feiringen som startet allerede rundt frokostbordet og diskusjon rundt Ólavssøka før, under og etter selve nasjonalfeiringen. I det offentlige rom handlet Ólavssøka om hvordan medlemmer av Brødremenigheden tar del i feiringen. I hjemmet ble alkoholisbruk og uønsket adferd nevnt som utfordringer som var tilstede, men sammenlignet med tidligere tiders forhold fremkom dette mindre i dag. Noen mente det var lettere å ta del i Ólavssøka i dag enn ved tidligere tiders forhold, og medlemmer av Brødremenigheden hadde tilstedeværelse i det offentlige rom både gjennom evangeliske møter eller utemøter, og gjennom sammenkomster der de sang og hygget seg i lag. Noen ønsket å gå ned mens folkemengdene var på sitt tetteste, og noen valgte å kanskje heller gå ned på et tidspunkt da det ikke var så mange folk. Graham Harvey skriver at religion er blandet inn i alt mennesker gjør og er en viktig del av menneskelige forhold i en relasjonell

verden med samspill mellom mange arter (Harvey, 2013, s. 199). I hvilken grad man skal holde seg disiplinert og hvordan man skal forholde seg til storsamfunnet kom opp gjennom Ólavsøka, og noen medlemmer følte at det var lettere å delta i nasjonalfeiringen i dag enn det var ved tidligere tiders forhold. Med hjelp av Ammerman kan vi også se på Ólavsøka gjennom en moralsk samt fortellingsdimensjon der Brødremenigheden har moralske forventninger til denne nasjonalfeiringen og at deres rolle denne dagen blir en del av narrativet de forteller seg selv om «hvem jeg er» og «hvem de er». Gjennom samarbeid med andre i form av tilbakemeldinger og støtte utvikler disse dimensjonene seg, og i tilfellet hos Brødremenigheden på Færøyene har disse utviklet seg til å i større grad lage plass til deltakelse i nasjonalfeiringen som videre handler om deltakelse i det færøyske samfunnet. Overforbruk av alkohol ble nevnt som en utfordring til nasjonalfeiringen og ble innviklet i dette, og uønsket adferd ble nevnt i historier som ble fortalt av medlemmer av Brødremenigheden. Det fremstod til tider at ved tidligere tiders forhold var det uaktuelt for mange medlemmer av Brødremenigheden å delta i Ólavsøka sammenlignet med i dag da det fortsatt forekom forventninger til nasjonalfeiringen, men at det ikke var fremmed flere å delta. Denne nasjonalfeiringen ble, og har vært, en begivenhet som medlemmer av Brødremenigheden måtte forholde seg til. Flere informanter jeg snakket med har minner av lange dager som begynte tidlig og sluttet seint da de enten var i salen, ute i gatene under telt i Tórshavn sentrum og i hjemmene til hverandre. De forholdt seg til denne dagen ved å gå inn i og mellom disse tre rommene der de fokuserte på fellesskap, familie og hygge. Mens jeg var der sommeren 2022 var det fortsatt fellesskap, familie og hygge, da gjerne inn i og mellom de tre rom der man gjerne kunne gå på buffé på et hotell for å spise før man kunne ta seg en tur ned i Tórshavn sentrum hvis det ikke var «for folksomt». Medlemmer av Brødremenigheden som jeg snakket med på Færøyene hadde en endret tilstedeværelse på Ólavsøka enn ved tidligere tider.

Et annet sosialt spørsmål eller forhold som ble satt ord på mens jeg var på Færøyene var evangeliske møter. Både i hjemmet og i det offentlige ble dette diskutert, men fremkom litt forskjellig. De evangeliske møtene ble også holdt i det offentlige rom mens jeg var på Færøyene da disse ble holdt på utsiden av Ebenezer bygget, men forekommer også inne i salen i håp om at andre ikke frelste kommer inn, og er noe antropologen Jan Jensen har deltatt på inne. I hjemmet ble det nevnt blant annet at sosiale medier gir en plattform som lettere kan brukes til å gjøre det samme som et evangelisk møte gjør, og at evangeliske møter er noe «de eldre medlemmene» ønsker å fortsette med. I det offentlige ble det nevnt som et element jeg

måtte få med meg av utøvelsen av religion for Brødremenigheden, og at det kom færre tilskuere enn det gjorde ved tidligere tiders forhold. I hjemmet var det til tider en følelse av at evangeliske møter var på veg ut av deres praksis da noen brødremenigheter allerede har sluttet med dem. Både i det offentlige samt hjemmet sammenlignet de evangeliske møter med tidligere tiders forhold og sa at de forstod hvorfor de ble holdt før, men at det ikke er så mange tilskuere som det var før. Medlemmer av Brødremenigheden diskuterer til tider «disenchantment», eller den tydelige eller synlige delen av religionsutøvelse, og at den forekommer i mindre grad i dag enn den gjorde ved tidligere tiders forhold. Dette kom frem da diskusjoner rundt evangeliske møter tok sted. Her ble det nevnt at det kom færre tilskuere enn før, og at noen ikke ble overrasket om de sluttet med disse utemøtene etter hvert. Likevel oppstod det som Harvey kaller «contrary indicators», eller motsigende indikatorer, da det faktisk at brødremenighetene, selv om de viser tegn til disenchantment, så er de likevel en gruppe som handler sammen, ritualiserer sammen, hygger seg sammen og deltar sammen, så viser de tegn til «enchantment» (Harvey, 2013, s. 189). I tillegg ble dette en diskusjon om identitet da man skal tilpasse seg og møte dagens utfordringer, og som Ammerman skriver så utfører mennesker handlinger basert på rammene til en strukturert historie i hodene våre. Historiene handler om hvem *jeg* er eller hvem *vi* er, og er alltid til stede i religiøs utøvelse (Ammerman, 2021, s. 176). Hos Brødremenigheden kom det frem at noen føler dette har endret seg sammenlignet med tidligere tiders forhold da det ikke er så nødvendig i dag slik det var før for å holde evangeliske møter for å nå ut til folk. Da medlemmer sammenlignet evangeliske møter med tidligere tiders forhold ble det nevnt at de forstod hvorfor de ble holdt før, men at det ikke var så åpenlyst i dag da det finnes alternative tiltak. Dette sosiale forholdet har, ifølge medlemmer jeg snakket med, utviklet seg sammen med kulturen rundt, og var ikke så «viktig som det var før». Dette betyr ikke nødvendigvis at medlemmer av Brødremenigheden nedprioriterer evangelisering eller «å nå ut til folk», men heller at dette sosiale spørsmålet eller forholdet har endret seg sammen gjennom forhandlinger mellom medlemmene, fremmede og det færøyske samfunnet.

Identitet ble også satt ord på som et sosialt spørsmål eller forhold. I det offentlige kom det opp i intervjuet med Ólavur at medlemskap i Brødremenigheden blir en del av deg da han ble utfordret på dette allerede når han gikk på skolen. Til og med av lærere da spesielt i religionsundervisningen utfordret han, og han lærte seg fort å diskutere. Dette ble også sammenlignet med tidligere tiders forhold da det ble nevnt at de fortsatt blir utfordret på deres «konservative holdninger». Det ble også nevnt at evangelister eller «evangelists» er

mer nyansert enn folk tror da de til tider blir møtt med fordommer. Dette blir også nevnt i den tidligere forskningen da Joansson skriver at han husker selv fra sin barndom at på 1950- tallet at medlemmer av Brødremenigheden ble sett på som «rare og sære», og at det fortsatt var folk som syns at brødrene var en «rar» del av samfunnet mens han skrev sin avhandling i 2012. Jeg hørte også at andre mente at min oldemor ble syk fordi hun var «gudeløs» som følge av hennes tilhørighet til Brødremenigheden, og disse forholdene rundt separasjon har til tider blitt nevnt som en del av deres identitet. Ammerman skriver at vi handler ut ifra vår posisjon i den sosiale verden og hvordan man ser sitt forhold til andre aktører (Ammerman, 2021, s. 177-178), og for medlemmer av Brødremenigheden er denne følelsen av separasjon samt forståelsen av den historiske separasjonen fra resten av samfunnet noe som fører til en oppfattelse og forståelse av «hvem de er» i det færøyske samfunnet. I det offentlige ble altså separasjon og «det å alltid være klar for en diskusjon eller å bli utfordret» nevnt som egenskaper medlemmer må innfinne seg i som medlem av Brødremenigheden. Dette ble også nevnt i hjemmet, men i tillegg ble det satt ord på at inkludering og fellesskap er å ettertrakte, og at det er uheldig når «ikke alle føler seg inkludert eller velkommen». Dette ble nevnt etter et tilfelle der noen hadde opplevd at de følte seg ekskludert fra en brødremenighet på Færøyene, og fortalte at som medlem av dette trossamfunnet er inkludering og fellesskap det viktigste. I hjemmet ble det også nevnt fra et medlem av Brødremenigheden at hun ikke var klar over hvilken kristen lekmannsbevegelse det var før hun var voksen. Da medlemmer sammenlignet med tidligere tiders forhold kom det frem at «hvem vi er» inkluderer historier om separasjon, men samtidig en følelse av at, som en informant fortalte Joansson i et intervju, «in my youth being Brethren was still looked down upon but this seems to have changed» (Joansson, 2012, s. 307). Sammenlignet med tidligere tiders forhold føler noen medlemmer at det de ikke er adskilt, separert eller «sett ned på» av resten av samfunnet i like stor grad som før, og dette sosiale spørsmålet eller forholdet har endret seg sammen med sine medlemmer, fremmede, det færøyske samfunnet og forholdene til seg selv og «hvem jeg/vi er».

Mens jeg var på Færøyene sommeren 2022 satt medlemmer av Brødremenigheden ord på sosiale spørsmål eller forhold som har blitt diskutert i denne masteroppgaven. Blant begrensningene, og begrensninger vil alltid vil forekomme i et feltarbeid, er at jeg snakket i liten grad med unge medlemmer. De fleste jeg snakket med var voksne, det vil si i tyveårene, trettiårene, førtiårene, femtiårene og sekstiårene. De fleste jeg snakket med var i femtiårene og sekstiårene. Jeg gjorde også feltarbeidet på sommeren, som inkluderte fellesferien, altså i en periode da medlemmenes liv og religiøse praksiser kanskje var annerledes enn på andre

årstider. Jeg valgte å fokusere på de sosiale spørsmålene eller forholdene fordi det var det som fremkom i møtene og samtalene jeg hadde med folk på Færøyene de to månedene jeg var der, men jeg så også skyggene av og antydninger til andre problemstillinger. For eksempel ble det til tider nevnt at man «ikke visste hva eldrerådet tenkte» om forskjellige utfordringer, og noen nevnte at de ikke helt visste hvem som var del av det. Noen brødremenigheter nevner medlemmer av eldrerådet offentlig på sine nettsider, og for noen brødremenigheter er det ikke så tydelig. Eldrerådets ansvarsområder og praksis blir til tider nevnt i den tidligere forskningen, men er også noe som kunne blitt utforsket mer. Det ble også nevnt at brødremenighetene besitter en del eiendom og lignende som de har arvet og blitt donert, som kunne vært interessant å utforske hva som var ment med dette og hvordan det fungerer i praksis da de ikke er et offisielt trossamfunn. Jeg så også skyggene av et stort misjonsarbeid som Brødremenigheten på Færøyene viser til, og kunne vært interessant å utforske i større grad hvordan dette er finansiert da en informant sa til Joansson at det kommer fra «egen lomme». Misjonsarbeidet er også noe som kom til syne i de tre rom som jeg har valgt som et analytisk grep i denne oppgaven da de også går inn i og mellom bygg, det offentlige rom og hjemmet (eller den private sfære) i sitt arbeid. Jeg vil også nevne Zarepta her, da dette stedet burde blitt utforsket mer. Senteret er en plass der medlemmer og i særlig stor grad barn fra Brødremenigheten fra hele Færøyene møtes. Disse møtene foregår først og fremst om sommeren, men de har også arrangement i løpet av resten av året, og det hadde vært interessant å se hvordan de forskjellige brødremenighetene møtes og hvordan de utøver religionen sin der.

Jeg håper at denne oppgaven vil bidra til en fortsettelse av forskningen av og rundt Brødremenigheten på Færøyene slik som forskningen til Tórður Joansson, Jan Jensen, Janna Hansen og Joseph Webster har bidratt i denne oppgaven.

Litteraturliste

Albinus, H., Skorini, H. & Sølvará, H. A. (2022). Færøerne mellem religiøs vækkelse og sekularisering: En nordisk undtagelse bliver til. *Økonomi & Politik*. 2022(1), Djøf Forlag, 88-110. <https://tidsskrift.dk/okonomi-og-politik/article/view/132361/177604>

- Ammerman, N. T. (2021). *Studying Lived Religion: Contexts and Practices*. New York, New York University Press.
- Berghamar, S. (1992). *Men Gud gav vøkst. Um William Gibson Sloan og fyrstu samkomurnar*. Tórshavn, Forlagið Afturljóð.
- Boyarin, J. (2021). Does time stop in the world of Talmud Torah? *Religion*, 51(4), s. 518-532. <https://doi.org/10.1080/0048721X.2021.1971496>
- Dickson, N. (2022). A Historical Overview during the Long Twentieth-Century. *Religions* 13(6), s. 1-18. <https://doi.org/10.3390/rel13060504>
- Elstad, H. (2022, 5. januar). *Ekklesiologi*. SNL. <https://snl.no/eklesiologi>
- Fjallså, A. (1997). Brødrene: Studier i den færøske, kristne bevægelse, Brødrene, deres opkomst og tidlige virke til omkring Første verdenskrig. Upubliceret avhandling. Aarhus Universitet.
- Hansen, J. (2014). *Betwixt and Between: Religion og Religiøsitet på Færøerne i det 21. århundrede*. Torshavn, Fróðskapur.
- Harvey, G. (2022). Field Research and Participant Observation. I S. Engler & M. Stausberg (Red.), *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion* (s. 273-299). London, Routledge.
- Harvey, G. (2013). *Food, Sex & Strangers: Understanding Religion as Everyday Life*. Durham, Acumen.
- Haugseth, J. (2022, 21. september). *Sosial*. SNL. <https://snl.no/sosial>
- Introvigne, M. (2018). *The Plymouth Brethren*. New York, Oxford University Press.
- Jacobsen, H. O. (2012). Språkstrid og religion på Færøylene. Masteroppgave, Universitet i Oslo.
- Jensen, J. (2020). Christianity, Presence, and The Problem of History: On Two Forms of Christian Temporality in the Faroe Islands. *Suomen Antropologi*, 45(2), s. 3-16. <https://doi.org/10.30676/jfas.v45i2.90016>
- Jensen, J. (2021). Udbruddet af COVID-19 og udvikling af kristen praksis på Færøerne. *Religion i Danmark 2020* 10(1), s. 111-118. <https://doi.org/10.7146/rid.v10i1.125198>

Jensen, J. (2022). Reconfiguring Hell: Urgency and Salvation in the Faroe Islands. *Social Anthropology/Anthropologie Sociale*, 30(4), s. 54-69.

<https://doi.org/10.3167/saas.2022.300405>

Jóansson, T. (2012). Brethren in the Faeroes. An Evangelical movement, its remarkable growth and lasting impact in a remote island community. Doktorgradsavhandling, University of Glasgow. <https://theses.gla.ac.uk/3647/>

Luhrmann, T. M. (2022). Interview Methods. I S. Engler & M. Stausberg (Red.), *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion* (s. 345-364). London: Routledge.

McGuire, M. B. (2008). *Lived Religion*. New York, Oxford University Press.

Skorpen, G. S. & Hagen, A. L. (2016). *Hjelp, jeg skal på feltarbeid! – håndbok i etnografisk metode*. Oslo, Cappelen Damm akademisk.

Sølvará, H. A. (2012). *Tey fyrstu jólini. Ein søgukritisk viðgerð av føðisøgum Jesusar*. Tórshavn, Faroe University Press.

Webster, J. (2013) *The Anthropology of Protestantism: Faith, and Crisis among Scottish Fishermen*. New York, Palgrave Macmillan.

Wolles, Ó. (1993). Brødremenigheden på Færøerne 1865 – 1930: En præsentation af «The Plymouth Brethren»-bevægelsen og en undersøgelse af dens etablering på Færøerne 1865-1930 med henblik på en vurdering af betydningen af evangelisering om bord fiskeskibene for bevægelsens udbredelse. Masteroppgave, Aarhus Universitet.